

LANDSKABET I ÆRØ KOMMUNE

LANDSKABSKARAKTERKORTLÆGNING 2019/2020

Ærø Kommune

INDHOLD

Intro	3	1. Skjoldnæs	32
LKM og landskabsplanlægning	4	2. Vitsø	40
Landskabet på Ærø	6	3. Synneshøj Dødislandskab	48
Geologi og terræn	8	4. Voderup Morænelandskab	56
Kulturarv og fortællinger	10	5. Ærøskøbing Morænelandskab	64
Udsigter og orientering	12	6. Vejsnæs Morænelandskab	72
Landskabskaraktermetoden	15	7. Gråsten Nor	80
Oversigtskort	19	8. Marstal Morænelandskab	88
Landskabskarakterområder	31	9. Øerne	96

Landskabskarakterkortlægningen af Ærø Kommune er udarbejdet i 2019/2020 i et samarbejde mellem Ærø Kommune og Planværkstedet.

Foto, tekst og layout Planværkstedet

INTRO

LKM er en forkortelse af landskabskaraktermetoden. Metoden er velkendt og bruges af de danske kommuner og staten til at kortlægge landskabers karakter. I metoden tages der afsæt i områdernes landskabelige træk. Naturhensyn er ikke omfattet af metoden. Metoden bruges alene i det åbne land, altså uden for byzonen.

Landskabskarakterkortlægningen (LKM) af Ærø Kommune er et opslagsværk, der beskriver landskabet på Ærø med udgangspunkt i landskabskaraktermetoden.

Landskabet er inddelt i 8 karakterområder, der er beskrevet og vurderet. Herudover beskrives kommunens øer overordnet.

Hæftet indledes med en kortfattet introduktion til Ærøs væsentlige landskabelige strukturer og værdier. Det giver et billede af de sammenhænge og fortællinger, der binder landskabet sammen på tværs af de enkelte karakterområder.

Arbejdet med landskabskarakterkortlægningen er udført i vinteren 2019/2020. Den kan give indspil til arealudpegninger, sagsbehandlingen og planlægning i det åbne land. Derudover giver den et kvalificeret grundlag for kommunens arbejde med udpegning af værdifulde landskaber og større sammenhængende landskaber i Kommuneplanen.

LKM OG LANDSKABSPLANLÆGNING

Attraktive og oplevelsesrige landskaber giver værdi. Mange ønsker at bosætte sig i eller besøge områder med smukke og oplevelsesrige landskaber. En landskabskarakterkortlægning øger kendskabet til landskabets værdier, og skaber et godt grundlag for at træffe gode beslutninger om landskabets udvikling og fremtid.

LANDSKABSKARAKTERKORTLÆGNING

En landskabskarakterkortlægning er en systematisk beskrivelse og vurdering af landskabets karakter og værdier. Med metoden inddeles landskabet i karakterområder, som beskrives et for et. Til hvert karakterområde knyttes der argumenter for, hvordan landskabskarakteren kan styrkes eller beskyttes, og hvordan der kan tilføres nyt eller ske ændringer ude i landskabet. Formålet er ikke, at landskabet skal forblive uforandret, men at nyt indpasses i landskabet så landskabets karakter beskyttes og styrkes.

Natur og landskab er generelt under pres, og der er mange interesser, som kæmper om pladsen i det åbne land. Byudvikling, nye veje, større tekniske anlæg mv. skal indpasses, og det er væsentligt, at det gøres under hensyn til landskabets karakter og værdier. Med en LKM i hånden kan der tages kvalificerede beslutninger om landskabet på et opdateret grundlag.

LKM I KOMMUNEPLANEN

Kommuneplanen skal indeholde retningslinjer, der sikrer værdifulde landskaber og større sammenhængende landskaber, og som hovedregel friholde dem for byggeri og anlæg. Ærø Kommunes LKM skal bruges til at opdatere udpegningerne af værdifulde landskaber i Kommuneplanen.

HVAD ER ET LANDSKAB?

Når vi bruger begrebet landskab er det ud fra tre hovedbestanddele: Naturgrundlaget, de kulturhistoriske spor og det rumlige og visuelle landskab

- Naturgrundlaget er terrænet, jordbunden, vandet og plantevæksten
- Kulturhistorien er de synlige spor efter generationers brug af landskabet
- Landskabet er også oplevelsen, og det vi ser. De åbne udsigter, kystklinten der møder vandet, eller en kirke eller mølle højt på en bakketop.

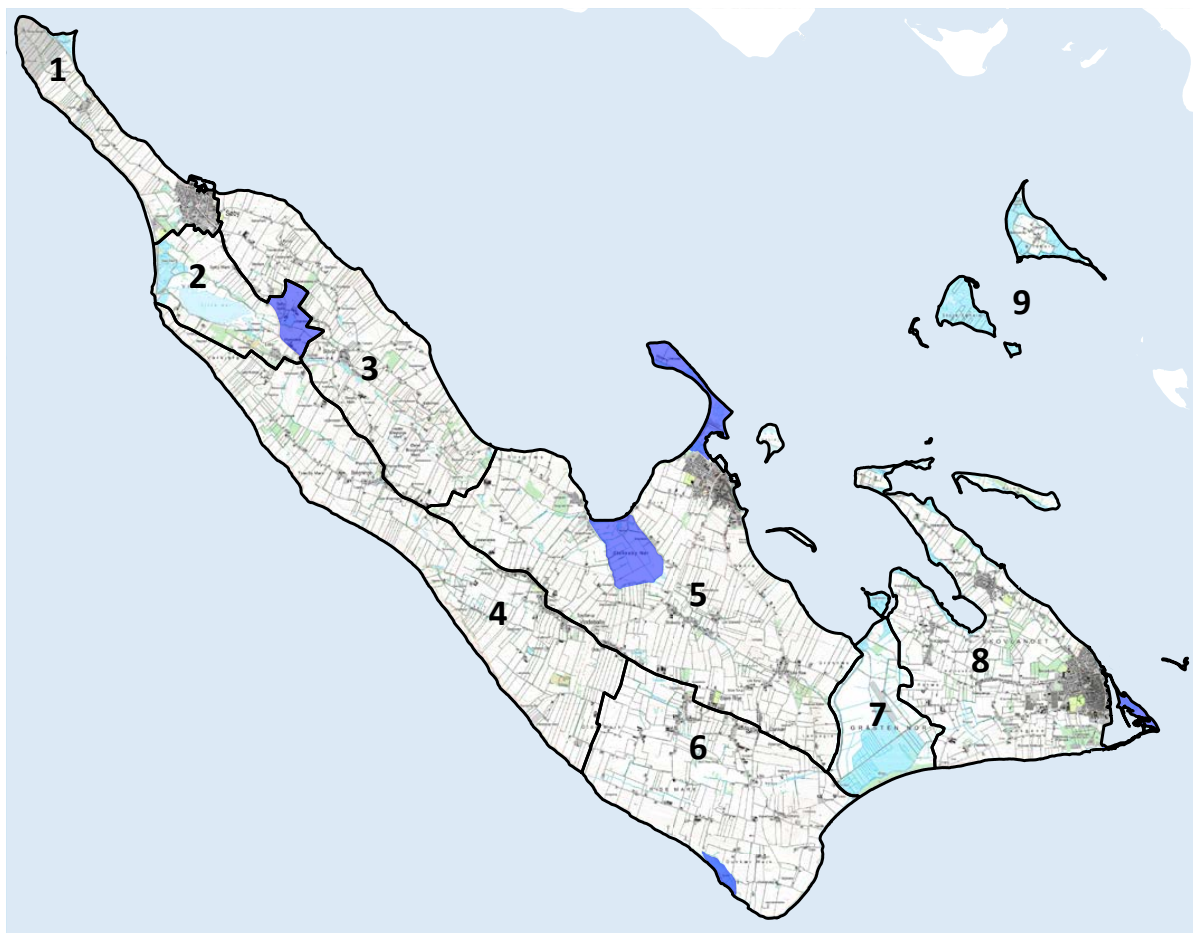
Videnskaberne Selskabs Kort fra 1785, hvor der stadig var vand i Gråsten og Stokkeby Nor.

Billedet viser nogle af Ærøs karakteristiske landskabstræk: Digerne med spredt beplantning, udsigterne og samspillet til Øhavet med de mange øer og modstående kyster der afgrænser udsigterne

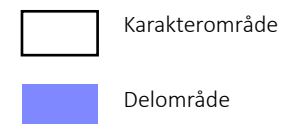
LANDSKABET PÅ ÆRØ

Ærø består af tydelige landskabelige helheder. Den varierede kystlinje med markante kystklinter, norene med højt naturindhold, landbrugslandskabet med mønstre af diger og det varierede terræn med oplevelsesrige udsigter. I landskabskarakterkortlægningen er Ærø Kommune inddelt i 8 karakterområder samt øerne på baggrund af landskabets karakter.

LANDSKABSKARAKTEROMRÅDER

1. Skjoldnæs
2. Vitsø
3. Synneshøj Dødislandskab
4. Voderup Morænelandskab
5. Ærøskøbing Morænelandskab
6. Vejsnæs Morænelandskab
7. Gråsten Nor
8. Marstal Morænelandskab
9. Øerne

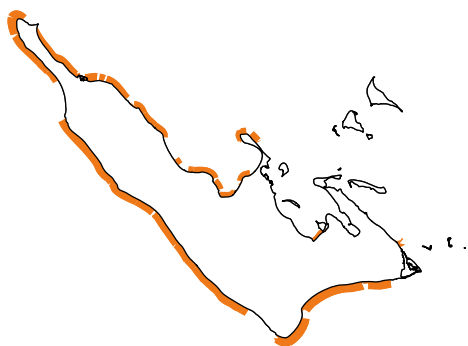

Kortet viser de 8 karakterområder og øerne, alle med hver sin landskabskarakter. I område 2, 5, 6 og 8 er der delområder, som hører til karakterområdet, men skiller sig ud med en kontrasterende landskabskarakter

ÆRØS SÆRLIGE LANDSKABSTRÆK:

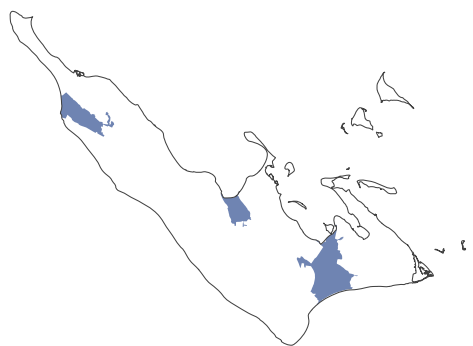
KLINTKYSTER

På store strækninger er kysten kendetegnet af stejle klinter og kystskrænter, der giver en dramatisk overgang mellem land og vand

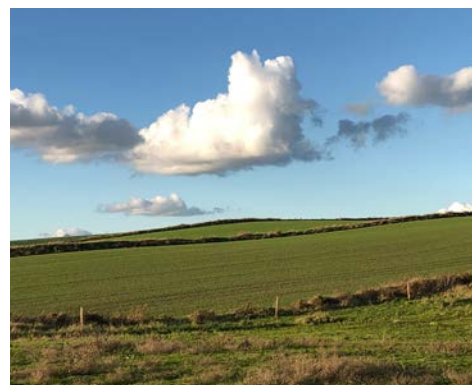
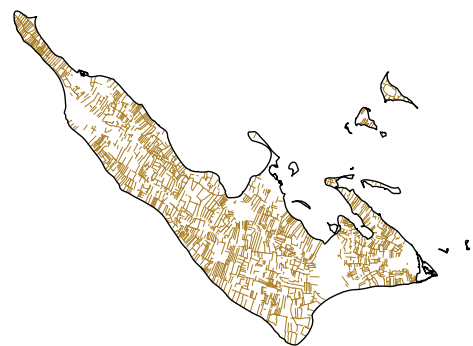
NOR

De tre tidligere nor: Vitsø Nor, Stokkeby Nor og Gråsten Nor udgør tre markante landskabsrum, som bryder Ærøs bakkede morænelandskaber

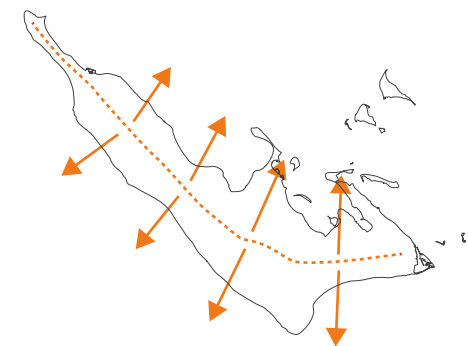
DIGER

Hele Ærø er tæt inddelt i marklodder afgrænset af diger. Digerne fortæller kulturhistorie og giver landskabet variation og rytme

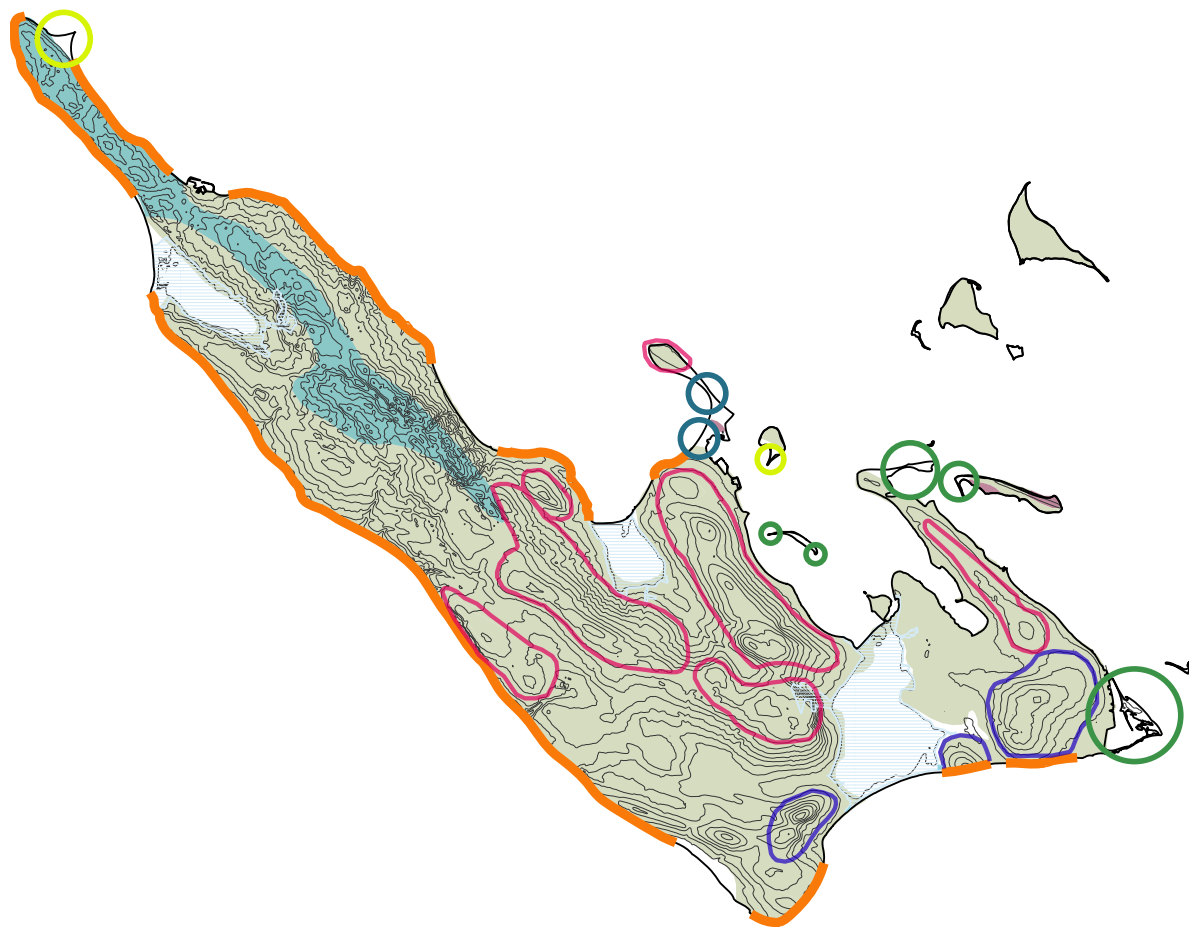
ORIENTERING

Ærø rummer enestående udsigter og et tæt samspil mellem land og vand. Den nordlige side orienterer sig mod Øhavets milde kyster og den sydlige side mod den barske Østersøkyst

GEOLOGI OG TERRÆN

Terrænet har stor betydning for landskabsoplevelsen. I opslaget er beskrevet hovedtrækene i Ærø's geologiske dannelse, og hvordan de aflæses i landskabet.

Det kuperede dødislandskab ved Synneshøj

GEOLOGI

- Odde
- Drag
- Vinkelforland
- Klint
- Nor
- Morænelandskab
- Dødislandskab
- Drumlinbakker
- Randmorænebakker
- Højdekurver (5 m)

Vinkelforlandet "Næbbet" på Skjoldnæs er dannet hvor en vest- og en østgående strøm mødes

ISTIDLANDSKABET

Geologisk set er hele Ærø en drumlinbakke, som blev dannet i slutningen af sidste istid. Drumlinbakker er morænebakker, der strækker sig i isens bevægelsesretning. Efter at de store gletsjere havde passeret Lolland og Sydlangeland gled de ind over Ærø og Det Sydfynske Øhav og videre op gennem Lillebælt. Herved blev Ærøs langstrakte bakkedrag dannet, og bakkernes form markerer isens bevægelsesretning mod nordvest. Den største bakke strækker sig fra Dunkær til Søby. Parallelt med den ligger der en bakke syd for Ærøskøbing og en langs sydøstkysten. På Ærøs nordlige del er der områder med dødisrelief. Her har isblokke ligget tilbage i landskabet, da isen trak sig tilbage. De store isblokke har efterladt vandfyldte lavninger i landskabet og et kuperet terræn.

ØHAVET

Istiden sluttede for ca. 11.700 år siden. Da trykket fra isen forsvandt begyndte landet

at hæve sig, og Øhavet blev en del af et stort sammenhængende landområde. For ca. 8.000 år siden smeltede yderligere store dele af iskapperne og vandstanden i havet steg. Herved blev Øhavet oversvømmet. Øhavet fik sin nuværende kystlinje for omkring 2.000 år siden i jernalderen, og øerne i Øhavet er bakketoppene fra det oversvømmede morænelandskab.

Øhavet rummer en mangfoldighed af forskellige kystformer. Det er et dynamisk kystlandskab, hvor materiale langs kysterne aflejres og fjernes i en kontinuerlig proces. Her er strandvolde og drag, krumodder og retodder og vinkelforlande.

KLINTER

Ærøs klintkyster tegner store dele af kyststrækningen. Klintkysterne giver en markant overgang mellem vand og land, og er noget af det mest "vilde" landskab man kan finde i Danmark. Den 25 meter høje Voderup Klint

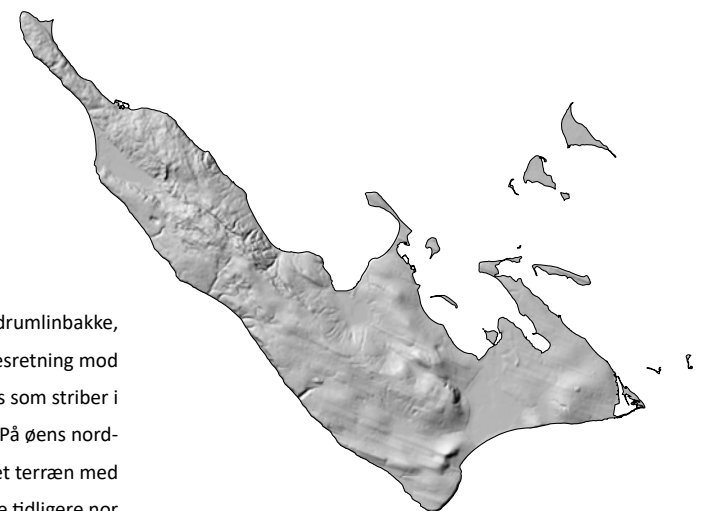

Voderup Klint med de karakteristiske skredterrasser

er et helt enestående kystlandskab med sine store terrasseformede skredbakker, der veksler mellem stejle og vandrette flader. Langs stranden står klinten stejl og markant. Et dynamisk landskab, hvor bølgerne konstant eroderer landskabet.

NOR

På Ærø var der tidligere tre nor: Vitsø Nor, Stokkeby Nor og Gråsten Nor. Alle tre nor er med tiden blevet afvandret og inddæmmede. I Vitsø Nor er Vitsø Sø blevet genskabt.

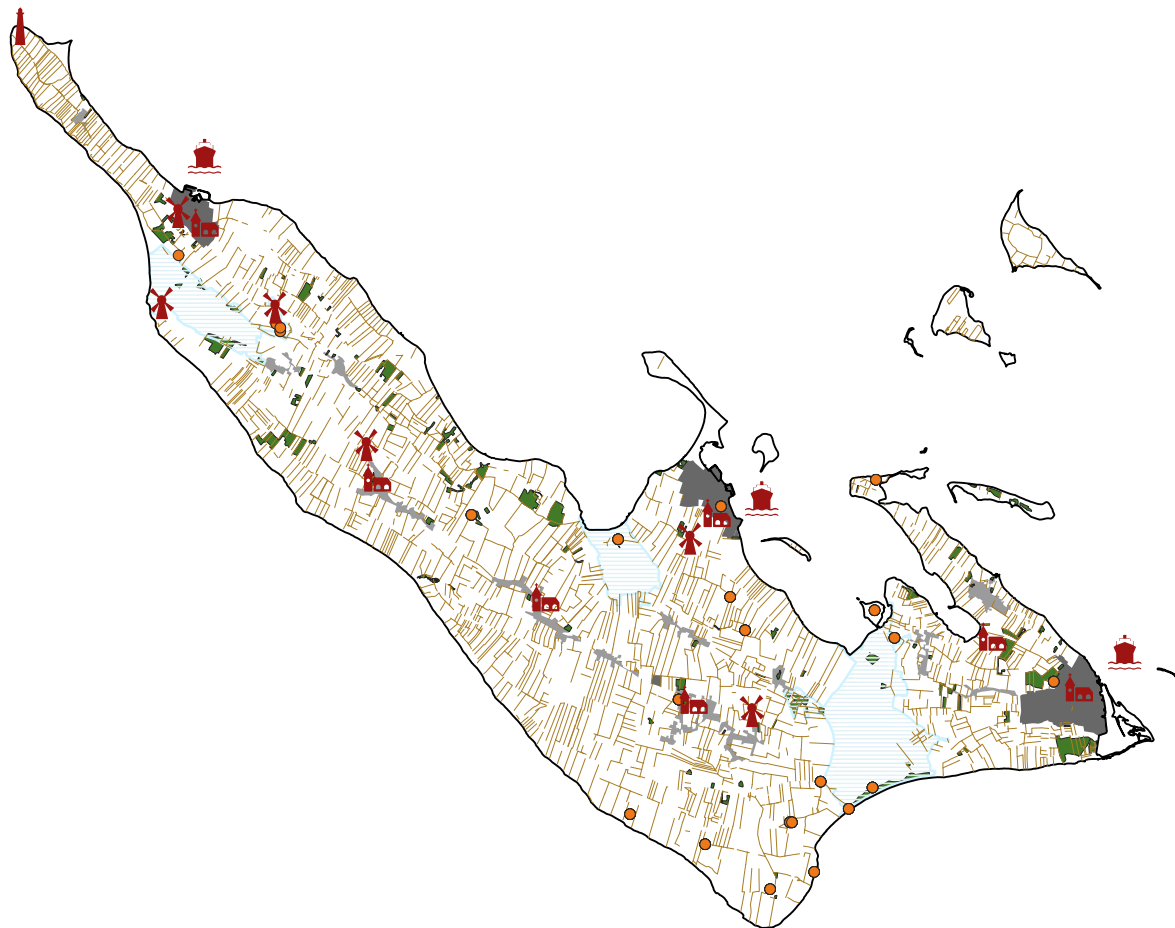
Hele Ærø er en stor drumlinbakke, hvor isens bevægelsesretning mod nordvest kan ses som striber i landskabets terræn. På øens nordlige del er et kuperet terræn med dødisrelief, og de tre tidligere nor fremstår som plane flader

KULTURARV OG FORTÆLLINGER

Ærø Kommune rummer mange kulturspor. I opslaget er beskrevet de væsentligste synlige spor i landskabet, der har betydning for landskabsoplevelsen og landskabskarakteren.

Skjoldnæs Fyr markerer den nordligste spids af Ærø

KULTURARV

- Kirke
- Mølle
- Havn
- Fyr
- Fredet fortidsminde
- Sten- /jorddige
- Skov
- By
- Landsby
- Inddæmmet land

De mange diger der inddeler landskabet er et typisk karaktertræk mange steder i det Ærøske landskab

FORTIDSMINDER

Ærø rummer flere fortidsminder på de højtliggende bakketoppe. Herudover er der interessante voldsteder og fæstningsanlæg.

KIRKER

Der er syv kirker på Ærø. Søby og Marstal Kirker ligger omgivet af by og uden særlig landskabelig betydning. Ærøskøbing Kirke, Bregninge Kirke, Tranderup Kirke og Rise Kirke ligger delvis synligt i landskabet og fungerer som orienteringspunkter. Den nyere Ommel Kirke ligger åbent og lidt beskedent i det kystnære landskab ud til Kleven Bugt.

STEN- OG JORDDIGER

Diger, der markerer grænser og skel i landskabet, udgør et markant landskabstræk på Ærø. Digerne optræder i mønstre af parallelle rækker og er ofte tilplantet med pil, poppel eller mere kratlignende bevoksninger. Digerne har haft forskellige formål

gennem tiden. De ældste diger har allerede for 1000 år siden opdelt dyrkningsjorden fra græsningsjorden. Nogle diger har markeret sognegrænser og andre ejerlaugsgrænser for landsbyer eller hovedgårde.

Fra sidst i 1700-tallet blev der gennemført en række landboreformer i Danmark. De indebar blandt andet, at jorden blev udskiftet og gik fra at være fælles landsbyjord til at blive samlet i enheder, der lå i direkte tilknytning til den enkelte bondes bygninger. Der skete også mange steder en udflytning af gårde fra landsbyerne. Udskiftningen ændrede landskabets udseende, der efterfølgende blev inddelt i markfelter ofte opdelt af levende hegn og diger. På Ærø begyndte denne reform allerede i 1760'erne og medførte et stort antal nye diger. Der er i dag knapt 500 km diger på Ærø. Det svarer til 5 km løbende diger pr. km², hvilket er 6-7 gange højere end landsgennemsnittet.

Søbygård ligger smukt landskabeligt omgivet af de rekonstruerede voldgrave

MØLLER

Der er seks bevarede møller på Ærø. Søby Mølle, Vester Mølle, Vitsø Mølle, Bregninge Mølle, Ærøskøbing Mølle og Dunkær Mølle. Alle, på nær Vitsø Pumpemølle, ligger højt og markant i landskabet og fungerer som værdifulde orienteringspunkter og historiefortællere, når man færdes på øen.

AFVANDING

Tørlægning af de tre nor på Ærø har haft stor indvirkning på landskabsoplevelsen. Gråsten Nor blev inddæmmet i 1856. Stokkeby Nor blev også tørlagt i 1856. Vitsø Nor, der tidligere var en smal fjordarm med forbindelse til Lillebælt og senere blev til en sø, blev tørlagt i 1871. Noret blev dog først i 1964 så tørt, at det kunne opdyrkes. I 2009 blev en del af Vitsø Nor igen til en sø. Området er efterfølgende navngivet Vitsø.

KYSTKULTUR

Ærøs beliggenhed har betydet et omfat-

tende samspil med havet, og en stærk kulturhistorie langs kysten. Kystkulturen opleves blandt andet i de tre store havnebyer Marstal, Ærøskøbing og Søby samt de mindre havne ved Kleven Bugt og Strandby Havn ved Ommel. Fyret på Skjoldnæs samt badehusene ved Vestre Strand ved Ærøskøbing og ved Eriks Hale ved Marstal er ligeledes særlige historiefortællere.

LANDSBYERNE

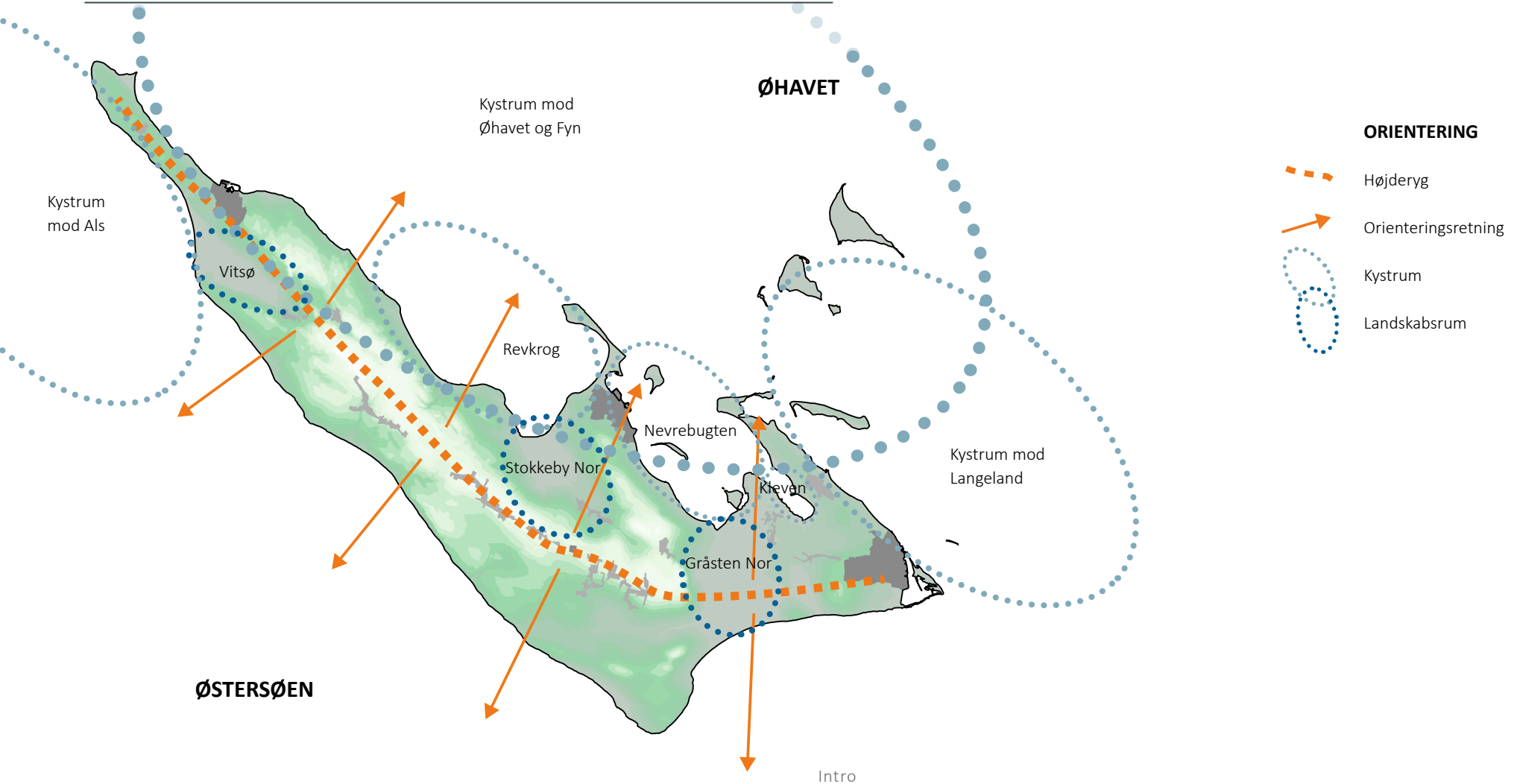
Et særligt træk for de fleste af landsbyerne på Ærø er, at de ligger som et langt bybånd langs hovedvejen på øens højderyg.

SØBYGÅRD OG VOLDSTED

Ærø hørte fra 1564 til 1867 under hertugdømmet Slesvig. Det var således hertug Hans den Yngre, der i 1570'erne opførte Søby Hovedgård ved Søby Voldsted, hvor fæstningen "Borren" lå i middelalderen. Det var oprindeligt et renæssanceanlæg, men den eksisterende bygning er fra 1700-tallet.

UDSIGTER OG ORIENTERING

Ærø rummer næsten overalt smukke udsigter over landskabet og havet. Særligt for Ærø er højderyggen, der opdeler øen og giver udsigterne en klar retning og orientering. Ydermere har Ærøs nære omgivelser og modstående kyster en stor betydning landskabsoplevelsen.

Mod nord ligger det milde Øhav, hvor de mange øer bryder udsigten og giver et varieret kystlandskab

HØJDERYGGEN

Terrænet på Ærø har stor betydning for udsigterne og landskabsoplevelsen. Gennem Ærø strækker der sig en højderyg, hvorpå hovedvejen over øen ligger. Her ”knækker” landskabet og falder til begge sider mod henholdsvis Øhavet og Østersøen. Det giver en tydelige orienteringsretning i landskabet.

KYSTRUM

Udsigterne over vandet omkring Ærø har også stor betydning for landskabsoplevelsen. Mange steder opleves modstående kyster, som er med til at definere nogle kystrum, der giver oplevelsen af en landskabelig sammenhæng på tværs af vandfladerne. Tættest på Ærø er de små kystrum som Kleven Bugt, Nevrebugten og Revkrog, hvor kystlinjen med drag og odder er med til at indramme kystrummene, så havet næsten opleves som afgrænsede ”søer” i landskabet.

Mod nord definerer øerne og Fyns kyst Øhavets indre farvand. Mød øst rammer Langeland kystrummet ind, og mod vest er det Als, der afgrænser kystrummet. Kun mod syd er vandfladen åben.

LANDSKABSRUM

Inde i land er landskaberne orienteret mod norene. I de skålformede landskabsrum falder terrænet ind mod norenes plane landskabsrum, der tidligere var vandflader.

Mod syd er kysten og havet mere barskt, her er udsynet mere åbent med kig til Tysklands kyst

Urehoveds kystlinje smelter sammen med kysten syd for Ærøskøbing, og vandfladen opleves som et samlet kystrum

Oplevelsen af landskabet på tværs af vandfladen er kendetegnende for Ærøes landskaber. Her ses også landskabet form med terrænet der stiger op til højderyggen

Foto fra Ærø: Stenmolen ved Marstal Havn

LANDSKABSKARAKTER METODEN

METODEN

I det følgende gives en kortfattet introduktion til landskabskaraktermetoden og forklaringer til de væsentligste begreber, der anvendes i metoden.

HVAD BRUGES METODEN TIL?

Landskabskaraktermetoden bruges til at kortlægge og beskrive landskaberne omkring os, herunder variationen af forskellige landskabers karakter.

Metoden giver en ensartet og systematisk tilgang til at beskrive, vurdere og opsætte strategiske mål for de enkelte landskaber, og den giver et fælles "blik" på de enkelte landskabers særlige karaktertræk.

Landskabskaraktermetoden dækker kun områder beliggende i landzone. Landskabskaraktermetoden vurderer ikke områdernes naturindhold, men bruges alene til vurdering af det visuelle landskab.

HVORDAN GØR MAN?

Metoden består af fire faser:

- Kortlægning
- Vurdering
- Strategi
- Implementering

Arbejdet foretages både gennem skrivebordsanalyser og via feltarbejde, hvor landskaberne besigtiges og kortlægges.

FASE 1. KORTLÆGNING

I kortlægningen afdækkes landskabets geografiske, kulturhistoriske og visuelle forhold.

I kortlægningen opdeles landskabet i en række landskabskarakterområder, der beskrives et for et. For hvert område beskrives, hvad der er særlig karakteristisk for det enkelte landskab, herunder de karaktergivende elementer og arealanvendelse, såsom: Terræn, vand, bevoksning, hegn, skellinjer, veje, bebyggelse, større tekniske anlæg og brugen af landskabet. I kortlægningen beskrives også de rumlige og visuelle forhold såsom områdets skala, kompleksitet, struktur og mønstre, rumlige afgrænsning og visuel uro.

For hvert område skrives en sammenfattende beskrivelse af landskabskarakteren.

FASE 2. VURDERING

Med afsæt i Fase 1. vurderes de enkelte landskabskarakterområder:

Karakterstyrke - hvor tydelig er landskabskarakteren og samspillet mellem naturgrundlaget, og hvordan landskabet er blevet brugt. Karakterstyrken vurderes inden for det enkelte område og ikke i forhold til de andre landskabskarakterområder.

Tilstanden - hvor intakt er landskabskarakteren og tilstanden af landskabssementer, og hvor forstyrret er området af større tekniske anlæg.

Sårbarhed - hvor sårbar er landskabskarakteren i forhold til de gældende udviklingstendenser eller kommende forandringer.

Særlige visuelle oplevelsesmuligheder - hvor er der værdifulde udsigter, markante terrænformer eller kulturhistoriske mønstre og steder.

FASE 3. STRATEGI

På baggrund af vurderingen inddeles de forskellige landskabskarakterområder i underområder, hvortil der knyttes strategiske mål. De strategiske mål tildeles på baggrund af områdernes karakterstyrke, tilstand og særlige visuelle oplevelsesmuligheder. Skemaet på side 17 viser, hvordan de forskellige områder tildeles strategiske mål. Til de enkelte underområder gives anbefalinger til, hvordan de landskabelige interesser kan inddrages i planlægningen og forvaltningen.

FASE 4. IMPLEMENTERING

Landskabskarakterkortlægningen er et rent landskabeligt input til planlægningen. Et input som alene varetager de landskabelige hensyn. Landskabskarakterkortlægningen spiller ind på kommuneplanens hovedstruktur, retningslinjer og rammer for det åbne land. Det landskabelige input skal i den videre planlægning afvejes med andre interesser og hensyn, når der planlægges og udvikles i kommunen.

BEGREBER I METODEN

LANDSKABSKARAKTER

Landskabskarakteren er samspillet mellem et områdes naturgrundlag, kulturhistorie/arealanvendelse og områdets rumlige/visuelle forhold. Landskabskarakteren er det der kendetegner et landskab - og samtidig adskiller det fra de omkringliggende landskaber.

KARAKTEROMRÅDER

Et landskabskarakterområde er et område som adskiller sig fra de omliggende landska-

ber ved at have et unikt, tydeligt, ensartet og genkendeligt samspil mellem naturgrundlaget, kulturhistorien/arealanvendelsen og områdets særlige visuelle og rumlige forhold.

DELOMRÅDER

Inden for et landskabskarakterområde kan der være mindre områder, som skiller sig ud karaktermæssigt, men som er for små til at være selvstændige karakterområder. De betegnes som delområder.

NATURGRUNDLAG

Et områdes naturskabte elementer - den geologiske dannelse, jordbund, terræformer og vandelementer.

LANDSKABSELEMENTER

De menneskeskabte enkeltdele som man oplever i landskabet. Det er fx hegn, diger, skove, markfelter, skellinjer, veje, bebyggelse, større tekniske anlæg mv.

RUMLIGE VISUELLE FORHOLD

Det rumlige visuelle landskab er det landskab, som vi kan se og opleve. De rumlige og visuelle forhold kan beskrives gennem:

Skala - landskabsbestanddelenes og landskabsrummenes dimensioner opdelt i stor, middel eller lille skala.

Rumlige afgrænsninger - hvor åbent er landskabet, og hvad afgrænser landskabets rum.

Kompleksitet - hvor sammensat er landskabet af forskellige typer af elementer.

Strukturer - danner de karaktergivende landskabsbestanddele særlige strukturer eller mønstre eller har de en tydelige orientering.

Visuel uro - hvordan præges oplevelsen af større tekniske anlæg og elementer i bevægelse - vindmøller eller passerende biler.

KYSTFORLANDET

Kystforlandet er den del af det kystnære landskab, hvor der er visuel sammenhæng med den tilstødende vandflade og terrænhældningen er orienteret mod kysten.

ORIENTERINGS-PUNKTER

Særlige elementer der kendetegner et område eller fungerer som "landmarks" man kan orientere sig efter i landskabet.

styrke / tilstand	<i>Særligt karakteristisk</i>	<i>Karakteristisk</i>	<i>Karaktersvag</i>	<i>Kontrasterende</i>
<i>God</i>	<i>Beskytte</i>	<i>Vedligeholde</i>	<i>Ændre</i>	<i>Konkret vurdering</i>
<i>Middel</i>	<i>Beskytte</i>	<i>Vedligeholde</i>	<i>Ændre</i>	<i>Konkret vurdering</i>
<i>Dårlig</i>	<i>Beskytte og forbedre</i>	<i>Vedligeholde og forbedre</i>	<i>Ændre</i>	<i>Konkret vurdering</i>

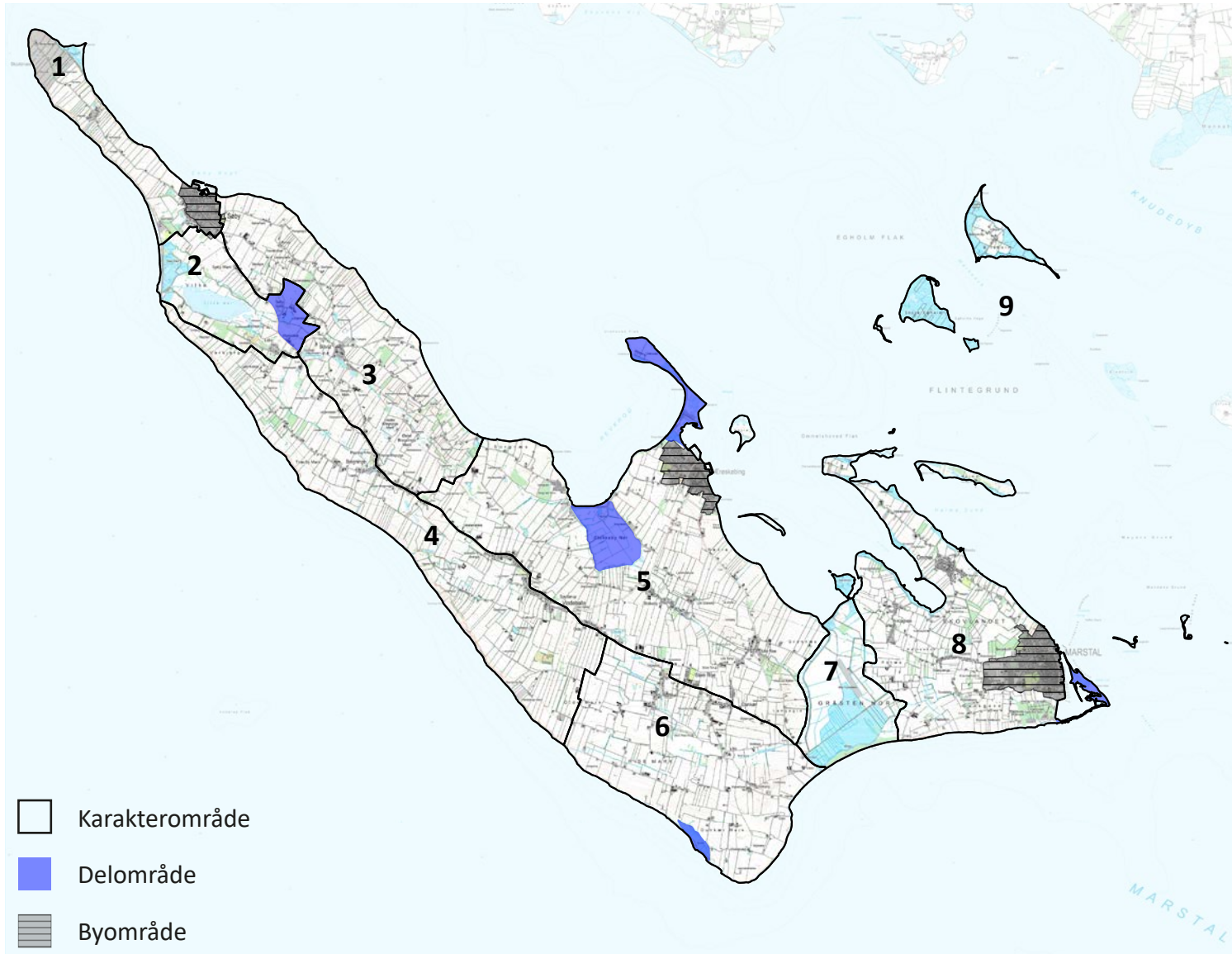
Skemaet viser, hvordan områderne tildeles strategiske mål. Er område oplevelsesrigt rykker det et niveau op.

Foto fra Ærø: Et kig langs Ærøs sydlige kyststrækning med de åbne udsigter over Østersøen. Set fra landskabet syd for Marstal og i retning af Vejsnæs Nakke

OVERSIGTSKORT

LANDSKABSKARAKTEROMRÅDER

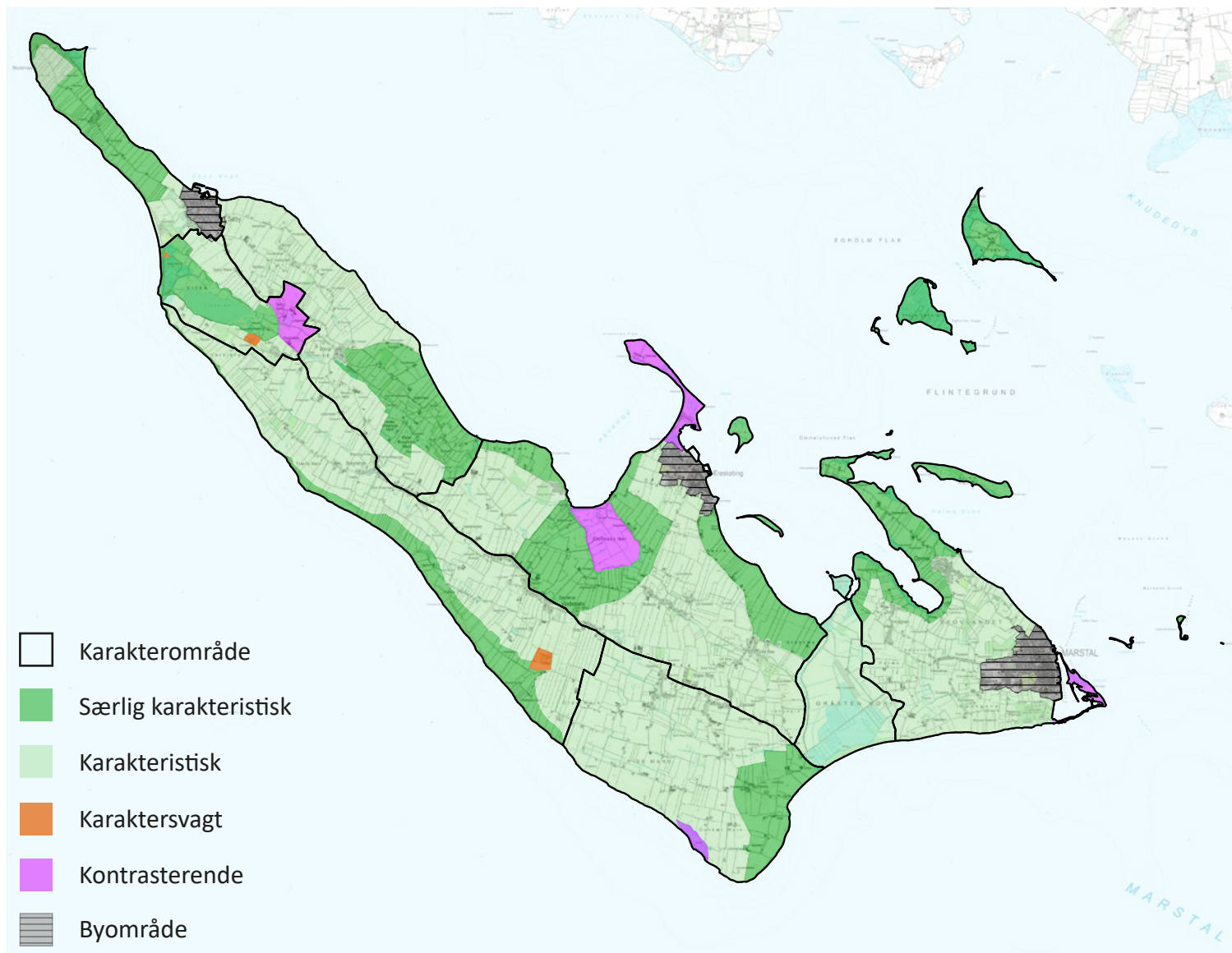
Oversigtskort

Et landskabskarakterområde er et unikt, afgrænset område med et tydeligt samspil mellem naturgrundlag, arealanvendelse og de rumlige visuelle forhold, der giver en homogen landskabskarakter inden for området, der samtidig adskiller det fra de øvrige naboområder.

LANDSKABSKARAKTEROMRÅDER

1. Skjoldnæs
2. Vitsø
3. Synneshøj Dødislandskab
4. Voderup Morænelandskab
5. Ærøskøbing Morænelandskab
6. Vejsnæs Morænelandskab
7. Gråsten Nor
8. Marstal Morænelandskab
9. Øerne

KARAKTERSTYRKE

Oversigtskort

Karakterstyrke er et udtryk for, hvor tydeligt landskabskarakteren og samspillet mellem arealanvendelsen og naturgrundlaget er i området.

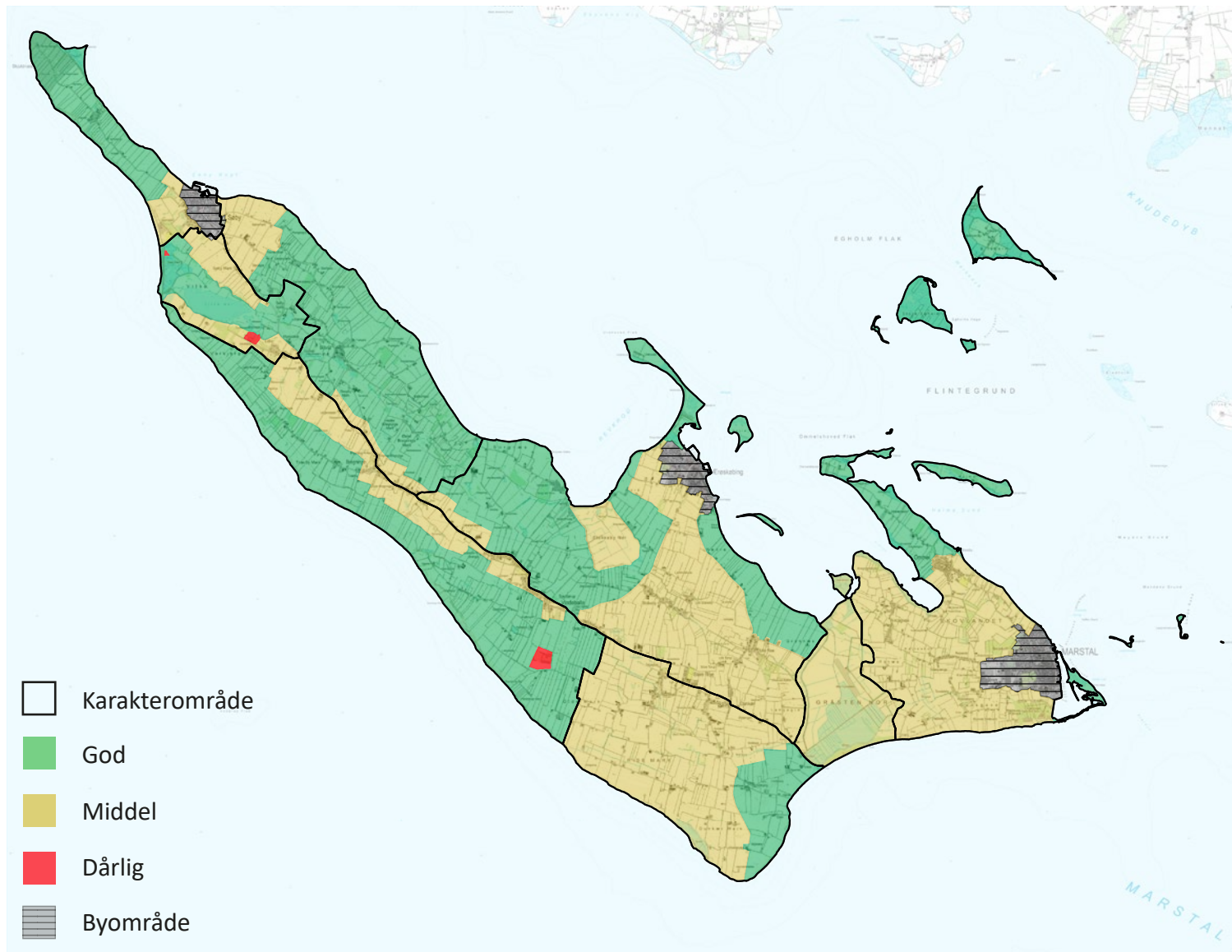
De landskaber, der er vurderet særligt karakteristisk er typisk landskaber, hvor enten den geologiske eller kulturhistoriske fortælling fremstår særligt tydeligt i landskabet. Det er fx landskaber med en særligt tydelig geologisk fortælling, såsom kystklinerne, norene, øer, oddedannelser eller særligt tydelige digemønstre.

De fleste landskaber er vurderet karakteristisk i forhold til den definerede landskabskarakter.

Landskabet er vurderet karaktersvagt de steder, hvor landskabskarakteren er udvisket.

Landskabet er vurderet kontrasterende, når en mindre del af et karakterområde fremstår med en landskabskarakter, der adskiller sig væsentligt fra det øvrige karakterområde. Det kan være områder, der har en anden geologisk fortælling, eller områder der skiller sig ud på grund af en ny anvendelse.

TILSTAND

Oversigtskort

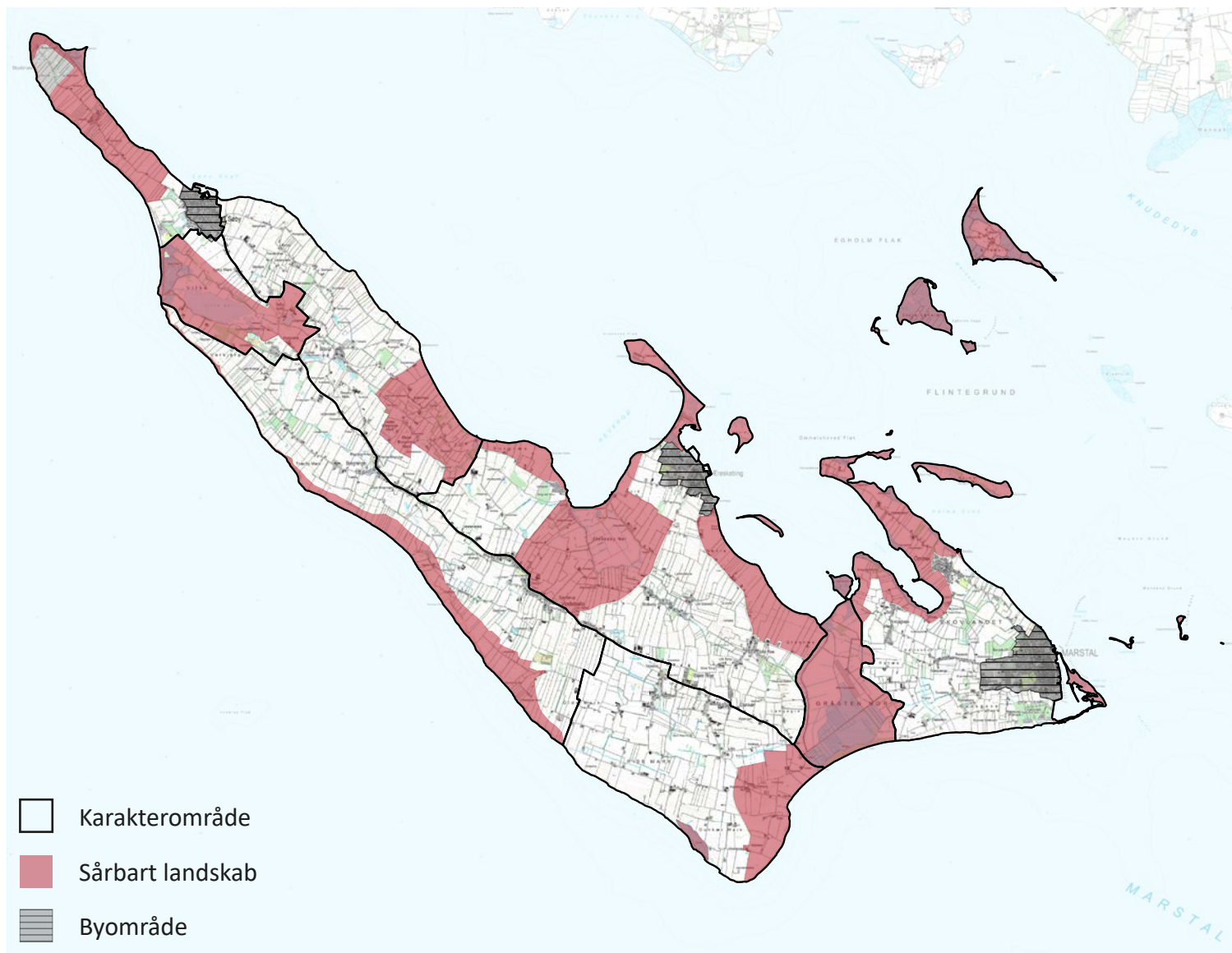
Tilstand er et udtryk for, hvor intakt landskabskarakteren og tilstanden af landskabskarakterelementerne er, samt hvor forstyrret området er af større tekniske anlæg. Landskabskarakterområderne underinddeles i god, middel og dårlig tilstand.

De landskaber, hvor landskabskarakterens tilstand er god, er ofte landskaber, der opleves uforstyrrede af større tekniske anlæg, og som indeholder intakte strukturer og elementer, der har betydning for landskabskarakteren. Ofte er der sammenfald med de landskaber, der også er vurderet særligt karakteristiske.

De landskaber, der er vurderet i middel tilstand, er de landskaber, hvor den almindelige samfundsudvikling kan aflæses i landskabet. Der kan fx være blevet fjernet diger og hegn, markerne kan være blevet lagt sammen, eller der kan være blevet tilføjet ny bebyggelse både ved landsbyer og i det åbne land.

De landskaber, hvor landskabskarakterens tilstand er vurderet dårlig, er ofte landskaber, der opleves væsentligt forstyrret af større tekniske anlæg, nærhed til bykanter eller områder, hvor landskabet er forandret, fx af råstofindvinding.

SÅRBARHED

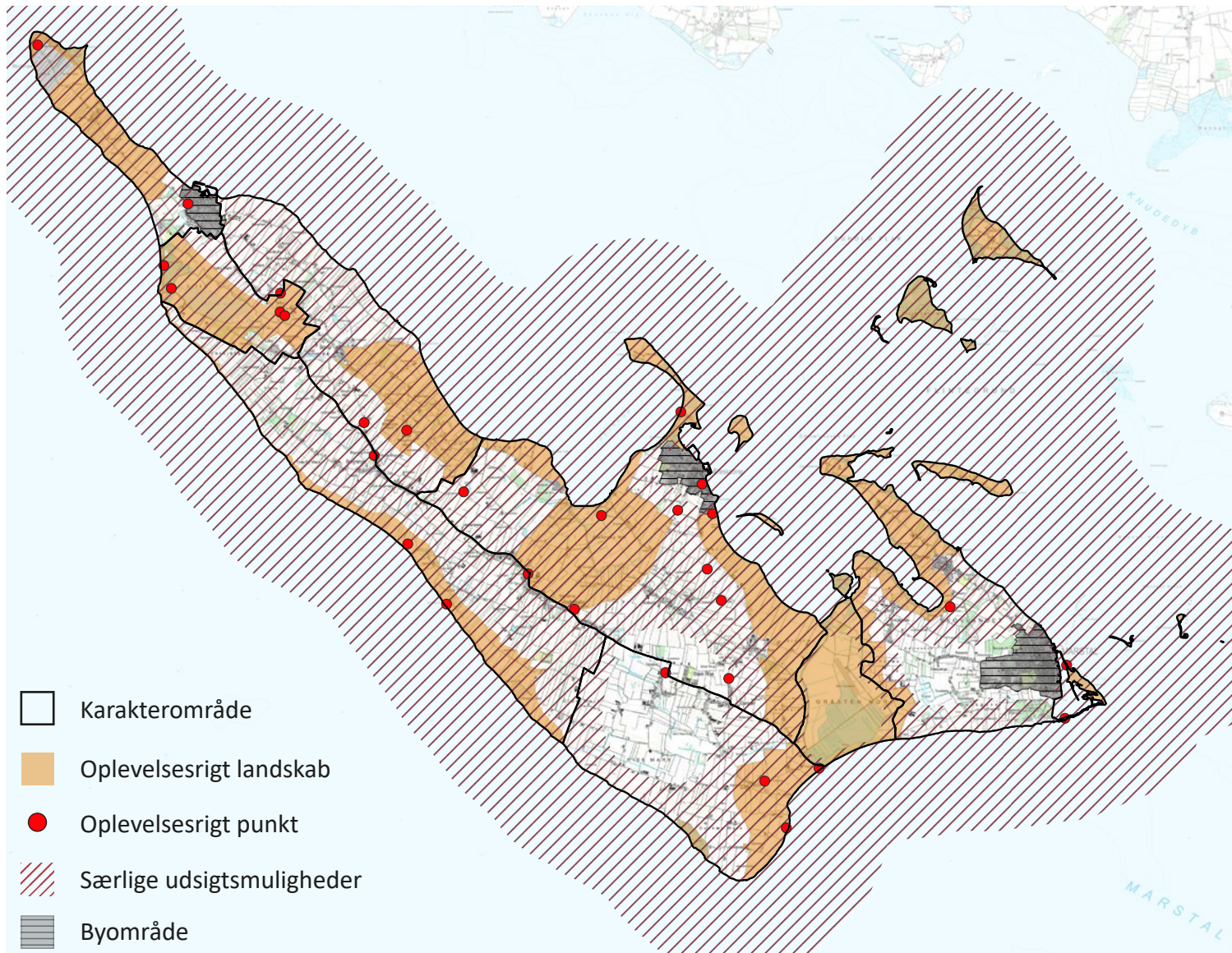

Sårbarhed er et udtryk for, hvor sårbar landskabskarakteren er i forhold til de gældende udviklingstendenser eller kommende forandringer.

Ofte er det muligt at tilpasse ønskede ændringer i landskabet, når der tages hensyn til landskabets karaktergivende strukturer, skala samt de rumlige og visuelle forhold. De særligt sårbare områder er landskaber, der vurderes at være særligt sårbare over for ændringer. Ofte er de særligt sårbare områder også de landskaber, der er vurderet særligt karakteristiske eller som oplevelsesrigt landskab.

I konkret sagsbehandling vurderes landskabets sårbarhed over for det konkrete projekt.

VISUELLE OPLEVELSESVÆRDIER

Oversigtskort

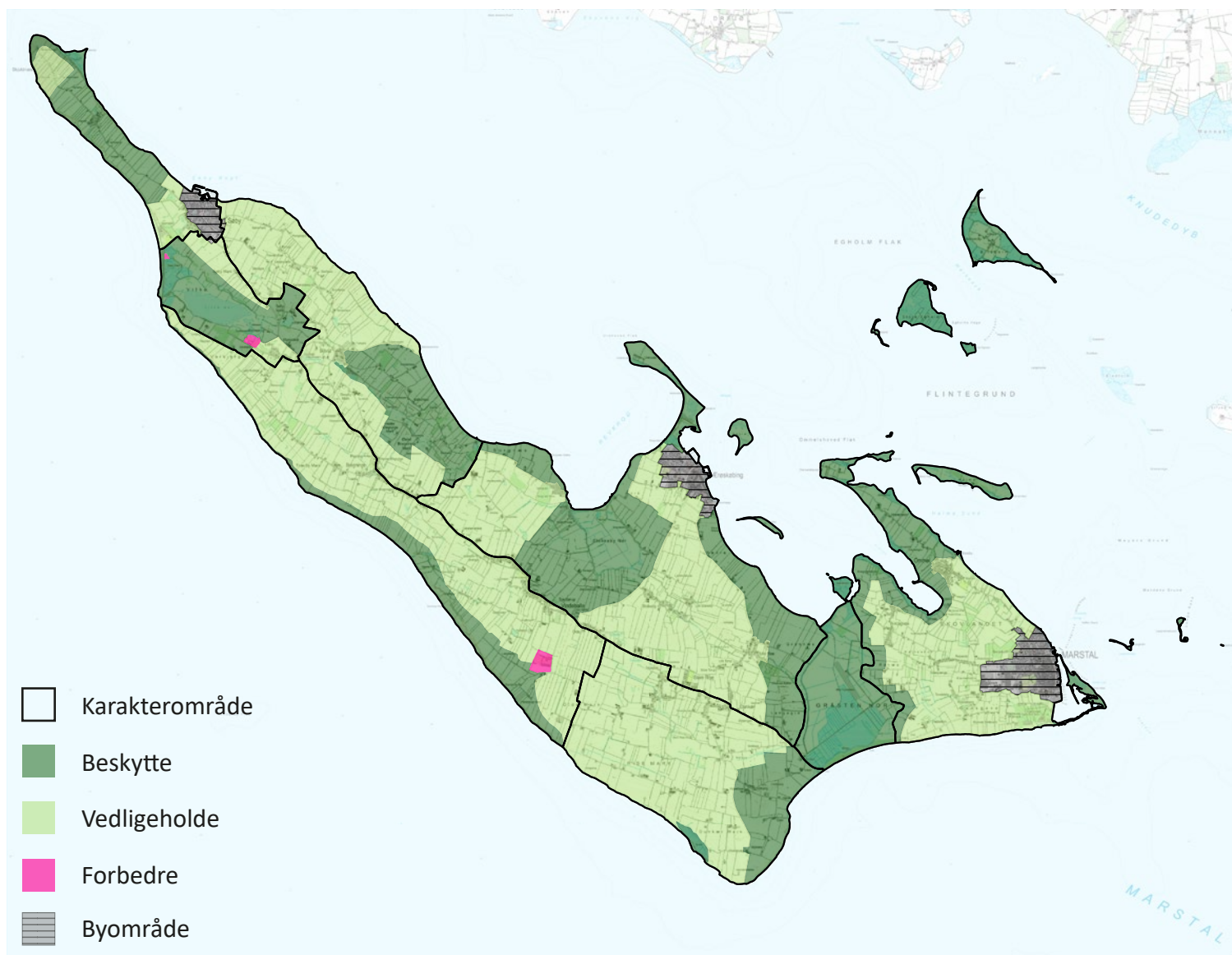
Oplevelsesrigt landskab er et udtryk for, hvor der er landskaber med særlige geologiske strukturer eller elementer, særligt tydelige kulturbetingede helheder eller særlige naturområder.

Et **oplevelsesrigt punkt** er et element i landskabet, der fx fungerer som orienteringspunkt, eller som formidler en særlig historie mv. Det kan være en landsbykirke eller mølle højt placeret i landskabet eller en markant bakke eller et fortidsminde mv. Udpegningen er dog ikke fuldstændig, idet der også er andre punkter og steder, der kan defineres som oplevelsesrige.

Særlige udsigtsmuligheder knytter sig fx til landskabets samspil med vandfladen omkring Ærø og udsigterne fra de højtliggende bakker og landskaber, hvilket dækker store dele af Ærø's landskab.

Udpegningen indikerer, at hensyn til de visuelle oplevelsesmuligheder i landskabet skal inddrages i planlægningen.

STRATEGISKE MÅL

Oversigtskort

Strategiske mål.

På baggrund af landskabsvurderingerne er der opstillet strategiske mål for landskabet. Landskabskarakterområderne er underinddelt i tre typer af strategiske mål:

- Beskytte
- Vedligeholde
- Forbedre

Landskaber med det strategiske mål:

Beskytte - er vurderet særligt karakteristiske og/eller som oplevelsesrigt landskab.

Landskaber med det strategiske mål:

Vedligeholde - er vurderet karakteristiske.

Landskaber med det strategiske mål:

Forbedre - er vurderet karactersvage, og har i dag ikke en bærende landskabskarakter. Målsætningen betyder ikke, at den karakter, områderne har i dag, skal ændres. Den betyder, at der ud fra et landskabeligt synspunkt kan ske forbedringer i området, der kan definere en ny landskabskarakter. Den nye landskabskarakter bør være tilpasset det omgivende landskab.

STRATEGISKE MÅL - ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

På baggrund af de strategiske mål er der for hvert karakterområde formuleret anbefalinger til planlægningen for landskab og kulturhistorie. Anbefalingerne for landskab og kulturhistorie står i beskrivelserne under hvert karakterområde senere i dokumentet.

I det følgende er der formuleret generelle anbefalinger til planlægningen for hele Ærø for henholdsvis skovrejsning, byggeri og større tekniske anlæg. Anbefalingerne er givet ud fra et rent landskabeligt perspektiv. I landskaber med det strategiske mål beskytte anbefales det som udgangspunkt, at der ikke rejses skov, eller placeres større eller sammenhængende byggeri eller større tekniske anlæg. Anbefalingerne vil blive afvejet i forhold til andre planlægningshensyn i kommuneplanlægningen.

Ærø har mange landskabelige kvaliteter, og en stor følsomhed over for nye elementer i landskabet. Når der skal indpasses nyt i landskabet, er det derfor væsentligt at passe på landskabets værdier og indpasse nyt med stort hensyn til landskabets karakter.

Landskabet på Ærø er inddelt i et fintmasket net af marker, som er afgrænset af diger og af levende hegn. Det giver Ærø en overvejende lille skala. Store anlæg, bebyggelse og skov kan let komme til at dominere eller udviske Ærø's fintmaskede struktur og de karaktergivende landskabstræk.

Ærø rummer også mange udsigter. Udsigterne påvirkes ligeledes af store anlæg, bebyggelse og skov, da disse, i Ærø's åbne landskab, vil kunne ses over store afstande og på tværs af flere landskabsrum.

Derfor bør der altid foretages en konkret vurdering af det enkelte projekts påvirkning af det konkrete landskab, når der er tale om planlægning af skov, nyt byggeri eller større tekniske anlæg.

Landskabskarakterkortlægningen tegner de store linjer og sætter landskabet ind i en samlet ramme for, hvordan landskabet opleves i dag, men den kan ikke erstatte en konkret vurdering på stedet.

SKOVREJSNING

Det anbefales ud fra et landskabeligt perspektiv at:

Områder med det strategiske mål beskytte bør friholdes for skovrejsning.

Ved skovrejsning bør der tages hensyn til ikke at sløre de åbne udsigter som kendetegner Ærø. Der bør ligeledes tages hensyn til ikke at sløre væsentlige strukturer af sten- og jorddiger, særlige geologiske elementer, terrænformer eller kystnære landskaber. Lavtliggende områder med fx enge eller strandeng bør så vidt muligt friholdes for skovrejsning.

Større skovområder kan fx indpasses i karakterområdet Marstal Morænelandskab, der tidligere har været præget af flere skovområder.

I de bynære landskaber tæt på Søby, Ærøskøbing eller Marstal kan der indpasses mindre, bynære, rekreative skovområder. Der bør her tages hensyn til ikke at sløre væsentlige udsigter, væsentlige indkig til byerne eller væsentlige strukturer af sten- og jorddiger, særlige geologiske elementer, terrænformer eller kystnære landskaber.

Omkring båndet af landsbyer langs med landevejen midt på Ærø kan der stedvist indpasses små skove, hvis det gøres med respekt for landskabskarakteren. Der bør her tages hensyn til ikke at sløre væsentlige udsigter, indkig fx til landsbyernes kirker eller møller mv., terrænformer eller strukturer af sten- og jorddiger.

STRATEGISKE MÅL - ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

BYGGERI

Det anbefales ud fra et landskabeligt perspektiv at:

Områder med det strategiske mål beskytte bør friholdes for større eller sammenhængende byggeri.

Landbrugsbyggeri der er nødvendigt for driften bør indpasses under hensyn til landskabets karakter, og så vidt muligt ske i tilknytning til eksisterende landbrugsbygninger. Nyt landbrugsbyggeri må gerne placeres lavt i terrænet og være i en størrelse, så det ikke vil dominere landskabets karaktergivende træk og skala.

Ved etablering af ny bebyggelse i Søby, Ærøskøbing, Marstal eller landsbyerne bør der være særligt fokus på at sikre en harmonisk overgang mellem bebyggelse og landskab og på at understøtte den eksisterende bebyggelsesstruktur.

Der er steder i det åbne, hvor bebyggelsesstrukturen med bebyggelse langs med vejene er særlig stærk. Her anbefales det, at denne struktur bevares og understøttes.

Der bør ikke indplaceres markant byggeri, der kan sløre Ærøs åbne udsigter, væsentlige strukturer af sten- og jorddiger, særlige geologiske elementer, terrænformer eller kystnære landskaber. Byggeri bør ikke placeres på markante bakketoppe og bakkekamme.

Der hvor landskabskarakteren er kendetegnet ved levende hegn, kan der anvendes levende hegn og beplantning til at indpasse nyt byggeri eller nyt landbrugsbyggeri i landskabet.

STØRRE TEKNISKE ANLÆG

Det anbefales ud fra et landskabeligt perspektiv at:

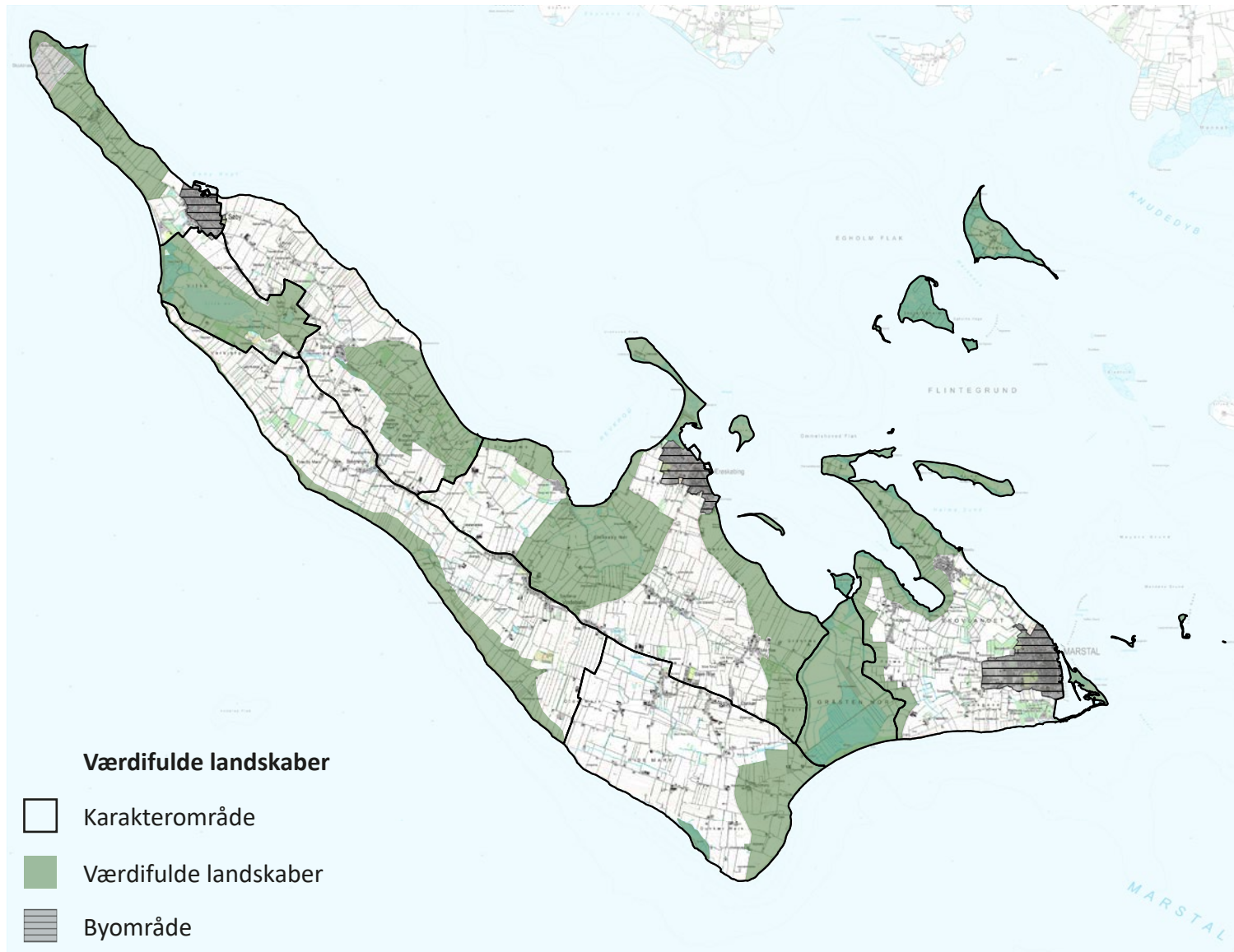
Områder med det strategiske mål beskytte bør friholdes for større tekniske anlæg.

Ærø opleves overvejende upåvirket af større tekniske anlæg. Der er i dag enkelte vindmøller, solcelleanlæg og master. Landskabets form, de store visuelle sammenhænge i landskabet og med vandfladen omkring Ærø og landskabet generelt lille skala gør hele Ærø sårbart over for indplacering af større tekniske anlæg, da disse ofte vil kunne ses over store afstande.

Hvis der ønskes større tekniske anlæg i landskabet, bør der tages hensyn til ikke at sløre Ærøs mange åbne udsigter. Der bør også tages hensyn til ikke at sløre eller dominere væsentlige strukturer af sten- og jorddiger, særlige geologiske elementer eller terrænformer.

I områder, hvor der i dag allerede er større tekniske anlæg, bør der tages højde for den kumulative effekt af flere anlæg i landskabet. Herunder anlæggenes indbyrdes synlighed og landskabets "mætningsgrad" for tekniske anlæg.

VÆRDIFULDE LANDSKABER

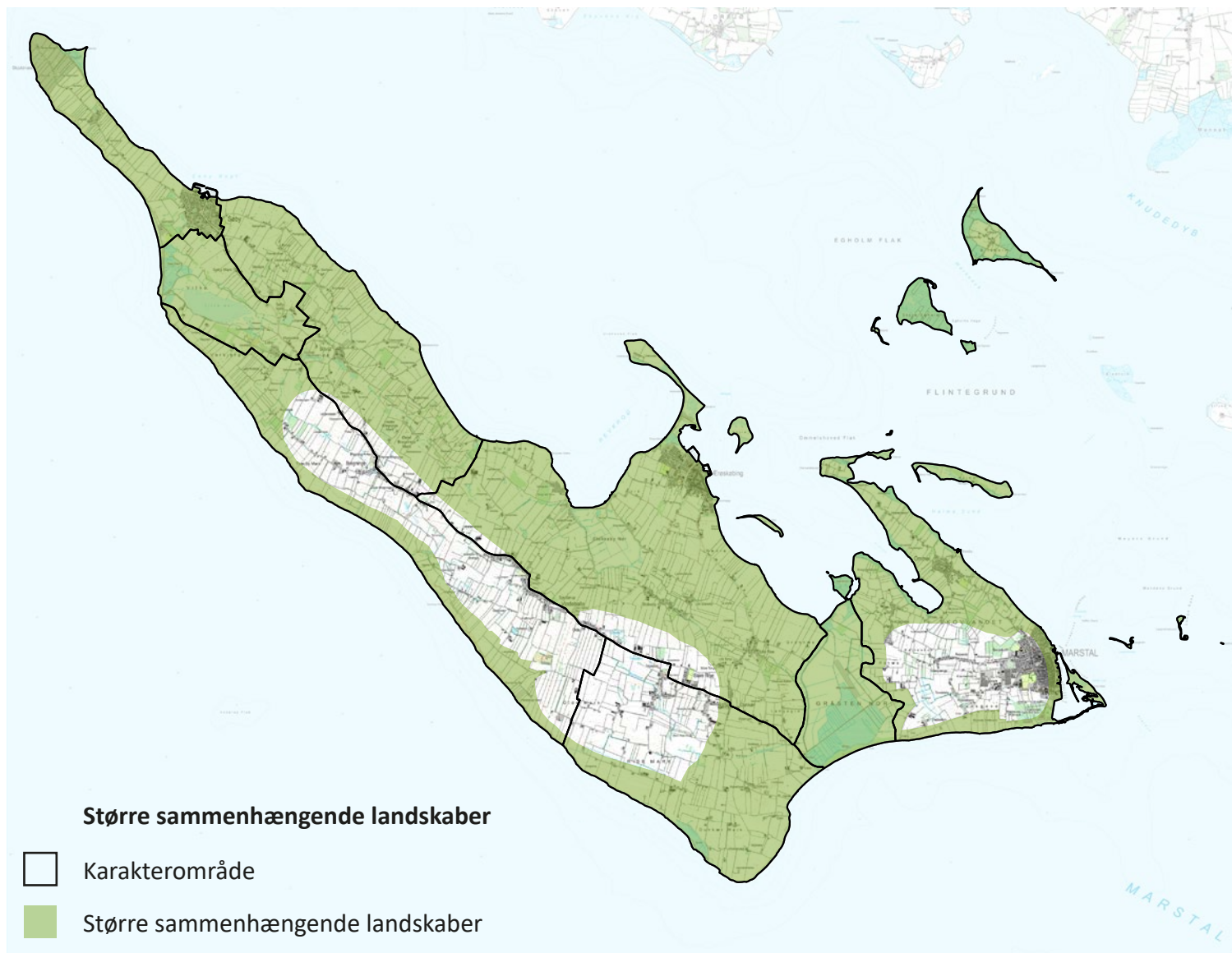

Oversigtskort

Værdifulde landskaber er de landskaber, der i landskabskarakterkortlægningen har fået det strategiske mål *beskytte*.

De værdifulde landskaber kan bruges som udgangspunkt for kommuneplanens udpeging af bevaringsværdige landskaber. Men da landskabskarakterkortlægningen alene har fokus på landskabet og kommuneplanen skal afveje mange forskellige interesser mod hinanden, kan der være forskel på de områder der i landskabskarakterkortlægningen er udpeget som værdifulde landskaber og de områder der i kommuneplanen er udpeget som bevaringsværdige landskaber. Det fremhæves derfor, at den gældende udpeging af Ærø Kommunes bevaringsværdige landskaber er den, der vises i den til enhver tid gældende kommuneplan.

STØRRE SAMMENHÆNGENDE LANDSKABER

Oversigtskort

Større sammenhængende landskaber er i landskabskarakterkortlægningen de landskaber, der har fået det strategiske mål *beskytte*, og er udpeget som værdifulde landskaber, samt udvalgte landskaber med særlige udsigtsmuligheder.

Landskabskarakterkortlægningens udpegning af større sammenhængende landskaber tager alene udgangspunkt i landskabet. I kommuneplanen udpeges der også større sammenhængende landskaber. I kommuneplanens udpegning er landskabsinteresserne afvejet mod andre interesser i landskabet. Det kan f.eks. være, natur, udviklingsmuligheder for erhverv, elementer til fritidsliv, boliger og meget andet.

I forbindelse med revision af kommuneplanen kan landskabskarakterkortlægningens udpegning bruges til at kvalificere den eksisterende udpegning, ligesom den kan bruges i dialogen når kommunen modtager ønsker om eventuelle udvidelser eller reduktion af den eksisterende udpegning. Da det er i kommuneplanen, at de forskellige planlægningsmæssige interesser afvejes mod hinanden, skal den gældende udpegning af større sammenhængende landskaber findes i den til enhver tid gældende kommuneplan for Ærø Kommune.

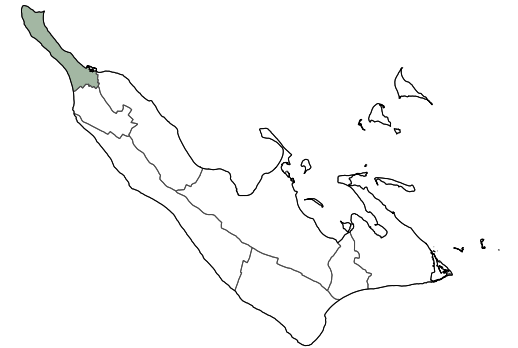
Akvarel af udsigten fra Rise Bakke over Øhavet og Gråsten Nor. Dorthe Brogård, Planværkstedet.

LANDSKABSKARAKTER OMRÅDER

1 SKJOLDNÆS

BELIGGENHED

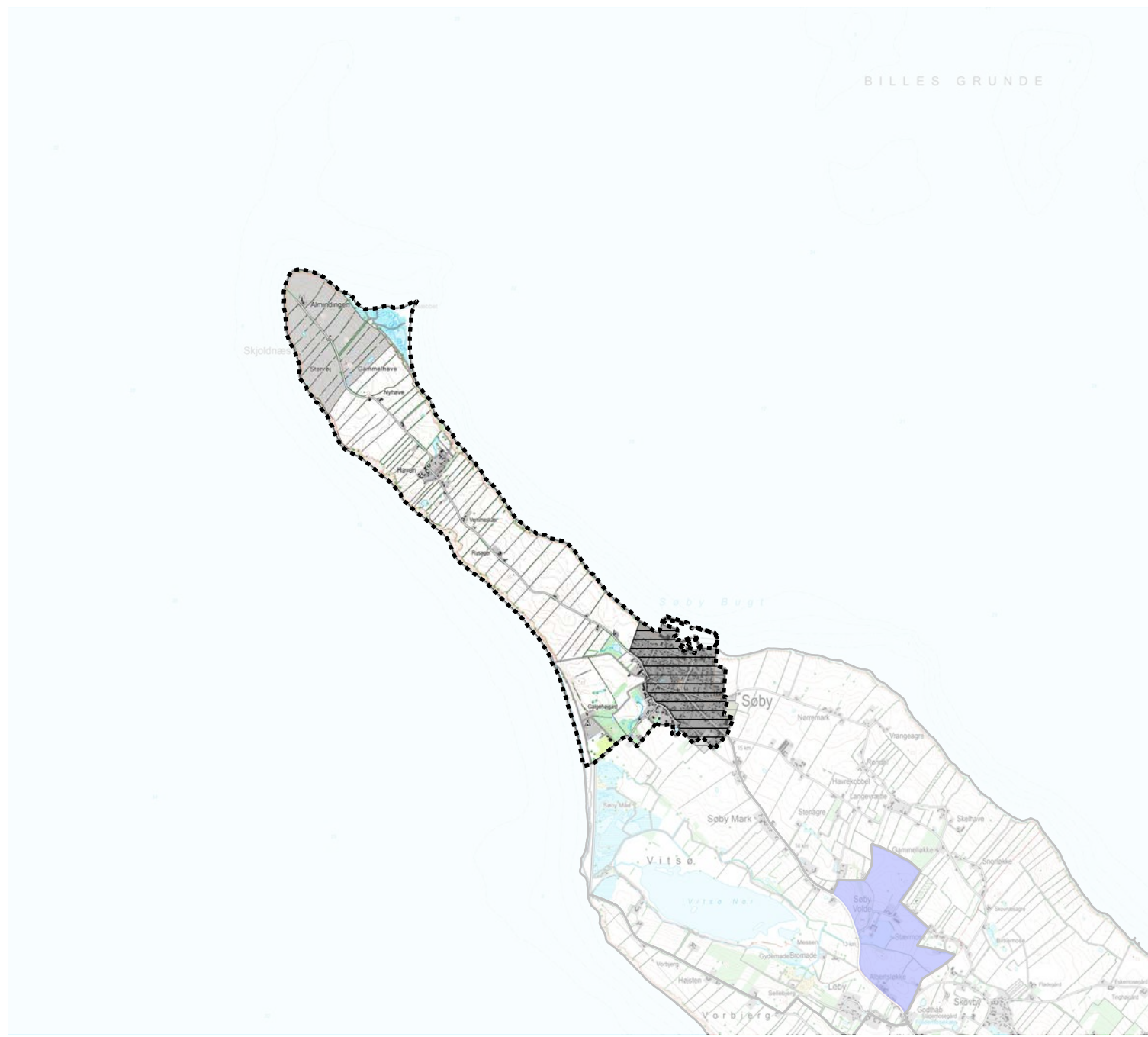
Skjoldnæs er Ærø's nordvestlige spids. Karakterområdet strækker sig fra Søby til Skjoldnæs Fyr. Området er omgivet af hav mod vest, nord og øst. Mod sydøst er området afgrænset af Søby og karakterområdet Synneshøj Dødislandskab og mod sydvest af karakterområdet Vitsø.

LANDSKABSKARAKTER

Skjoldnæs er især karakteriseret ved sin form som et smalt næs, der fra Søby skyder sig ud i Lillebælt. Terrænet har et let dødispræg. Terrænet falder fra næssets midte mod kysten, hvor det afsluttes af kystkliner. Karakterområdet har overvejende en enkel landskabskarakter med opdyrkede marker i lille skala inddelt rytmisk af et mønster af diger, stedvist med levende hegn, gående på tværs af næsset. Bebyggelsen består af Søby mod syd og landsbyen Haven midt på næsset samt enkelte småejendomme placeret i tilknytning til vejen, der forløber langs landskabets ryg fra Søby til golfbanen omkring Skjoldnæs Fyr. Områdets vide udsigter, flere steder med kig til vandet på begge sider af næsset, giver oplevelsen af et åbent landskab. Dog fremstår landskabet omkring Haven og vest for Søby mere bevokset og med flere elementer.

Landskabet på Skjoldnæs er kendetegnet ved opdyrkede marker adskilt af diger og mange åbne udsigter til begge sider af næsset

- Karakterområde
- Delområde
- Byområde

Skjoldnæs

Landskabet fremstår åbent men opdelt af mange diger. Flere steder fra kan man se vand til begge sider af næsset

TERRÆN OG GEOLOGI

Skjoldnæs er en ca. 4,5 km lang og ca. 800 meter bred landtunge. Terrænet er ujævnt med et let dødisrelief. Terrænet er højest på midten af landtungen og falder til begge sider i retning af kysterne. Langs kysten er der lave stejle kystkliner, navnlig mod vest og nord. Langs vandet er en smal stenet forstrand. På næssets nordøstlige del er et tydeligt vinkelforland "Næbbet". Et vinkelforland opstår, hvor to modsatrettede havstrømme mødes, så bølgernes materialetransport aflejres i en vinkel ud fra kysten. Den dominerende jordtype er moræneler.

KYST

Skjoldnæs vestlige kyst vender mod Østersøens åbne hav og mod Als, der ligger ca. 12 km væk. Den østlige kyst er orienteret mod Øhavet og dets kyster.

KARAKTERGIVENDE STRUKTURER

Landskabskarakterens oprindelse knytter sig til udskiftningen og synligheden af ejerskel med inddelingen af landbrugslandskabet med diger.

Landbrugslandskabet er overvejende opdyrkede marker placeret som lange lodder fra vejen og ud mod kysten. På næssets yderste del er anlagt en golfbanen tilpasset områdets struktur af diger. Området fremstår med et mere plejet udtryk end den øvrige del af landskabet.

Bevoksningsstrukturen er kendetegnet ved, at flere af områdets diger er beplantet med levende hegn. Dette er særligt udtalt i området omkring landsbyen "Haven" og på digerne på golfbanen. Hegnene er ofte brudte, transparente og med lav vindpåvir-

Søby Havn er et spændende kulturmiljø og færgerne ses på vandet langs Skjoldnæs, når man færdes i landskabet

ket beplantning. Flere steder er der hegn og bevoksninger på overkanten af områdets kystskrænter. Sydvest for Søby er der enkelte mindre skovområder i det bynære landskab.

Bebyggelsesmønstret i området er domineret af havnebyen Søby, der ligger helt ud til Øhavskysten. Herudover er bebyggelsen samlet i landsbyen "Haven" midt på næsset. Her er gårdene placeret i en dalsænkning i landskabet i ly for blæsten og havet.

Den øvrige bebyggelse består af mindre ejendomme og huse der er placeret helt ud til den gennemgående landevej "Skjoldnæsvej/Søby Vestermark" fra Søby til Skjoldnæs Fyr på næssets yderste spids. Flere af de mindre ejendomme er blokudskiftet fra Søby.

Pånær det bynære landskab omkring Søby fremstår området uden større tekniske anlæg. I det bynære landskab omkring Søby er der spredte anlæg og bymæssige funktioner som fx et rensningsanlæg.

KULTURHISTORIE

Den mest markante kulturhistoriske fortælling i landskabet er områdets mange diger, der løber vinkelret på kysten og landevejen og giver landskabet sin rytme.

Søby kendes tilbage fra 1277 og er oprindeligt en adelby og senere kirkeby, men byen rummer spor fra mange tidsperioder og anvendelser, herunder færgefart og skibsfart. Søby Kirke fra 1745. I byen er der en velbevaret mølle, som især ses når man kommer til byen fra Skjoldnæs.

Den yderste del af Skjoldnæs er en golfbane fint indpasset i landskabskarakteren. På fotoet ses også Skjoldnæs Fyr

Landsbyen "Haven" er en udflytterlandsby fra Søby, der blev skabt i forbindelse med landboreformerne.

Skjoldnæs Fyr fra 1881 er 22 meter højt og ligger 32 meter over havet. Fyret er synligt fra landskabet nord for Haven.

På vinkelforlandet "Næbbet" er der rester af en skanse, og der har tidligere været indvinding af råstoffer.

DELOMRÅDER

Karakterområdet indeholder ingen kontrasterende delområder.

DEN RUMLIGE OPLEVELSE

Landskabet er karakteriseret ved en lille skala, der afspejles i området struktur af små marker tæt inddelt af diger og sted-

vist også af levende hegn. De lave og ofte transparente hegn betyder, at der er åbne og vide udsigter over landskabet og farvandet omkring næsset. Det tilfører området en stor skala. Landskabet har generelt en enkel karakter, der er kendetegnet ved det gentagne mønster af diger og den sparsomme bebyggelses tydelige placering langs landevejen og i Søby samt Haven.

Skjoldnæs Fyr og Søby Mølle ligger som orienteringspunkter i det åbne landskab.

Landskabet opleves uforstyrret. Dog er der i landskabet omkring Søby flere elementer med tilknytning til byen, ligesom bykanten påvirker landskabet. Der er også synlige anlæg omkring Søby Havn, der kan ses fra nordvest i landskabet.

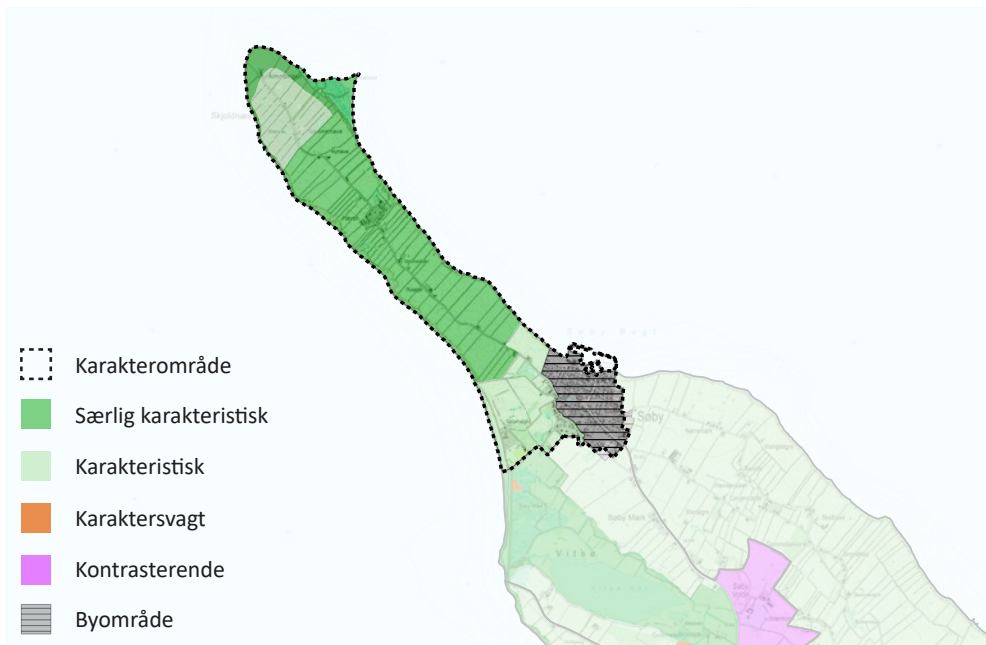

Landskabet bliver mere påvirket af bebyggelse og mindre anlæg jo tættere man kommer på Søby

Skjoldnæs Fyr set fra stranden nord for fyret

VURDERING

KARAKTERSTYRKE

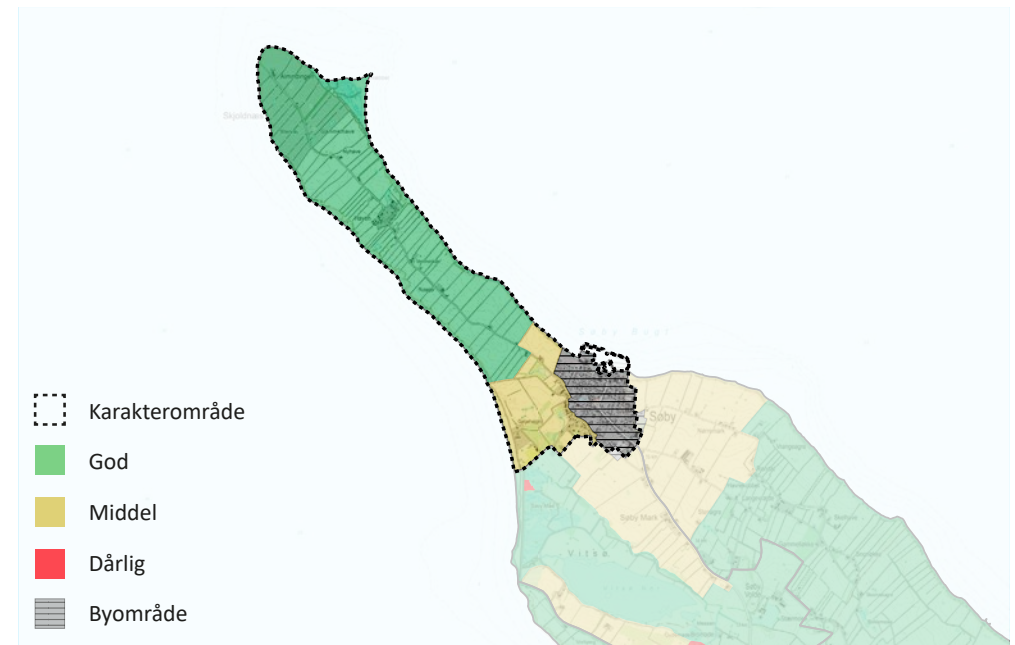
SÆRLIG KARAKTERISTISK

Store dele af kyststrækningen, herunder den nordlige kyst og vinkelforlandet "Næbbet", og den centrale del af området fremstår særlig karakteristisk. Her er de karaktergivende elementer såsom digestrukturen og samspillet mellem naturgrundlaget og områdets anvendelse særlig tydeligt.

KARAKTERISTISK

Golfbanen på Skjoldnæs nordlige del fremstår karakteristisk. Områdets digestruktur er opretholdt, men området fremstår intensivt plejet.

Området omkring Søby fremstår karakteristisk. Her er der sket en udvikling i området på grund af den bynære beliggenhed, hvor der er indpasset anlæg og elementer i landskabet med tilknytning til byen. Området er stedvist præget af synligheden af Søbys bykant.

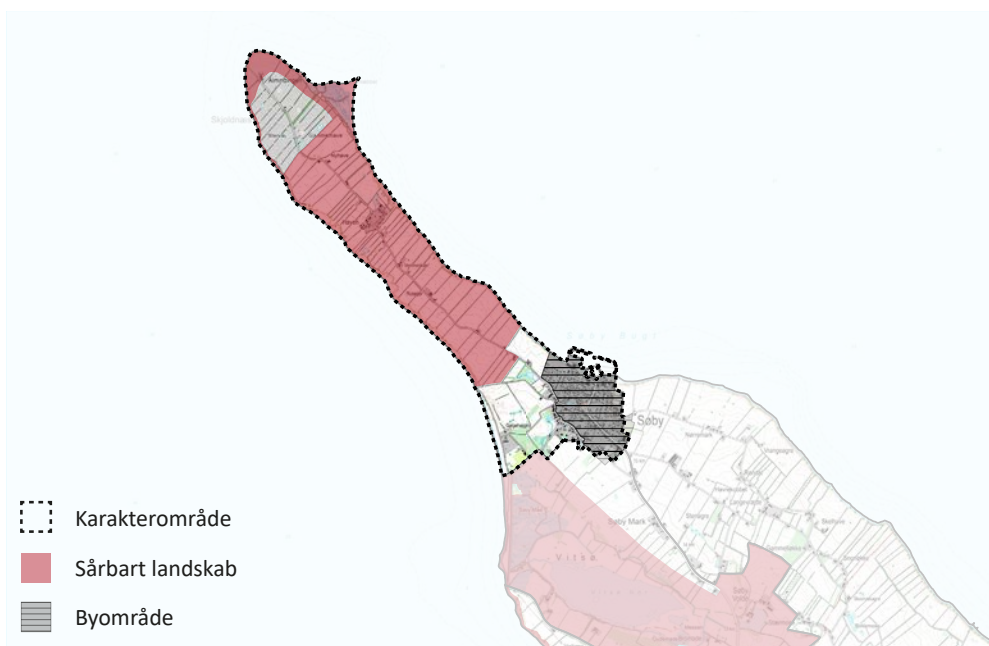
TILSTAND

GOD

Områdets nordlige del er i god tilstand. Her er de karaktergivende elementer såsom diger og enkelte levende hegn i god tilstand.

MIDDEL

Omkring Søby er landskabet mere præget af nærheden til byen, og her er flere plantinger og anlæg i landskabet.

SÅRBARHED

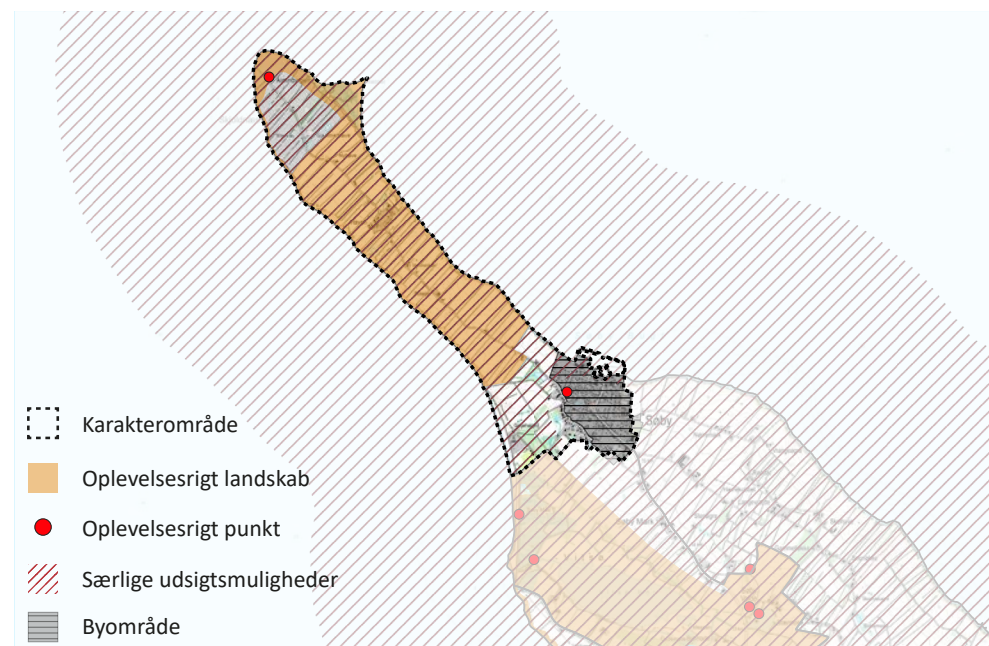
KARAKTEROMRÅDET GENERELT

Landskabet i området er generelt sårbart over for ændringer, der kan forringe landskabets tydelige struktur af diger, og derved også en af områdets stærkeste kulturhistoriske fortællinger.

SÅRBART LANDSKAB

Særligt sårbar over for ændringer er de områder, hvor landskabskarakteren er vurderet særligt karakteristisk eller oplevelsesrigt. I disse områder er det særlig vigtigt at bevare eller styrke landskabskarakteren.

Konkret vil fokus på at opretholde områdets særlige digestruktur være af afgørende betydning.

OPLEVELSESVÆRDIER

OPLEVELSESRICT LANDSKAB

Store dele af kyststrækningen med klintkyst, kystskrænter og vinkelforland afspejler en geologisk fortælling om vandet og bølgernes påvirkning af kysten.

Store dele af området rummer en stærk kulturhistorisk fortælling om opdyrkning og ejerforhold fortalt med områdets mange diger og skellinjer, der tegner en tydelig struktur i landskabet. Landsbyen "Haven" ligger midt på næsset. Den er udflyttet som følge af landboreformerne.

OPLEVELSESRICT PUNKT

Skjoldnæs Fyr og Søby Mølle udgør oplevelsesrige punkter i landskabet.

SÆRLIGE UDSIGTMULIGHEDER

Hele området rummer særlige udsigtsmuligheder og særlige visuelle samspil mellem landskab, kyst og hav. Navnlig hvor der er visuel kontakt til vandet på begge sider af næsset står samspillet mellem landskab og vandflade særlig stærkt. De åbne udsigter tilfører området en stor skala.

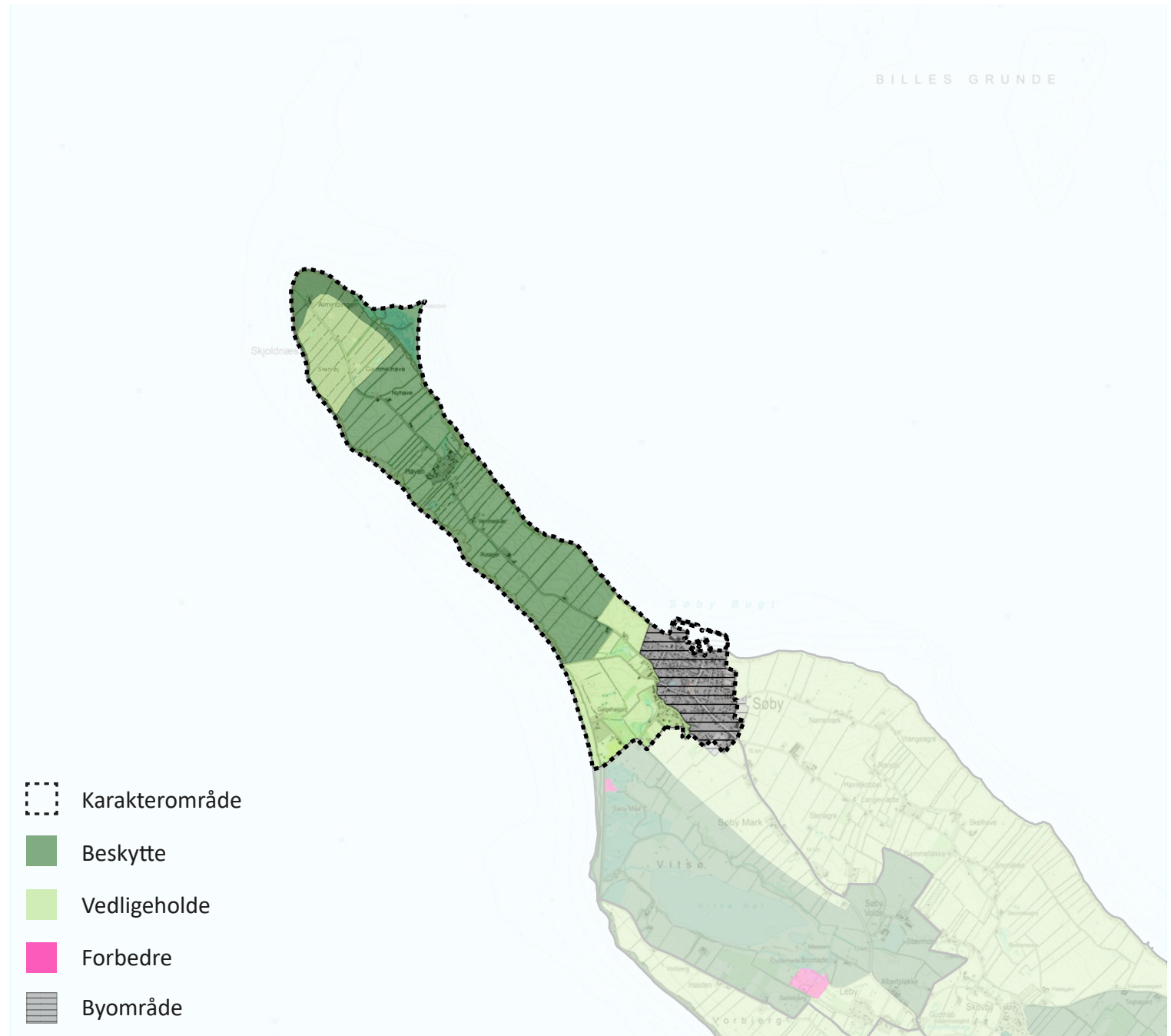
STRATEGISKE MÅL

BESKYTTE

Skjoldnæs yderste kystområde, vinkelforlandet "Næbbet" og den centrale del af næsset med landsbyen Haven har fået det strategiske mål beskytte. Området er særligt karakteristisk, i god tilstand og et oplevelsesrigt landskab. Desuden er området vurderet sårbart. Målsætningen betyder at ændringer i området kun må finde sted for at beskytte eller forbedre de karaktergivende strukturer og landskabselementer samt landskabets fortællinger.

VEDLIGEHOLDE

Golfbanen på landtangens spids har fået det strategiske mål vedligeholde. Området er karakteristisk og i god tilstand, men er præget af områdets anvendelse som golfbane. Området omkring Søby har også det strategiske mål vedligeholde. Området er karakteristisk og i middel tilstand. Området her er til dels påvirket af den bynære beliggenhed. For begge områder gælder, at ændringer i landskabet skal indpasses med størst muligt hensyn til den eksisterende landskabskarakter og landskabets karaktergivende strukturer.

ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

LANDSKAB

Der bør lægges vægt på at understøtte og bevare landskabets åbne og enkle karakter med de åbne kig over vandet og den let genkendelige struktur af diger og hegn vinkelret på landevejen og kysten.

Områdets åbne udsigter og særlige udsigtsmuligheder bør bevares og hele oplevelsen af samspillet mellem det smalle næs og vandet omkring bør i særlig grad sikres.

I det bynære landskab omkring Søby er der i dag flere mindre anlæg med tilknytning til byen. Der kan her indpasses mindre anlæg, hvis det gøres med stort hensyn til landskabets karaktergivende strukturer og væsentlige udsigter.

Områdets kystklinter, smalle stenstrande og vinkelforlandet Næbbet bør beskyttes og sikres som dynamiske landskaber uden kystsikring og anlæg mv.

Strandenge langs med kysten bør sikres og plejes.

KULTURHISTORIE

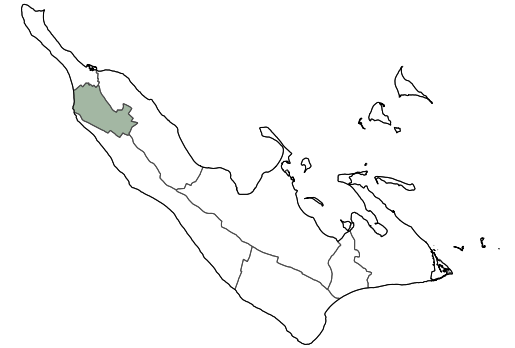
Fortællingen om landbrugslandet og synligheden af samspillet imellem naturgrundlaget og arealanvendelsen bør vedligeholdes og sikres.

Områdets kulturhistoriske spor som Søby Mølle og Skjoldnæs Fyr samt områdets digestruktur kan formidles.

2 VITSØ

BELIGGENHED

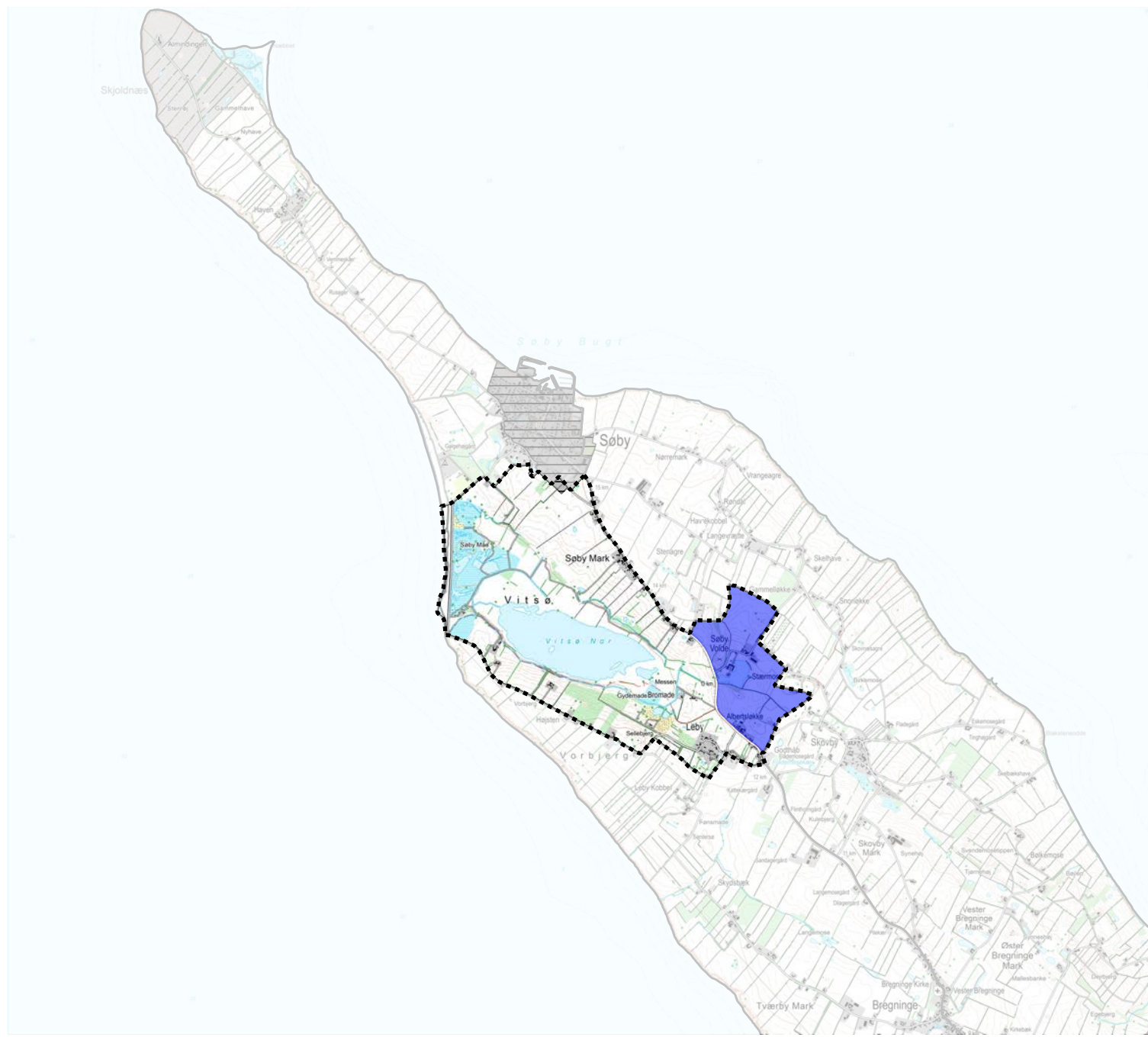
Karakterområdet Vitsø rummer det store skålførmede landskab omkring det tidligere Vitsø Nor - nu Vitsø Sø - og kulturmiljøet omkring Søbygård. Vitsø grænser mod vest ud til Østersøen. Mod nordvest er området afgrænset af karakterområdet Skjoldnæs, mod øst af landevejen og karakterområdet Synneshøj Dødislandskab. Mod syd er området afgrænset af Voderup Morænelandskab.

LANDSKABSKARAKTER

Vitsø er især karakteriseret ved sin skålførmede landskabsform med det skrånende, bølgede terræn mod det store vandfyldte søområde. Området har en sammensat landskabskarakter med opdyrkede marker i middel skala inddelt af diger og stedvist af hegn og bevoksninger på de skrånende sider og et fladt eng-, mose- og søområde i bunden af området, der er afskåret fra havet af et kystdige. Bebyggelsen i området består af ejendomme højt i landskabet langs Søby Landevej og områdets sydside eller samlet i landsbyen Leby. I området indgår landskabet omkring Søbygård og Søby Voldsted. Området rummer vide udsigter fra de højtliggende kanter og fra Søby Voldsted og fremstår som et eng- og naturområde med et uforstyrret udtryk uden større tekniske anlæg.

Karakterområdet Vitsø set fra Søby Volde

- Karakterområde
- Delområde
- Byområde

Vitsø

Vester Mølle, i nabokarakterområdet, står højt i landskabet og kan ses mange steder fra i landskabet

TERRÆN OG GEOLOGI

Det tidligere Vitsø Nor var oprindeligt en fjordarm med forbindelse til Lillebælt. Senere blev noret delvist afspærret fra havet af en krumodde skabt ved aflejringer/strandvolde langs kysten. I 1788 blev åbningen mod havet lukket med et havdige, og noret blev helt afsnøret fra havet. Herved blev Vitsø Nor til en sø. I de efterfølgende år blev noret afvandet og gradvist omdannet til landbrugsjord. Det var først i 1960'erne at noret blev afvandet i en sådan grad, at det kunne opdyrkes. I 2009 blev Vitsø Nor naturgenoprettet og et større søområde - Vitsø Sø - blev etableret.

Øst for kystdiget er et område med marint forland, der i dag har karakter af et blandet sø- og moseområde. Søerne i Søby Måe er dannet ved, at der fra sidst i 1950'erne

er blevet gravet grus og sten op af de gamle strandvolde. Området afvandes ved pumpning. Uden for kystdæmningen er en stenet forstrand med bunker af sten. Selve noret er omgivet af en landkanal langs den nordlige og sydlige side samt afvandingskanaler nede i noret, der leder vand til landkanalerne.

Terrænet i karakterområdet omkring Vitsø Sø er fladt, mens det omgivende landskab i området falder jævnt i retning af vandfladen. Der er stejlest i området sydside. Den dominerende jordtype er sand og grus i områdets lavtliggende del, mens siderne er morænejorde.

KYST

Området har en kort stenet kyststrækning langs med diget mod Østersøens åbne hav.

Langs kysten løber et højt dige og en vej der adskiller Vitsø Sø fra havet

KARAKTERGIVENDE STRUKTURER

Landskabskarakterens oprindelse knytter sig til afvanding og naturgenopretning af noret.

Arealanvendelsen på de flade, lavtliggende dele er enge, mose- og søområder. På de stejle skråninger er områderne overvejende opdyrkede marker inddelt i lange lodder, der afskilles med nord/sydgående diger og levende hegn. På siderne mod syd er der løvskovområdet statsskoven Vorbjerg skov og langs kanalerne, navnlig den nordlige landkanal, er der sammenhængende bevoksninger. I sø- og moseområdet øst for kystdæmningen er området præget af tagrør.

Bebyggelsesmønstret i området er domineret af ejendomme langs med Søby Lande-

vej. Mod sydvest ligger større gårde ude på markfladerne. Herudover er bebyggelsen samlet i landsbyen Leby. I områdets østlige del ligger Søbygård. De lavtliggende dele af karakterområdet omkring Vitsø Sø opleves uden bebyggelse. På stranden er en mindre samling af fiskerskure helt tæt på kysten.

Området er uden større tekniske anlæg. Der er aktivt råstofområde vest for Leby og et nær kysten i områdets nordvestlige del. Her indvindes grus og sten.

KULTURHISTORIE

På skråningen nordvest for Vitsø Sø er en langhøj fra stenalderen. Et andet fortidsminde er Søby Voldsted. Et højtliggende forsvarsværk fra 1100-tallet, der skulle skærme for angreb fra Venderne.

Søen i Vitsø ligger i bunden af et stort skålformet landskabsrum med smukke udsigter. Her set fra syd

Borgen på Søby Voldsted blev opgivet sidst i 1200-årene. Fra området er et imponerende kig over karakterområdet Vitsø.

Søbygård ligger neden for voldstedet. Den er bygget i 1580 af hertug Hans den Yngre. Bygningen er opført på to stenomsatte banker i en vandfyldt lavning. Bygningsværket består af en hovedbygning og en avlsgård. Bankerne er forbundet af en bro.

Landsbyen Leby kendes til bage fra 1400-tallet.

Frem til slutningen af 1600-tallet var Vitsø Nor sejlbart. Stednavnet Bromade nord for Leby vidner om, at der dengang var en bro eller en ladeplads.

På et højedrag nord for Søby voldsted står Vester Mølle fra 1834. Møllen er fredet. I området står Vitsø pumpemølle fra 1838, der blev etableret for at pumpe vandet ud af Vitsø. Møllen er fredet.

DELOMRÅDER

Karakterområdet indeholder det kontrasterende delområde omkring Søbygård og Søby voldsted. Delområdet fremstår med store marker, der er i kontrast til øens øvrige fintmaskede inddeling af marklodder. Området har forbindelse til historien der knytter sig til det tidligere Vitsø Nor, og der er stor visuel sammenhæng mellem delområdet og dettidligere nor.

Herregårdslandskabet omkring Søbygård byder på store landskabelige oplevelsesværdier

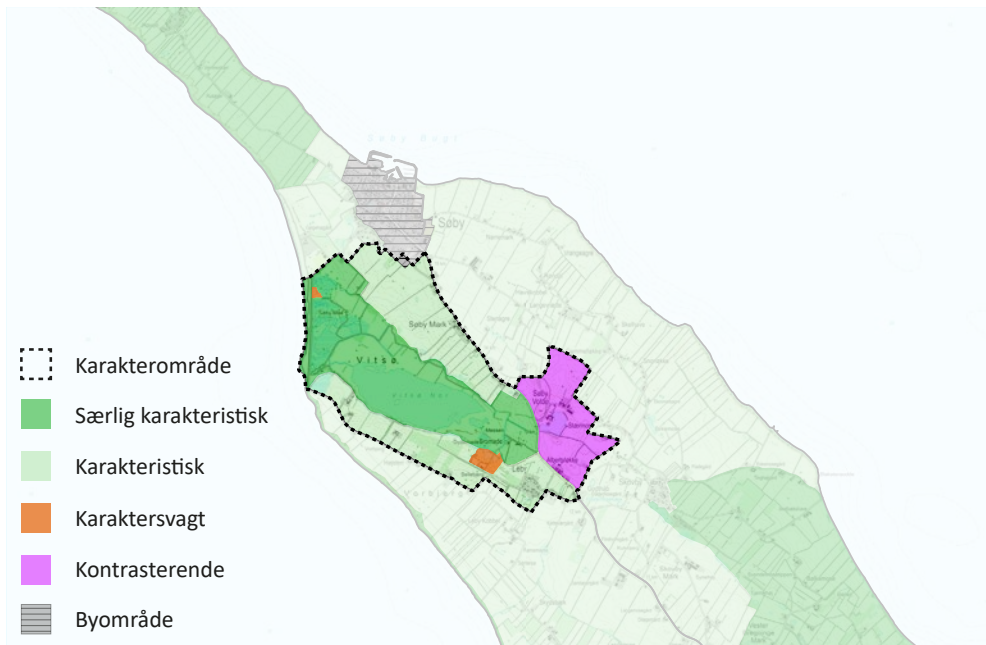
DEN RUMLIGE OPLEVELSE

Samlet set opleves Vitsø som et stort, velafgrænset, skålformet landskabsrum, der er afgrænset rumligt af områdets terræn. Områdets hegn, diger og øvrige bevoksning definerer et landskab i middel skala. Vandfladen i Vitsø Sø og til dels landskabet omkring Søbygård opleves i en større skala.

Lavt i terrænet opleves landskabet mere lukket, mens det fra områdets højtliggende kanter og navnlig fra Søbygård Voldsted opleves åbent og med storslåede udsigter. Bebyggelsen langs med Søby Landevej begrænser delvist udsynet til noret fra vejen.

Området fremstår som et sammensat landskab, der er præget af mange forskellige landskabselementer. Der er dog et tydeligt mønster i hegnenes og digernes orientering på de skrånende sider mod noret, idet de løber vinkelret ind på vandfladen i bunden af noret. Området opleves uforstyrret af større tekniske anlæg. Søbygård Voldsted og Vester Mølle er vigtige udsigts- og orienteringspunkter i landskabet. Diget langs med kysten er både en visuel barriere i landskabet, men byder også på smukke kig over havet og karakterområdet.

VURDERING

KARAKTERSTYRKE

SÆRLIG KARAKTERISTISK

Den lavtliggende del af området med Visø Sø og eng- og moseområderne fremstår særligt karakteristisk. Karakteren afspejler tydeligt landskabskarakterens oprindelse og samspil til naturgrundlaget.

KARAKTERISTISK

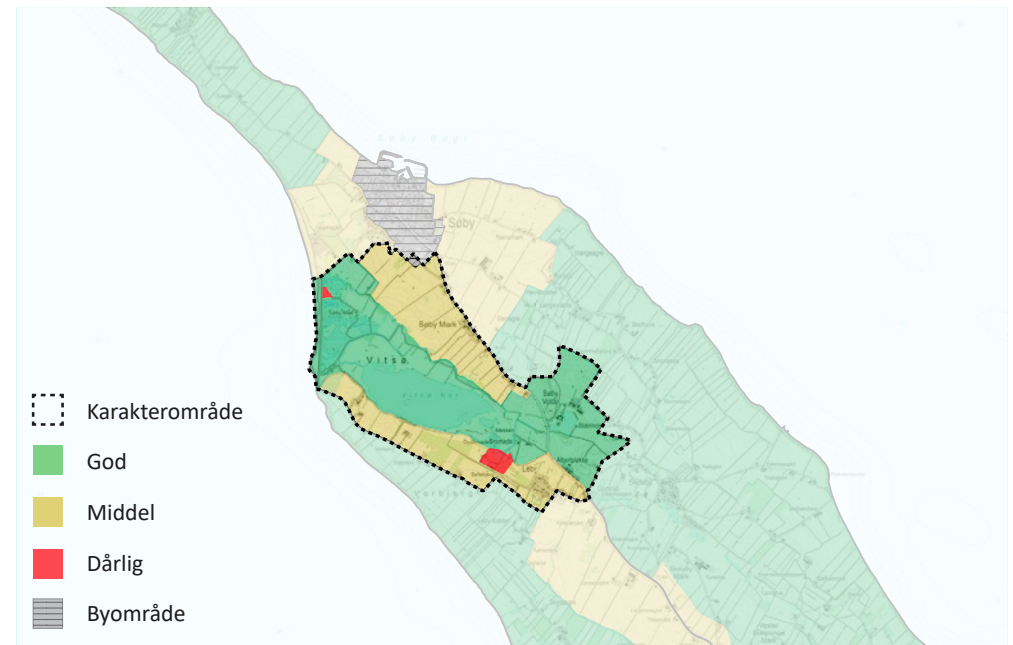
De skrånende sider med landbrugsjord fremstår karakteristisk.

KARAKTERSVAGT

De to mindre områder, hvor der aktivt indvindes råstof, fremstår karaktersvage, da områdernes landskabskarakter er udvasket.

KONTRASTERENDE

Landskabet omkring Søbygård og Søby Voldsted fremstår med dets store marker og ubebyggede præg kontrasterende i forhold til områdets øvrige landskabskarakter.

TILSTAND

GOD

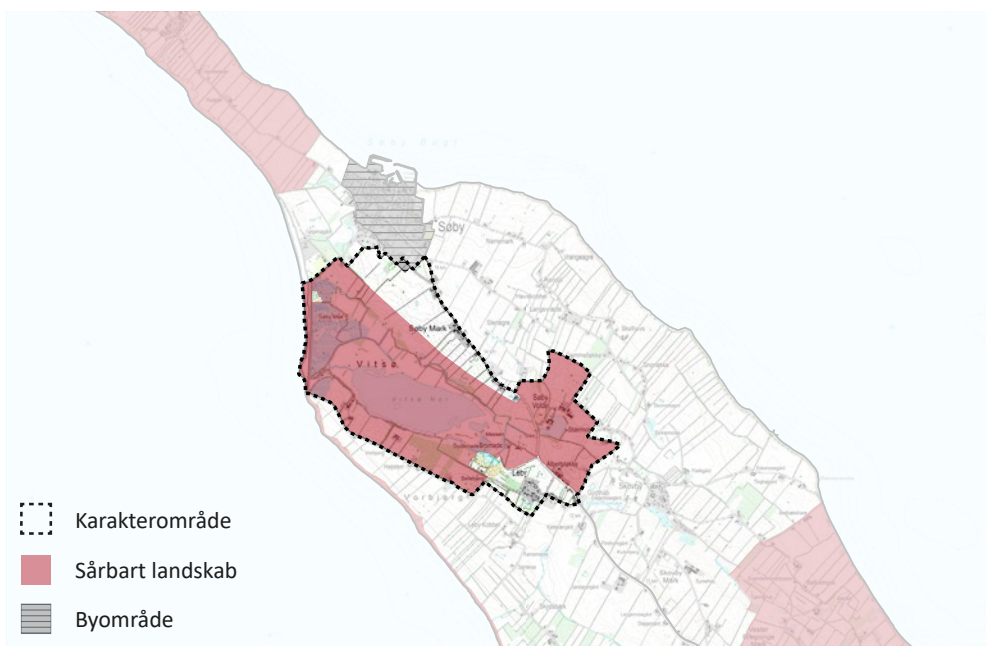
Tilstanden i den lavtliggende del af området samt i landskabet omkring Søbygård fremstår god.

MIDDEL

Landskabskarakteren på siderne fremstår som middel, da den i nogen grad er præget af ændringer.

DÅRLIG

I de to aktive råstofområder fremstår landskabskarakteren dårlig, da landskabskarakteren her er udvasket.

SÅRBARHED

KARAKTEROMRÅDET GENERELT

Landskabet i området er generelt sårbart over for ændringer, der kan forringe landskabets ubebyggede udtryk og områdets store kulturhistoriske fortælleværdier.

Herudover er det væsentligt, at oplevelsen af området som et samlet landskabsrum omkring det vandfyldte søområde ikke ændres ved tilplantning eller dominerende bebyggelse eller anlæg.

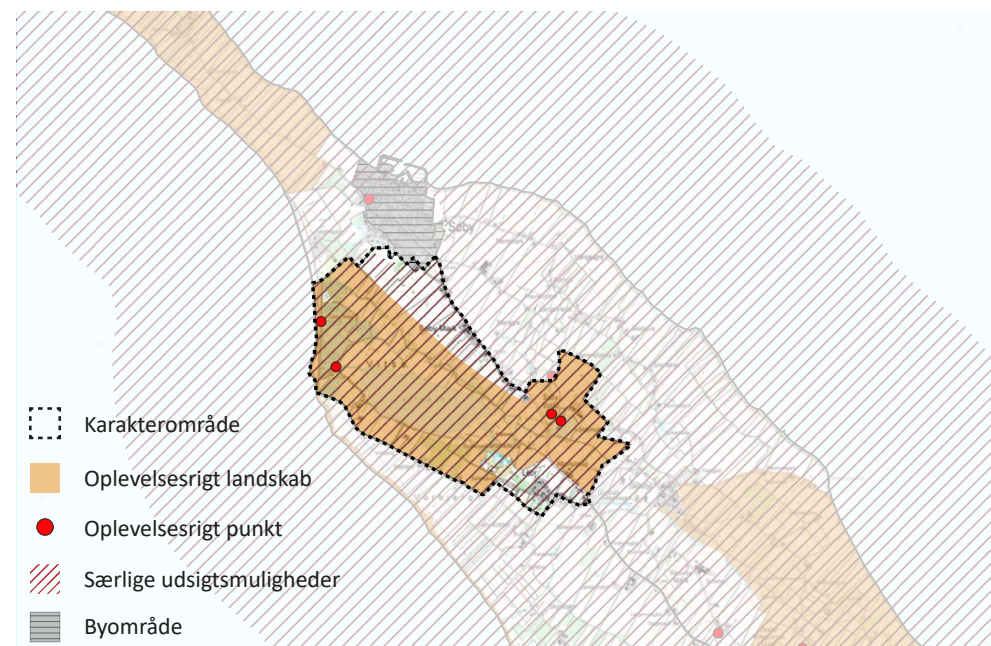
SÅRBART LANDSKAB

Særligt sårbart over for ændringer er de områder, hvor landskabskarakteren er vurderet

særligt karakteristisk eller oplevelsesrigt. I disse områder er det særlig vigtigt at bevare eller styrke landskabskarakteren.

Konkret vil det være vigtigt at opretholde områdets åbne karakter i de lavtliggende dele med enge, strandenge, moseområder og søer. Herudover er det væsentligt at opretholde det åbne landskab på områdets skrånede sider og digestrukturen.

I landskabet omkring Søbygård er bevaring af markskel og markstruktur af afgørende betydning.

OPLEVELSESVÆRDIER

OPLEVELSESRIGT LANDSKAB

Kyststrækningen med den stenede forstrand, strandengene og kystdiget samt det marine forland øst for kystdiget fortæller en spændende geologisk fortælling om vandet og bølgernes påvirkning af kysten og afsnøring af noret fra havet.

Det store søområde rummer store oplevelser og fortællinger om afvanding og naturgenopretning og skiftende tiders natursyn og nyttesyn på landskabet.

Området omkring Søbygård udgør et væsentligt element og oplevelsesrigt landskab.

OPLEVELSESRIGT PUNKT

Kystdiget, Vitsø Pumpemølle, Søby Voldsted, Søbygård og Vester Mølle er oplevelsesrige punkter i landskabet.

SÆRLIGE UDSIGTMULIGHEDER

Hele området rummer særlige udsigtsmuligheder, navnlig fra Søby Voldsted, og særlige visuelle samspil mellem de høje morænelandskaber og Vitsø Sø, hvilket tilføjer området en stor skala.

STRATEGISKE MÅL

BESKYTTE

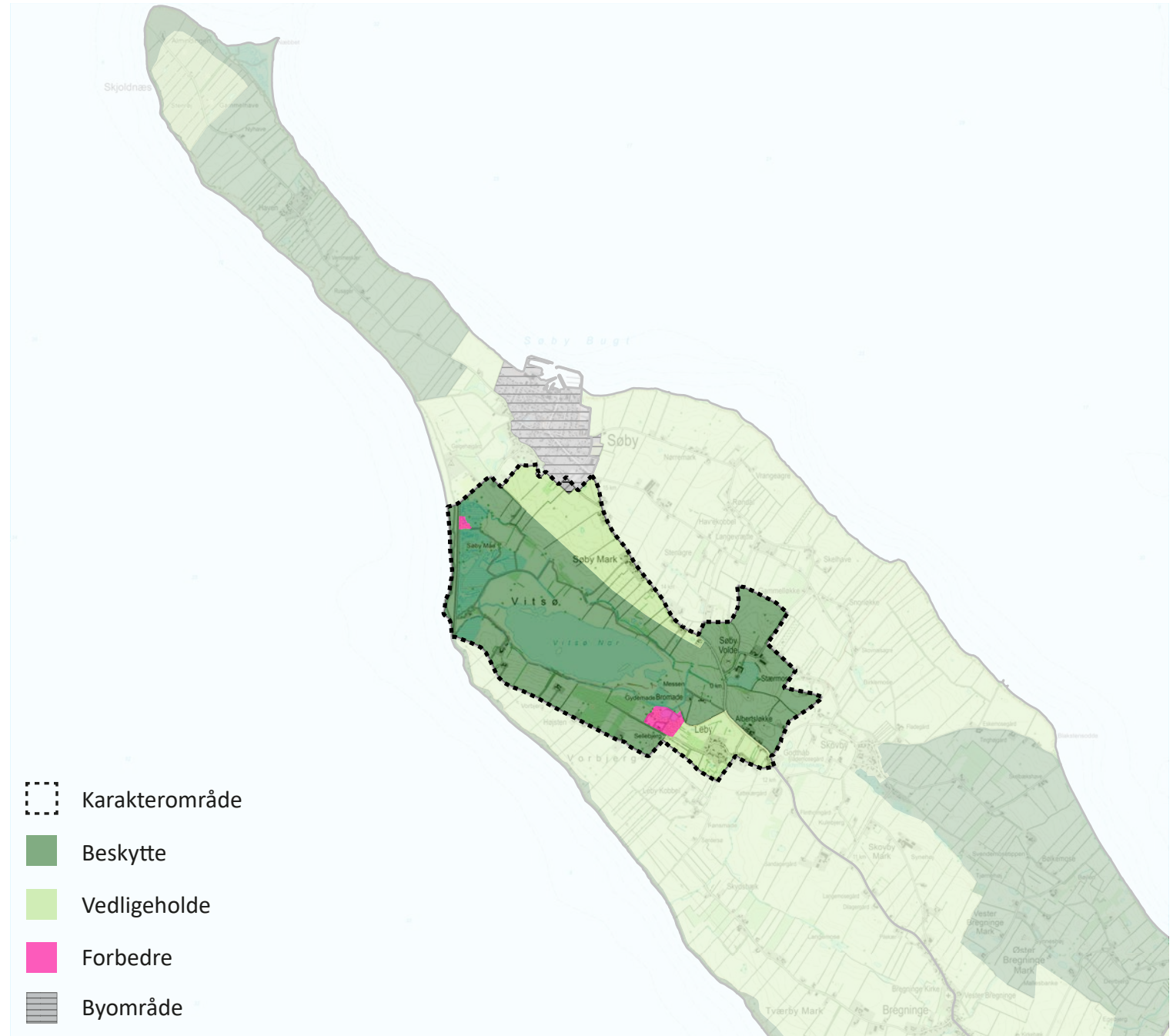
Vitsø Sø, de lavtliggende områder, det marine forland og kystdiget langs kysten, landskabet omkring Søbygård og Søby Voldsted er vurderet særligt karakteristisk, sårbart og oplevelsesrigt landskab og har fået det strategiske mål beskytte. Målsætningen betyder, at ændringer i området kun må finde sted for at beskytte eller forbedre de karaktergivende strukturer og landskabselementer samt landskabets fortællinger.

VEDLIGEHALDE

De skrånende landbrugsarealer tættest på Søby og Søby Landevej har fået det strategiske mål vedligeholde. Området er karakteristisk og i middel tilstand og det nordlige område er præget af nærhed til Søby. For begge områder gælder, at ændringer i landskabet skal indpasses med størst muligt hensyn til den eksisterende landskabskarakter og landskabets karaktergivende strukturer.

FORBEDRE

De to aktive råstofområder har fået det strategiske mål forbedre, da områdernes landskabskarakter efter endt råstofindvinding fx kan genoprettes til naturområder. Grusgraven vil også kunne udvikles til et formidlingspunkt i forbindelse med Geopark Sydlyn.

ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

LANDSKAB

Der bør lægges vægt på at understøtte og bevare landskabets åbne, naturprægede og ubebyggede karakter. Det er væsentligt at sikre de storslåede udsigter over noret fra de højtliggende områder, herunder særligt fra Søby Voldsted.

Der bør lægges vægt på at styrke og udvide områdets søer, enge, moser, strandenge og overdrev, så området fortsat har et ekstenstivt og naturnært udtryk. Området struktur af diger, der løber omtrent i nord/sydgående retning vinkelret på norets vandflade, bør sikres og bevares, på grund af deres kulturhistoriske fortællerværdi, og da de understreger områdets terrænform.

Områdets smukke udsigter og oplevelsen af det skålformede landskabsrum bør i særlig grad sikres ved, at der ikke placeres bygninger eller anlæg, der vil dominere området eller sløre dets udviklingsmuligheder.

Kyststrækningen med den stenede forstrand bør sikres som et dynamisk landskab uden kystsikring.

I området tæt på Søby og Søby Landevej er der stedvist et mere bebygget præg. Det er dog vigtigt at områderne ikke får yderligere

parcelhusbebyggelse, der vil sløre oplevelsen af noret og områdets som et sammenhængende landskabsrum.

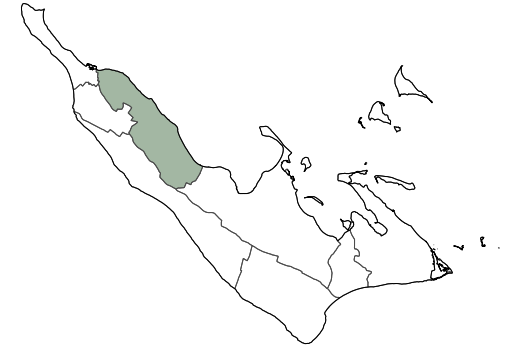
KULTURHISTORIE

Fortællingen om Vitsøs afvanding og naturgenopretning, tidernes skiftende natursyn og nyttesyn samt samspillet imellem naturgrundlaget og arealanvendelsen gør området interessant. Sammen med områdets øvrige stærke kulturhistoriske spor som Søby Voldsted, Søbygård, Vester Mølle, og Vitsø pumpemølle er karakterområdet Vitsø et væsentligt sted at formidle.

3 SYNNEHØJ DØDISLANDSKAB

BELIGGENHED

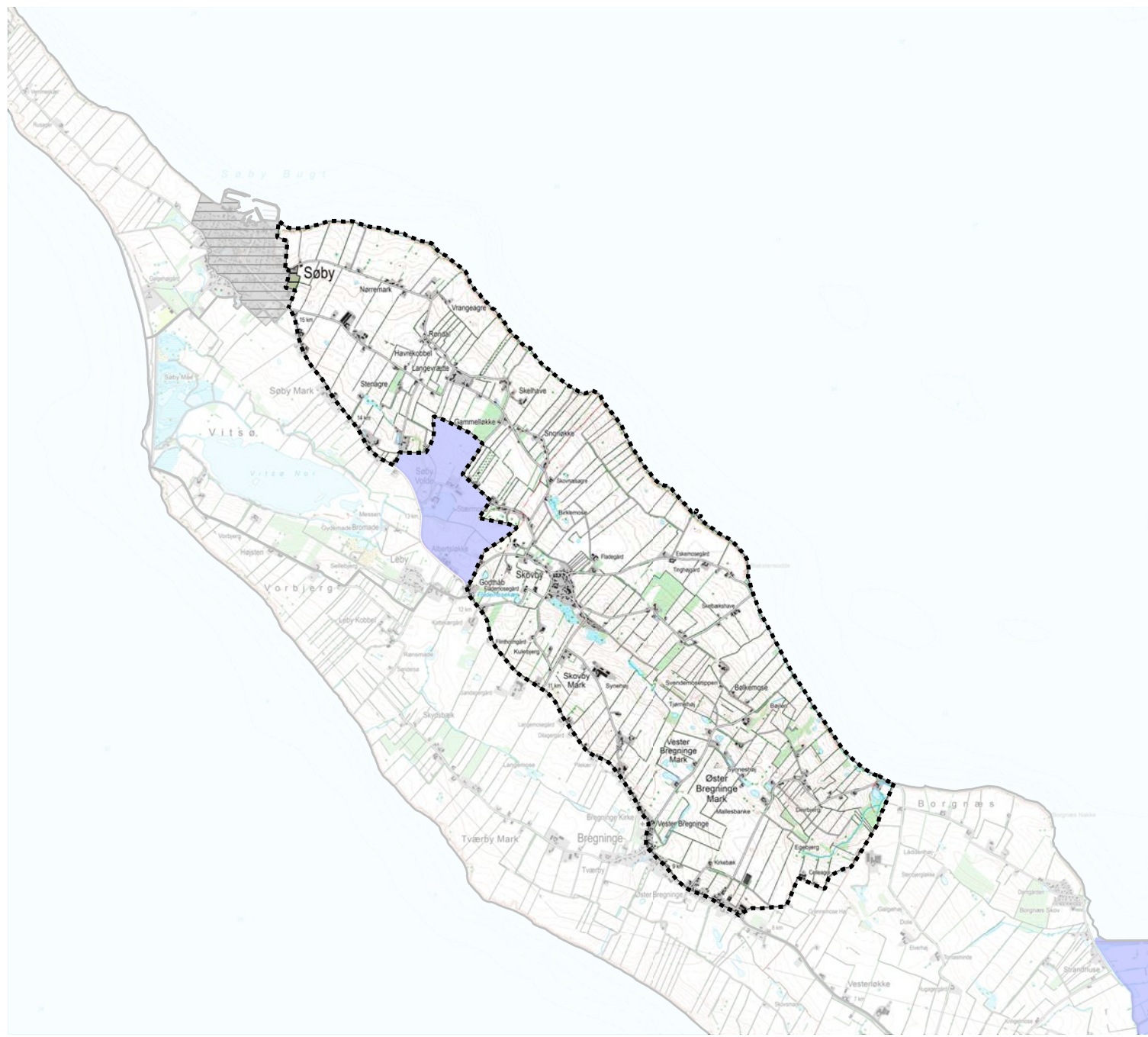
Karakterområdet Synneshøj Dødislandskab er et kuperet landskab langs med Ærø's nordøstlige kyst. Området afgrænses mod øst af Øhavet og mod nord af Søby og karakterområdet Skjoldnæs. Mod sydvest danner landevejen og Voderup Morænelandskab grænsen og mod nordvest afgrænses området af Vitsø. Mod syd afgrænses området af det storbakkede Ærøskøbing Morænelandskab.

LANDSKABSKARAKTER

Synneshøj Dødislandskab er især karakteriseret ved et varieret terræn med stedvist dødispræg af bakker og småsøer samt områdets mange diger, der inddeler landskabet i små marker. Området er yderligere præget af mange levende hegn på digerne og spredte småbevoksninger. Bebyggelsen i området er samlet i landsbyen Bregninge langs landvejen og i landsbyen Skovby. Herudover ligger der mange mindre ejendomme og huse langs vejene spredt ud i det bakkede landskab. Karakterområdet har en sammensat landskabskarakter med opdyrkede og afgræssede marker i lille skala inddelt af et net af diger, stedvist med levende hegn, der ofte forløber vinkelret ind på landevejen eller kysten. Tæt på kysten, der ofte er afgrænset mod Øhavet af klinter, er der vide udsigter.

I de kuperede dødislandskabet ved Synneshøj er skalaen meget lille og landskabet indeholder mange landskabslementer og stor variation

- ⬜ Karakterområde
- Delområde
- ▨ Byområde

Senneshøj Dødislandskab

Tæt på Øhavet falder terrænet jævnt mod kysten og der er åbne kig over vandfladen

TERRÆN OG GEOLOGI

Terrænet i karakterområdet er en del af den højderyg af drumlinbakker, der strækker sig fra Dunkær til Søby. Helt overordnet falder terrænet fra områdets vestlige grænse mod Øhavskysten. Ærø's højeste punkt findes i ved Synneshøj, der ligger 68 meter over havet. Særligt for terrænet er landskabets stedvise dødisrelief med ujævne bakker og mange småøer og vandfyldte lavninger. Det opleves mest markant i området omkring Synneshøj fra Øster Bregningemark og mod kysten. Gennem den sydlige del af karakterområdet løber også et bånd af småøer i en lavning, som afsluttes syd for Skovby. I områdets nordlige del er landskabet mere storbakket. Den dominerende jordtype er moræneler, med stedvise områder med smeltevandsgrus.

KYST

Karakterområdets kyst vender mod Øhavets beskyttede havområde, hvor øernes modstående kyster i nogen grad opleves. Områdets kyster er præget af eroderede klinte og smalle forstrandsarealer.

KARAKTERGIVENDE STRUKTURER

Landskabskarakteren tager afsæt i landboreformerne og områdets udskiftning og udflytning. Der er et synligt samspil mellem områdets anvendelse og naturgrundlag.

Landskabet anvendes primært til landbrug. Området har en ekstensiv karakter med mange græsningsarealer og små marker inddelt af diger og levende hegn, navnlig i de mest kuperede landskaber i områdets sydlige del. Længst mod nord tæt på Søby er landbrugslandskabet mere åbent og

Langs kysten er der flere steder mere eller mindre markante kystklinter og en smal forstrand

intensivt. Her er der fjernet mange diger og hegn i landskabet, navnlig tæt på kysten, samtidig med at markerne er lagt sammen og gjort større.

Bevoksningsstrukturen er kendetegnet ved stedvise levende hegn på områdets tætte struktur af diger samt spredte småskove og bevoksninger. Der er levende hegn omkring mange af områdets ejendomme. I områdets lavninger er der ofte bevoksninger.

Bebyggelsesmønstret er præget af en del bebyggelse spredt i området, ofte helt ud til områdets forgrenede vejnet. Der er enkelte større ejendomme i landskabet syd for Søby, men bebyggelsen består mest af mindre ejendomme og huse. I den nordlige del ligger bebyggelserne samlet langs vejene i mindre, langstrakte enklaver, som

er udstykket fra Søbygård som fx Snorløkke, Skelhave og Søby Nørreemark. I områdets sydlige del er bebyggelsen overvejende samlet i landsbyen Bregninge, som ligger langs med Landevejen i et sammenhængende bybånd langs med øens højderyg. Baseret på strukturen kan Bregninge ses som to bydele, hvor Øster Bregninge er en vejlandsby og Vester Bregninge er en mere uregelmæssig slynget vejby og kirkeby. Fra begge bydele er der sket en blokudskiftning med mange mindre blokke og husmandsbrug nord for byerne. I området ligger også landsbyen Skovby, der fremstår meget velholdt.

Området opleves uforstyrret af større tekniske anlæg, dog er landskabet syd for Søby præget af nærheden til Søbys bykant.

Karakterområdet rummer flere mindre byer og klynger af bebyggelse - her med kig til Skelhave

KULTURHISTORIE

Området har et finmasket net af diger, der inddeler landskabet i små enheder og fortæller om områdets udskiftning og udflytning af gårde i landskabet.

Landsbyen Bregninge kendes tilbage fra middelalderen, men menes at være anlagt omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder. Skovby landsby kendes tilbage fra middelalderen.

I områdets sydvestlige grænse ligger Bregninge Kirke. Kirken er oprindelig fra 1200-tallet. Våbenhuset og spiret er tilføjet senere. Kirken har en begrænset synlighed i karakterområdet.

Nord for Bregninge står Bregninge Mølle. Møllen er uden vinger og top, og den har en begrænset synlighed i landskabet.

På et højedrag, tæt på nabokarakterområdet Vitsø og Søby Volde, står Vester Mølle fra 1834. Møllen er den ældste og mest velbevarede mølle på Ærø, og den har en landskabelig fremtrædende placering.

DELOMRÅDER

Karakterområdet indeholder ingen kontrasterende delområder.

DEN RUMLIGE OPLEVELSE

Landskabet er karakteriseret ved en lille skala, der afspejles i områdets struktur af små marker inddelt af diger og med mange levende hegn og småbevoksninger. Terrænet er ligeledes med til at afgrænse

Tæt på Søby er der færre diger og levende hegn og landskabet er præget af bykanten

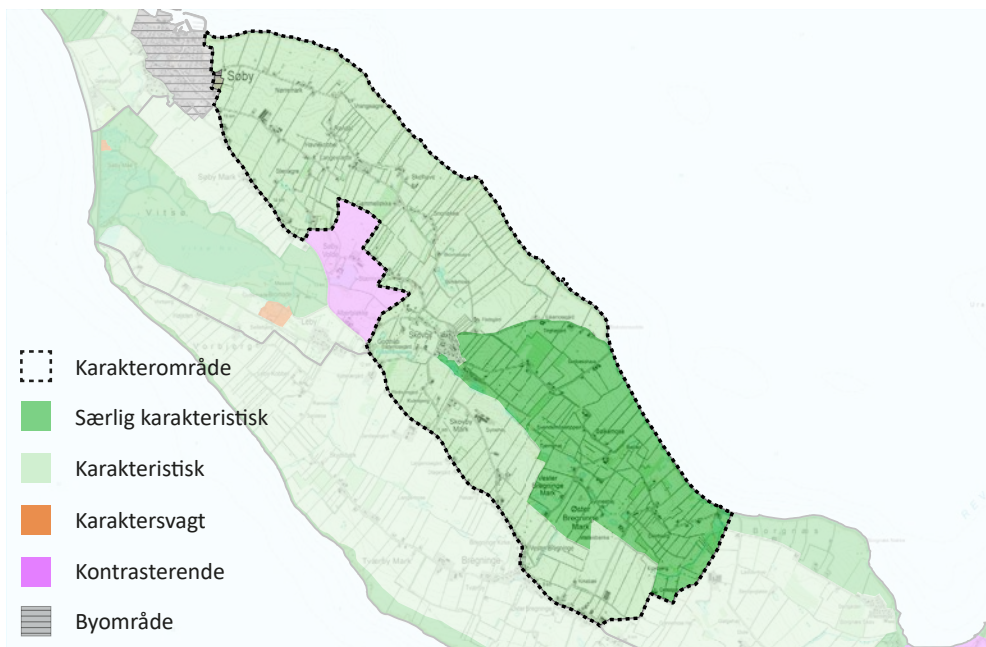
landskabet rumligt, og der er kun tæt på kysten udsigter over vandet. Hvor der er åbne vide udsigter over havet tilføres landskabet en større skala. Landskabet opleves sammensat af mange forskellige landskabselementer og terrænets store variation. Bebyggelsens placering, spredt ud i landskabet, er ligeledes med til at området opleves komplekst.

Gennemgående for området er de mange diger, der flere steder er bevokset med hegn. Hegnenes udtryk varierer fra transparente hegn af småtræer og buske, til fx stynede popler eller høje og tætte hegn.

Området opleves uden forstyrrende større tekniske anlæg. Kun Søbys og Bregninges bykanter påvirker stedvist oplevelsen af landskabet.

Vester Mølle udgør et særligt orienteringspunkt i landskabet.

VURDERING

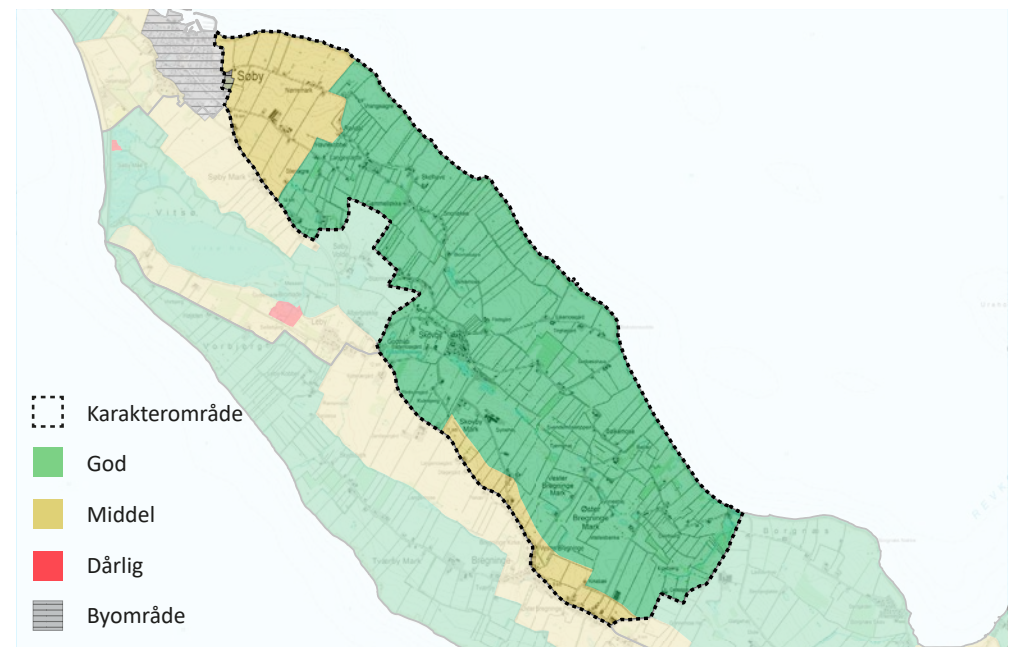
KARAKTERSTYRKE

SÆRLIG KARAKTERISTISK

I det kuperede område omkring Synneshøj fremstår de karaktergivende elementer, som det bakkede terræn, dige- og hegnsstrukturen, bevoksningen og den lille skala særlig tydeligt, og landskabet er vurderet særligt karakteristisk. Arealanvendelsen afspejler tydeligt landskabskarakterens oprindelse.

KARAKTERISTISK

Den øvrige del af området er vurderet som karakteristisk. Her fremstår de karaktergivende elementer tydeligt, men områdets dige- og hegnsstruktur er stedvist ændret.

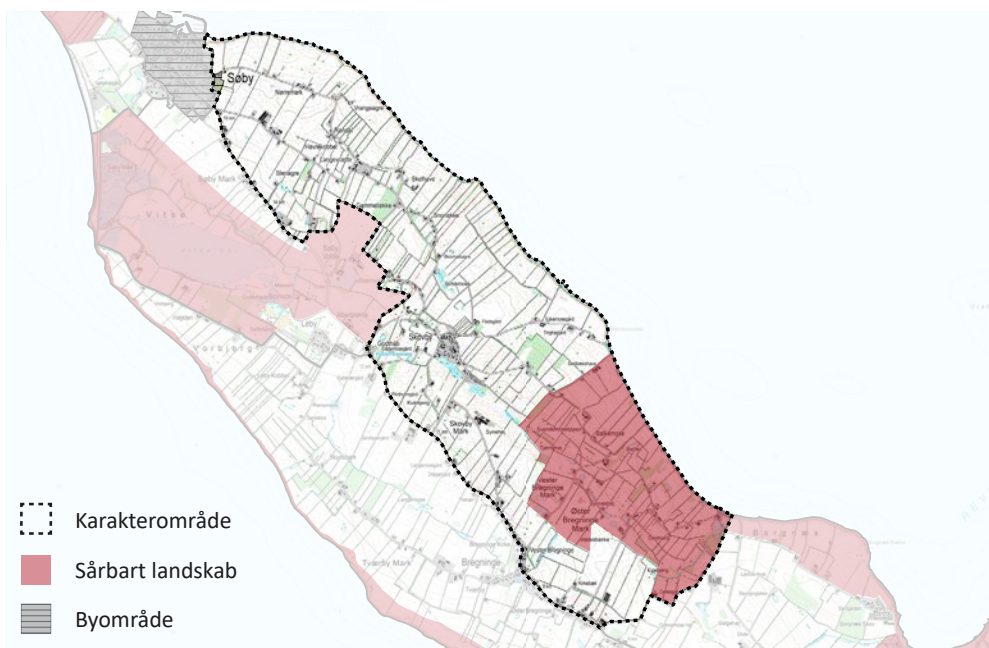
TILSTAND

GOD

Tilstanden af de karaktergivende landskabselementer som digerne fremstår overvejende intakte. De levende hegn er dog meget varierede i type og form.

MIDDEL

Langs med landevejen tættest på bybåndet mod Bregninge er landskabet påvirket af nærheden til byen. I den nordlige del er der nedlagt flere diger, hvilket har ændret på landskabets skala og sløret landskabets oprindelse som udskiftningslandskab. Der er i den nordlige halvdel af området ændret på bebyggelsesmønstret i form af flere huse i landskabet.

SÅRBARHED

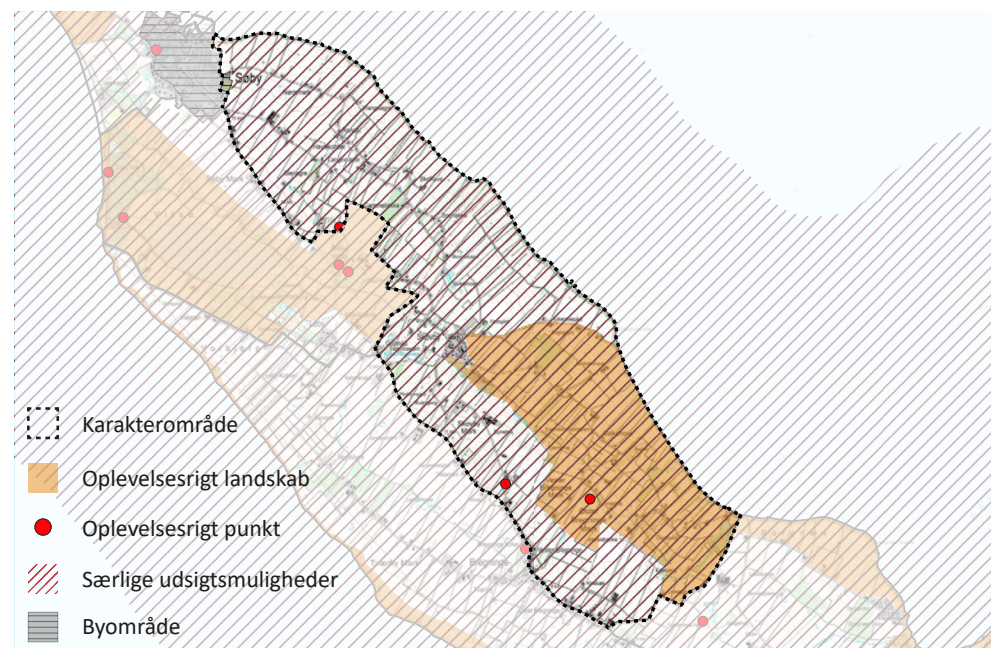
KARAKTEROMRÅDET GENERELT

Landskabet i området er generelt sårbart over for ændringer, der kan påvirke landskabets finmaskede struktur af diger, der inddeler landskabet i små marker. Diger og hegn i samspil med terrænet giver landskabets dets lille skala, og det er landskabets stærkeste kulturhistoriske fortælling.

SÅRBART LANDSKAB

Særligt sårbar over for ændringer er området ved Synneshøj, hvor landskabet har en meget lille skala og stor kompleksitet med mange forskellige landskabselementer.

Her er landskabet sårbart over for at digerne reduceres eller at der tilføres landskabet store elementer eller bygninger, der vil dominere landskabet, og som vil bryde med landskabets lille skala og naturprægede udtryk.

OPLEVELSESVÆRDIER

OPLEVELSESRIGT LANDSKAB

Det varierede dødislandskab ved Synneshøj fortæller en væsentlig geologisk historie. Herudover giver variationen i landskabet og den lille skala særlige oplevelsesmuligheder, hvor landskabet rummer en stærk kulturhistorisk fortælling om opdyrkning, ejerforhold og udflytning fortalt med områdets mange diger og skellinjer, der tegner en tydelig struktur i landskabet.

OPLEVELSESRIGT PUNKT

Bregninge Kirke og Bregninge Mølle udgør beskedne oplevelsesrige punkter. Vester

Mølle udgør med sin markante placering et væsentligt orienteringspunkt i landskabet. Synneshøj er Ærø's højeste punkt og et oplevelsesrigt punkt i landskabet.

SÆRLIGE UDSIGTMULIGHEDER

Hele området rummer særlige udsigtsmuligheder. Tæt på kysten er der særlige visuelle samspil mellem landskab, kystklinerne og havet, der rummer åbne og smukke udsigter, der tilføjer landskabet en stor skala. Også fra landskabets højtliggende punkter er der særlige udsigtsmuligheder og åbne udsigter.

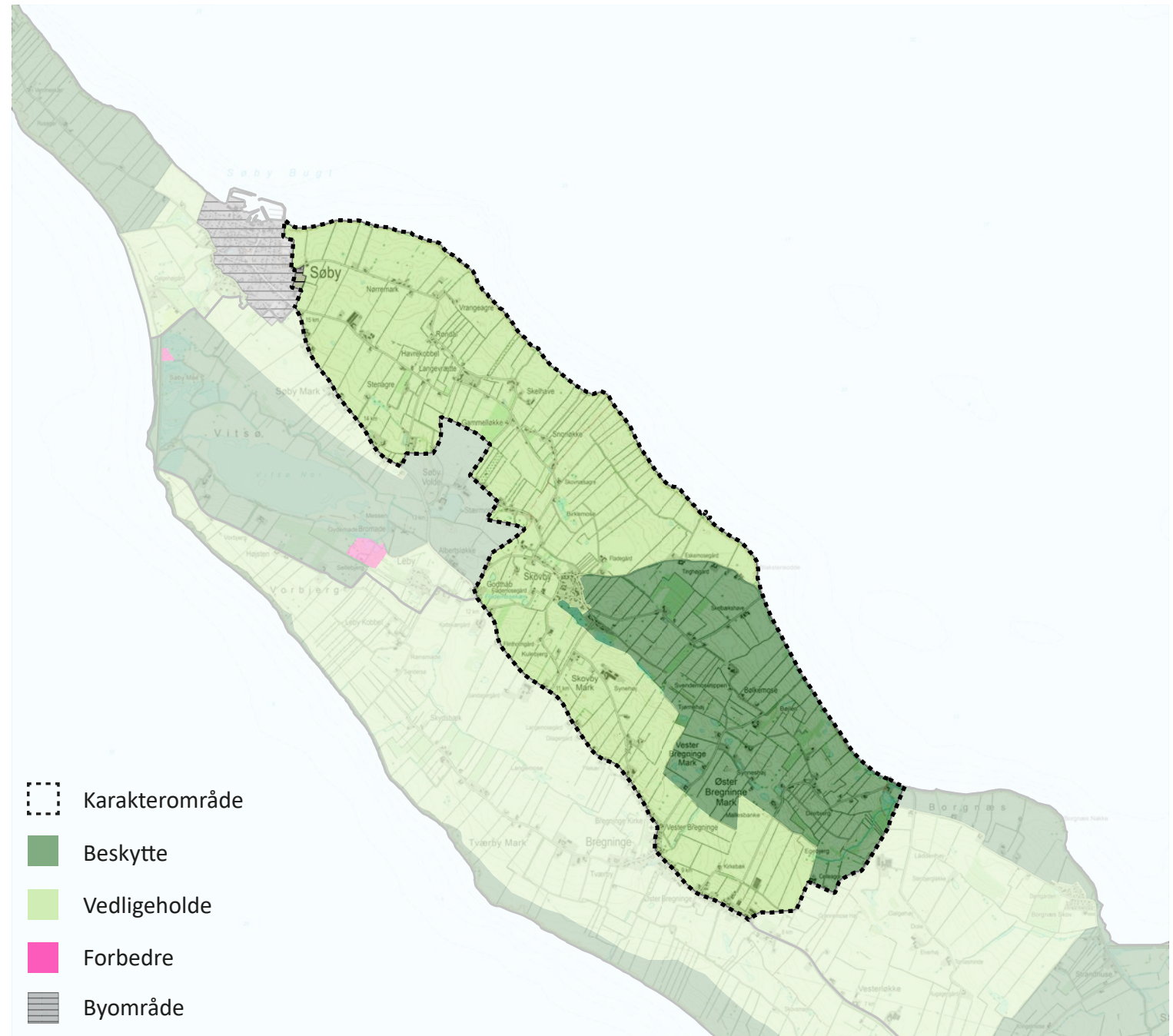
STRATEGISKE MÅL

BESKYTTE

Landskabet omkring Synneshøj har et stærkt dødispræg, en meget lille skala og en tæt digestruktur med mange levende hegn. Det er vurderet som særligt karakteristisk, i god tilstand og som oplevelsesrigt landskab, og det har derfor fået det strategiske mål beskytte. Desuden er størstedelen af området vurderet sårbart. Målsætningen betyder, at ændringer i området kun må finde sted for at beskytte eller forbedre de karaktergivende strukturer og landskabselementer samt landskabets fortællinger. I området bør der være særligt fokus på at undgå bygninger eller elementer der vil dominere og udkonkurrere områdets lille skala.

VEDLIGEHALDE

Den øvrige del af området har fået det strategiske mål vedligeholde. Området er karakteristisk og overvejende i god tilstand, men er delvist påvirket af nærhed til bykanter eller af stedvise ændringer i digestrukturen. For området gælder, at ændringer i landskabet skal indpasses med størst muligt hensyn til den eksisterende landskabskarakter og landskabets karaktergivende strukturer samt at det skal ske med stor respekt for områdets lille skala.

ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

LANDSKAB

Der bør lægges vægt på at understøtte og bevare landskabets lille skala med dets varierede terræn, den tætte struktur af diger og de mange levende hegn og småbevoksninger, der afgrænser landskabet i små landskabsrum. Der bør ikke placeres elementer, der vil dominere eller udkonkurrere landskabets lille skala eller sløre de åbne kig over Øhavet eller landskabet.

Områdets åbne udsigter over Øhavet og landskabets særlige udsigtsmuligheder bør bevares og sikres.

Kystklinerne mod Øhavet bør beskyttes og sikres som dynamiske landskaber uden kystsikring, bebyggelse eller anlæg mv.

I området sydøst for Søby er landskabskarakteren delvist påvirket af Søbys bykant og af, at der gennem tiden er fjernet diger og levende hegn. Her kan der i større grad end i den øvrige del af karakterområdet indpasses nødvendige anlæg, hvis det gøres med respekt for landskabskarakteren og for områdets udsigter og samspil til Øhavet og Søby.

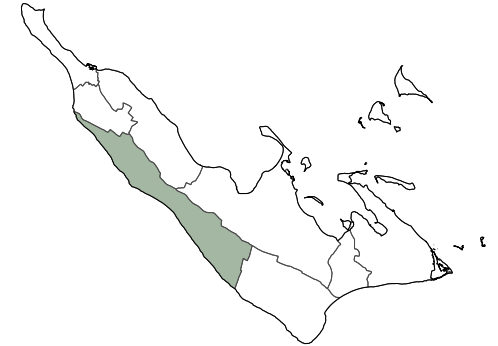
KULTURHISTORIE

Fortællingen om landbrugslandet, digestrukturen og synligheden af samspillet imellem naturgrundlaget og arealanvendelsen bør vedligeholdes og sikres. Områdets kulturhistoriske spor som fx Vester Mølle kan formidles.

4 VODERUP MORÆNELANDSKAB

BELIGGENHED

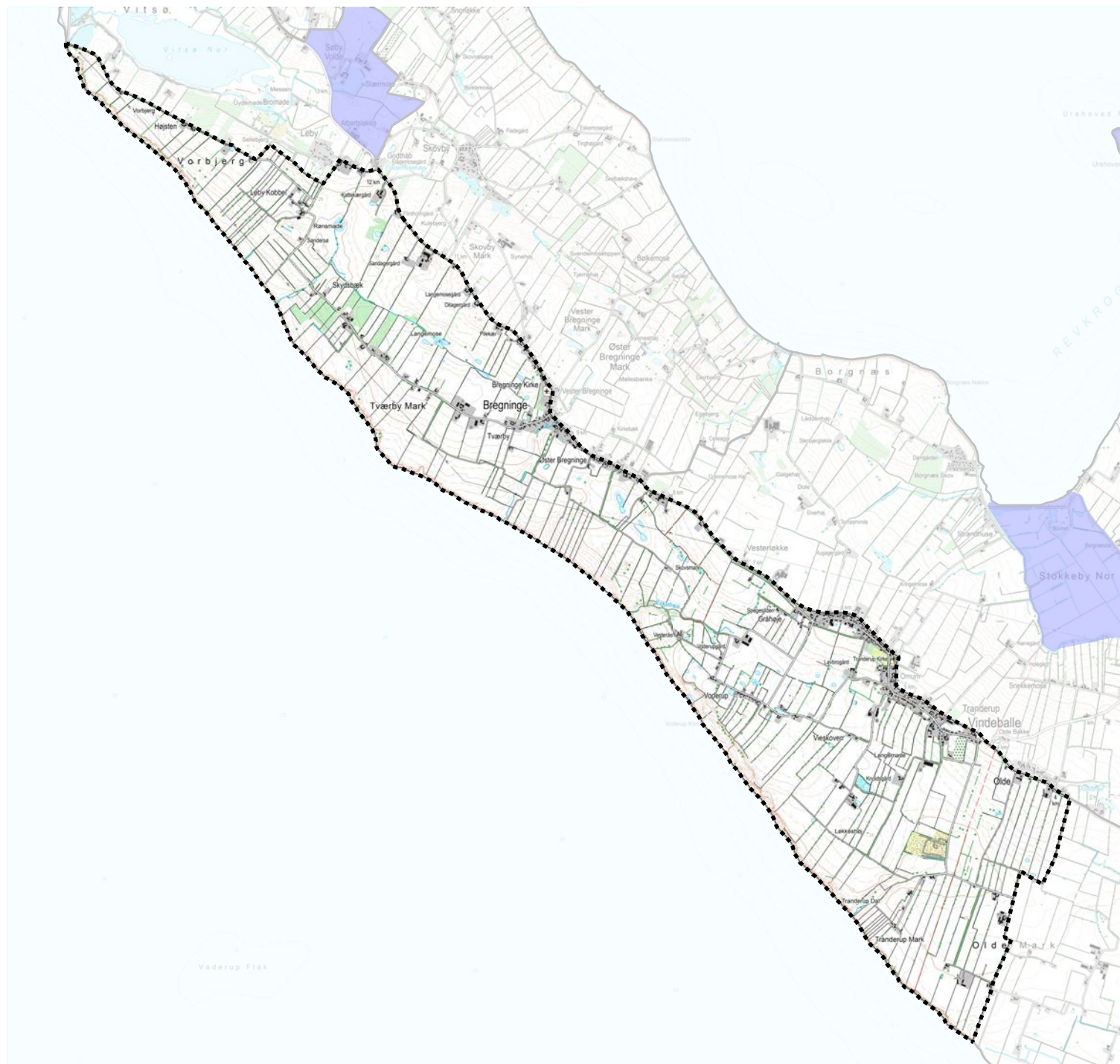
Karakterområdet Voderup Morænelandskab er et landskab med et jævnt fald mod Ærøys sydvestlige kyst og Østersøen. Området afgrænses mod nord af karakterområdet Vitsø og mod sydøst af Vejsnæs Morænelandskab. Områdets nordøstlige grænse ligger i landevejen mod henholdsvis Synneshøj Dødislandskab på den øvre del og Ærøskøbing Morænelandskab på den nedre del.

LANDSKABSKARAKTER

Voderup Morænelandskab er især karakteriseret ved et jævnt faldende terræn fra landevejen i nordøst og mod kysten i sydvest. Områdets kyststrækning er præget af stejle eroderede kystklinter med stedvise slugter og lavninger langs kysten. Områdets orientering mod kysten understøttes af de mange diger og hegn, der ofte forløber vinkelret på kysten og inddeler området i små til middelstore marker. Bebyggelsen er samlet i landsbyerne Bregninge, Tranderup, Vindeballe og Olde langs med landevejen og i klynger langs områdets øvrige veje. Karakterområdet har en let sammensat landskabskarakter med opdyrkede og afgræssede marker i lille til middel skala. Det er let forstyrret af en mindre elledning langs kysten. I store dele af området er der fine udsigter over Østersøen.

Klintkysten mod Østersøen er markant i området. Her ses Voderup Klint med afgræssede overdrevsterrasser

- Karakterområde
- Delområde
- Byområde

Voderup Morænelandskab

Byområderne langs hovedvejen afgrænser flere steder karakterområdet visuelt mod nord

TERRÆN OG GEOLOGI

Terrænet i karakterområdet falder jævnt fra højderyggen langs landevejen og ud mod kysten, hvor det meste af kyststrækningen afsluttes i en markant kystklint. Vinkelret på kysten er der stedvis slugter og lavninger i terrænet, der bryder landskabets jævnt skrånende flade. Vest for Bregninge og ved Voderup er der mange vandhuller i landskabet, og landskabet fremstår med et stedvist dødispræg. Særligt for karakterområdets geologiske fortælling er den 25 meter høje Voderup Klint, der fremstår som 4 kæmpe trappetrin af skredterrasser, der veksler mellem stejle og vandrette flader. Skredterrasserne opstår ved at nedsvivende regnvand møder lerlag, der stopper vandet. Herved danner vandet en "glidebane" ovenpå leret, så de tunge vandmættede lag oven på leret skrider ud - kaldet rotationsskred.

Den kystnære del af klinten fremstår med skarpe eroderede kanter, mens de øvrige terrasser er græsklædte. Den dominerende jordtype i området er moræneler.

KYST

Karakterområdets kystklinter vender mod Østersøens åbne hav. Langs vandet er der smalle stenede forstrandsarealer.

KARAKTERGIVENDE STRUKTURER

Landskabskarakteren tager afsæt i landboreformerne og områdets udskiftning og udflytning samt i sydkystens markante klintlandskaber.

Landskabets arealanvendelse er præget af intensivt landbrug på små til middelstore marker inddelt af diger.

Der er høje klintkyster på store dele af kyststrækningen i karakterområdet

Bevokningsstrukturen er kendetegnet ved stedvise hegn på områdets diger og klippe-ede hegn langs vejene i området. Hvor der er slugter og lavninger, er der ofte bevoksning. Afgrænsningen af landsbyerne langs landevejen opleves som en delvis grøn bykant set fra området. Omkring vejen Tværbymark er der enkelte plantager med juletræer.

Bebyggelsesmønstret er præget af båndet af landsbyer langs med landevejen. Baseret på strukturen kan Bregninge ses som to bydele, hvor Øster Bregninge er en vejlandsby og Vester Bregninge er en mere uregelmæssig slynget vejby og kirkeby. Tranderup er også en kirkeby med kirken i den nordlige del tæt på Vindeballe. Tranderup og Vindeballe var oprindeligt en samlet by. I begge byer ligger gårde og huse regelmæssigt på begge sider af den gennemgående slyngede

vej. Fra Tranderup og Vindeballe er der sket en blokudskiftning ud i landskabet med store regelmæssige blokke. I Olde ligger gårdene langs med vejene med huse imellem. Områdets øvrige bebyggelse består af gårde ude i landskabet, og mindre ejendomme ud til vejene samlet i klynger omkring Sønder-ø/Leby Kobbøl, Tværbymark og Voderup med flere.

Området opleves overvejende uforstyrret af større tekniske anlæg. En mindre elledning langs med kysten, bykanten langs med landevejen og antallet af ejendomme i området giver landskabet bebygget præg.

KULTURHISTORIE

Områdets diger udgør en tydelig kulturhistoriske fortælling i landskabet. Deres mønster, som løber vinkelret på kysten og landevejen, giver landskabet sin rytme.

Terrænet falder jævnt i retning af Ærørs sydlige kyst. Langs de vestlige del af kysten løber en mindre el-ledning

Landsbyerne Bregninge, Tranderup og Vindeballe kendes tilbage fra middelalderen, men menes at være anlagt omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder. Landsbyen Olde kendes tilbage fra middelalderen.

Bregninge Kirke ligger inde i landsbyen, men er synlig i landskabet vest for Bregninge. Kirken er oprindelig fra 1200-tallet. Våbenhuset og spiret er tilføjet senere.

Tidligere lå Bregninge Teglværk fra 1888 - også kaldet Madsens Teglværk - helt ud til kysten syd for Bregninge. I dag står kun skorstenen tilbage. Skorstenen kan ses over store afstande og fungerer som et orienteringspunkt i landskabet, og fra havet. Stedet kan udvikles til et formidlingspunkt.

DELOMRÅDER

Karakterområdet indeholder ingen kontrasterende delområder.

DEN RUMLIGE OPLEVELSE

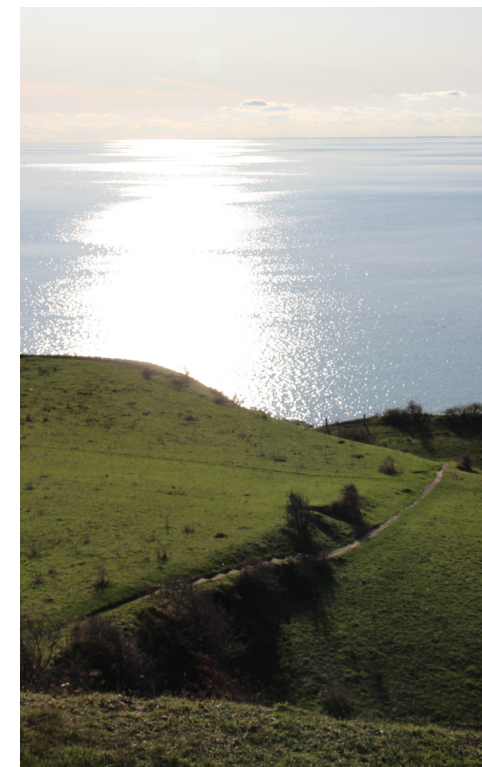
Området opleves som et forholdsvis åbent skrånende landskab med åbne kig over Østersøen, og en tydelig orientering mod kysten. I området fornemmes tydeligt landskabets bratte afslutning ved overkanten af kystklinten - også set på længere afstand.

Området er karakteriseret ved en lille til middel skala, der afspejles i områdets struktur af marker inddelt af diger, der ofte løber vinkelret ind på kysten. Den lille skala ses mest markant ved Leby Kobbøl og i Olde mark syd for Olde.

Stedvis er der slugter vinkelret på kysten, der giver landskabet store terrænforskelle og variation

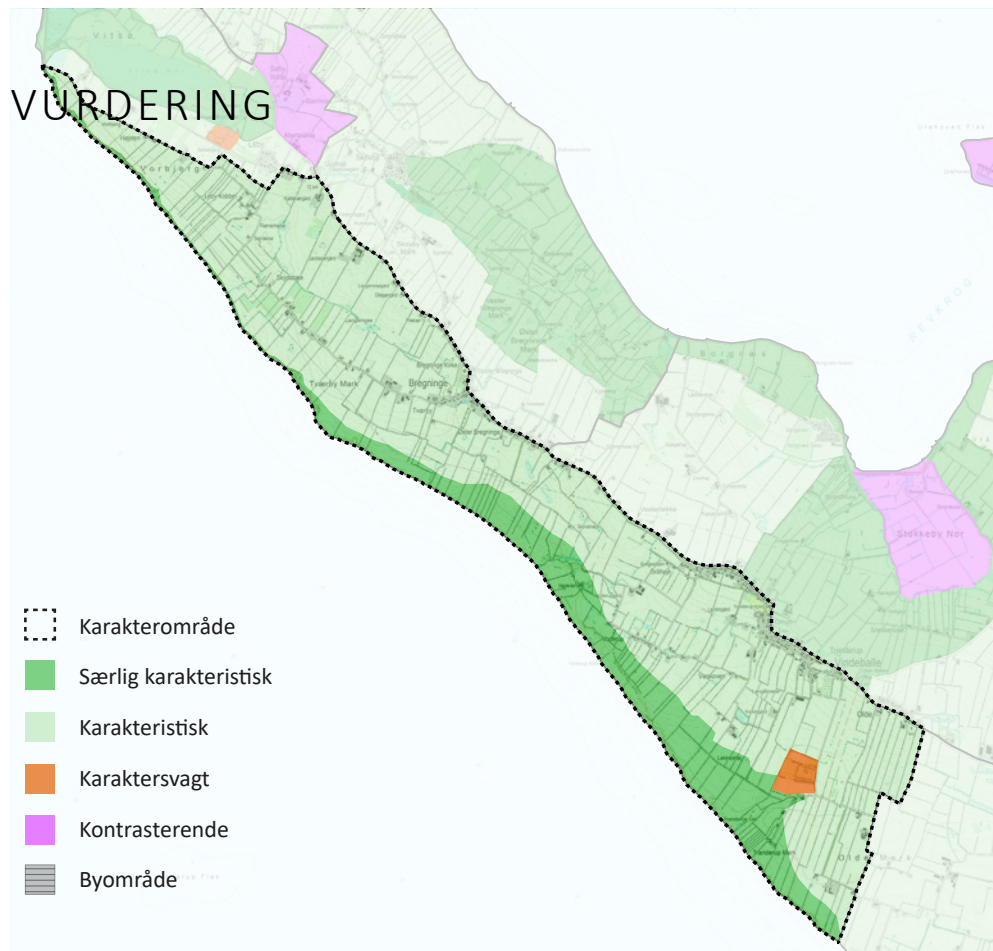
Landskabets mange vide udsigter over havet afgrænses stedvist af levende hegn, slugter og lavninger, der danner landskabsrum. Hvor der er åbne vide udsigter over havet, tilføres landskabet en større skala. Landskabet opleves let sammensat af forskellige landskabselementer og af terrænets stedvise variation med slugter. Bebyggelsens placering langs landevejen og langs områdets mindre veje giver området et bebygget præg og tilfører området en yderligere kompleksitet.

Udsigten over Østersøen tilfører kystområderne en stor skala

VURDERING

- Karakterområde
- Særlig karakteristisk
- Karakteristisk
- Karaktersvagt
- Kontrasterende
- Byområde

KARAKTERSTYRKE

SÆRLIG KARAKTERISTISK

Områdets markante kystskrænt er særlig karakteristisk for området.

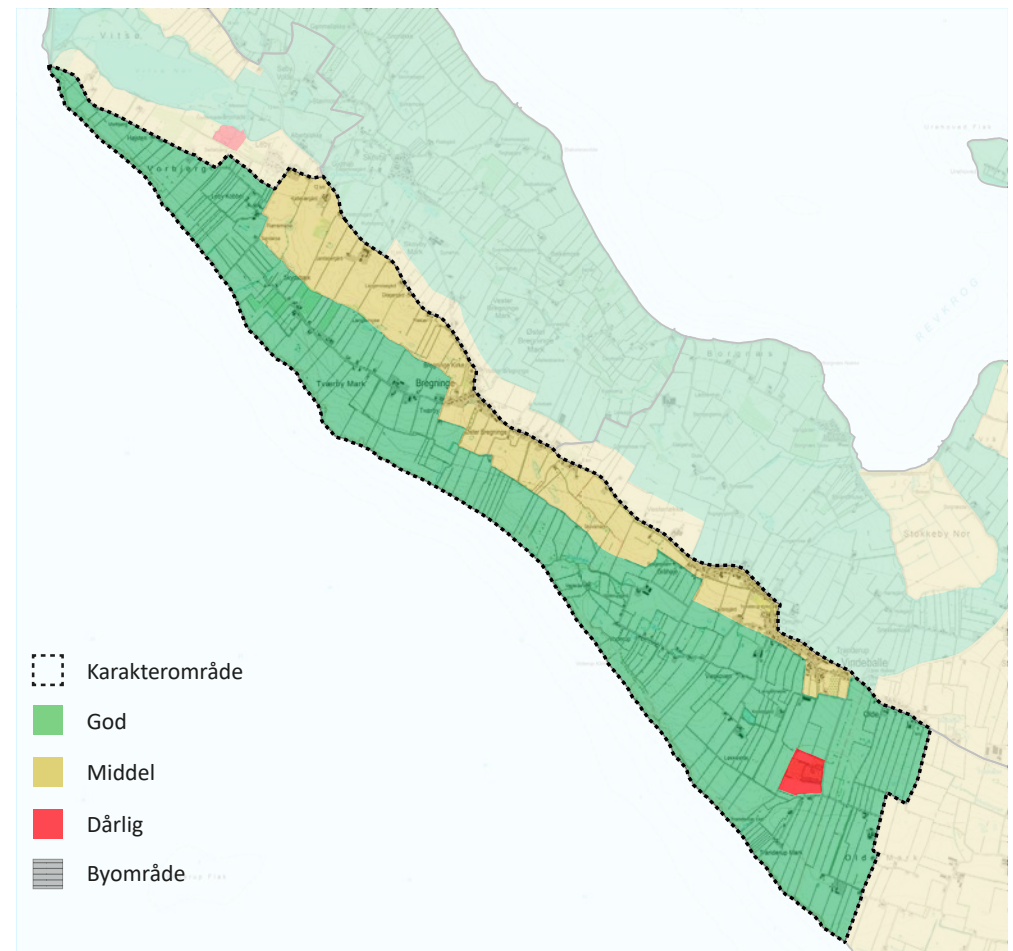
KARAKTERISTISK

Størstedelen af landskabet er vurderet som karakteristisk med det skrånende terræn og de små- til middelstore marker inddelt af diger og stedvist af levende hegn.

KARAKTERSVAGT

Affaldsdeponiet syd for Tranderup fremstår karaktersvagt, da områdets landskabskarakter er udvisket.

- Karakterområde
- God
- Middel
- Dårlig
- Byområde

TILSTAND

GOD

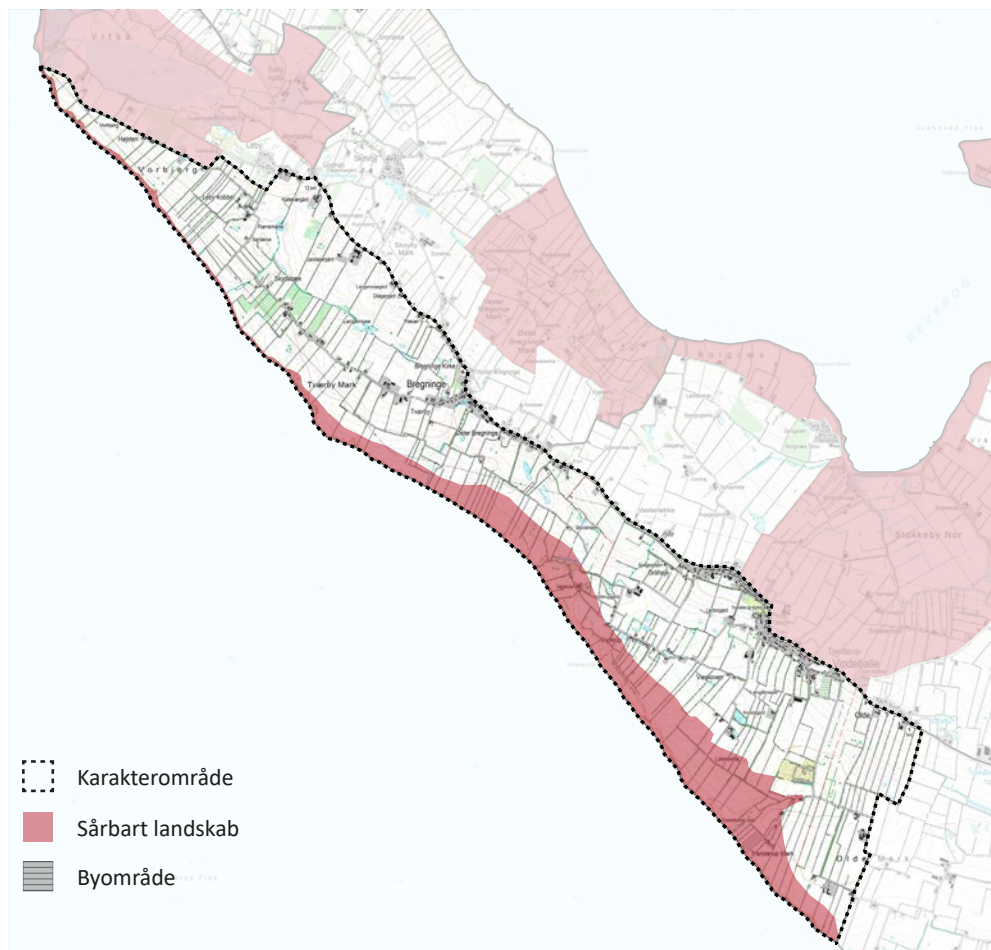
Tilstanden i store dele af området med det jævnt faldende terræn og med det tydelige mønster af diger og hegn fremstår god.

MIDDEL

Landskabskarakteren tættest på landevejen fremstår som middel, da området i nogen grad er præget af ændringer.

DÅRLIG

I området med genbrugsplads og affaldsdeponi fremstår landskabskarakteren dårlig, da landskabskarakteren her er udvisket.

SÅRBARHED

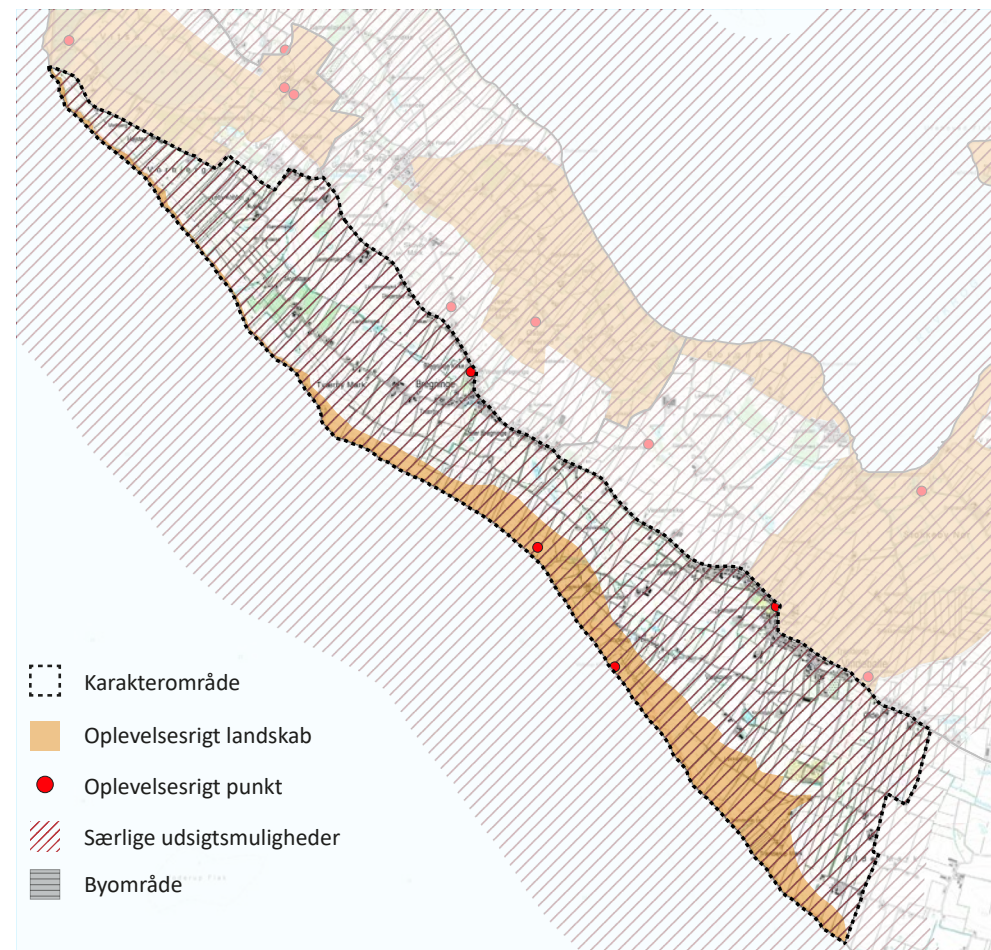
KARAKTEROMRÅDET GENERELT

Landskabet i området er generelt sårbart over for ændringer, der kan forringe landskabets struktur af diger, og derved også en af områdets stærkeste kulturhistoriske fortællinger.

SÅRBART LANDSKAB

Særligt sårbar over for ændringer er de kystnære områder og kystkliner, der giver

landskabet sin bratte overgange mellem landskab og hav. I disse områder er det særlig vigtigt at bevare eller styrke landskabskarakteren.

OPLEVELSESVÆRDIER

OPLEVELSESRIGT LANDSKAB

De kystnære områder og i særlig grad kystklinerne, herunder navnlig Voderup Klint, fortæller en væsentlig geologisk historie og bidrager med store oplevelsesværdier i landskabet. Særligt for kystområderne og kystklinerne er deres bratte overgang mellem det højtliggende morænelandskab og vandet, og det dynamiske havprægede landskab som de repræsenterer.

OPLEVELSESRIGT PUNKT

Voderup Klint udgør et særligt oplevelsesrigt punkt i landskabet. Herudover er Bregninge Teglværk, Bregninge og Tranderup Kirker oplevelsesrige punkter i området

SÆRLIGE UDSIGTMULIGHEDER

Hele området rummer særlige udsigtsmuligheder. Landskabet orienterer sig mod kysten, kystklinerne og de vide udsigter.

STRATEGISKE MÅL

BESKYTTE

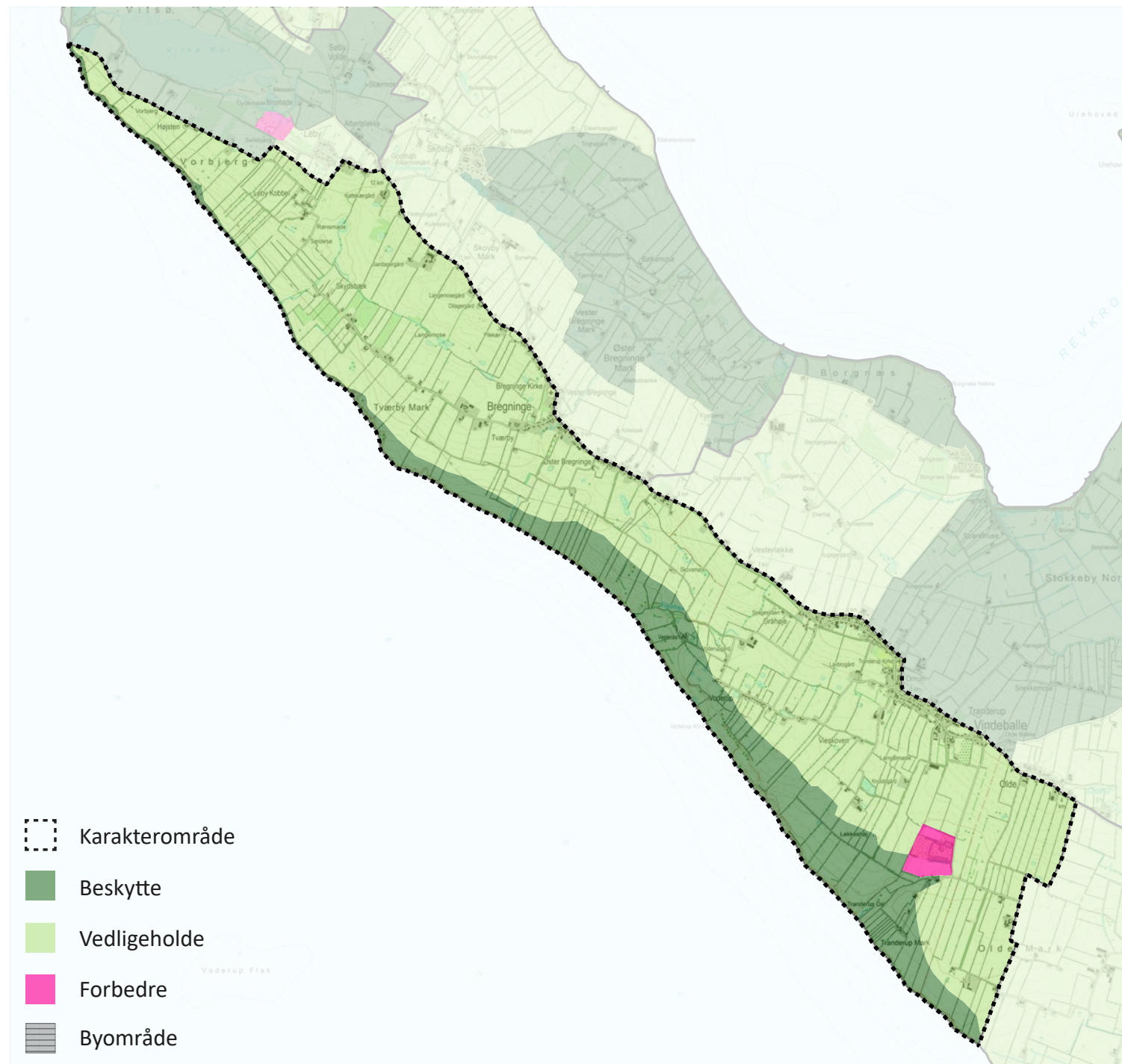
Hele kystklinten langs med Østersøen og hele området med og omkring Voderup Klint har fået det strategiske mål beskytte. Området er særligt karakteristisk, i god tilstand og et oplevelsesrigt landskab. Desuden er størstedelen af området vurderet sårbart. Målsætningen betyder, at ændringer i området kun må finde sted for at beskytte eller forbedre de karaktergivende træk og områdets særlige geologiske fortællinger.

VEDLIGEHOLDE

Størstedelen af området har fået det strategiske mål vedligeholde. Området er karakteristisk og overvejende i god tilstand, men er delvist påvirket af nærhed til bykanter eller bebyggelse. For området gælder, at ændringer i landskabet skal indpasses med størst muligt hensyn til den eksisterende landskabskarakter og landskabets karaktergivende dige- og hegnstrukturer med respekt for områdets lille til middel skala.

FORBEDRE

Området med genbrugsplads og affaldsdeponi har fået det strategiske mål forbedre, da områdets landskabskarakter er udvisket og evt. kan genoprettes.

ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

LANDSKAB

Der bør lægges vægt på at understøtte og bevare landskabets lille til middel skala med den tætte struktur af diger og de mange levende hegn, der opdeler landskabet i landskabsrum.

Der bør ikke placeres elementer i landskabet, der vil dominere eller udkonkurrere landskabets skala eller sløre de åbne kig over landskabet og Østersøen.

Mange steder rummer området lange, åbne udsigter over Østersøen på grund af landskabets jævne fald mod kysten. Disse udsigter og oplevelsen af landskabets bratte afslutning med stejle kystklinter er et særligt karaktertræk i området, som bør bevares og sikres. På grund af områdets åbne karakter vil nye bygninger og anlæg kunne ses over store afstande i dette landskab.

Kystklinterne og navnlig Voderup Klint bør beskyttes og sikres som dynamiske landskaber uden kystsikring eller anlæg mv.

KULTURHISTORIE

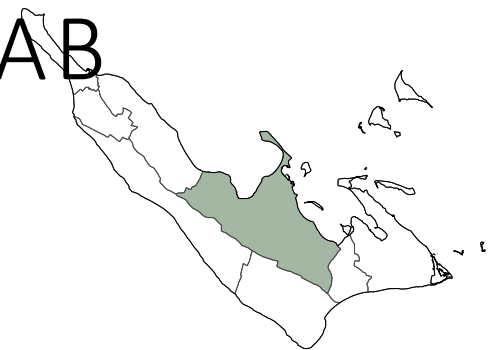
Fortællingen om landbrugslandet, digestrukturen og synligheden af samspillet imellem naturgrundlaget og arealanvendelsen bør vedligeholdes og sikres.

Skorstenen fra Bregninge Teglværk kan udvikles til et formidlingspunkt med fokus på tegl og lerudvinding.

5 ÆRØSKØBING MORÆNELANDSKAB

BELIGGENHED

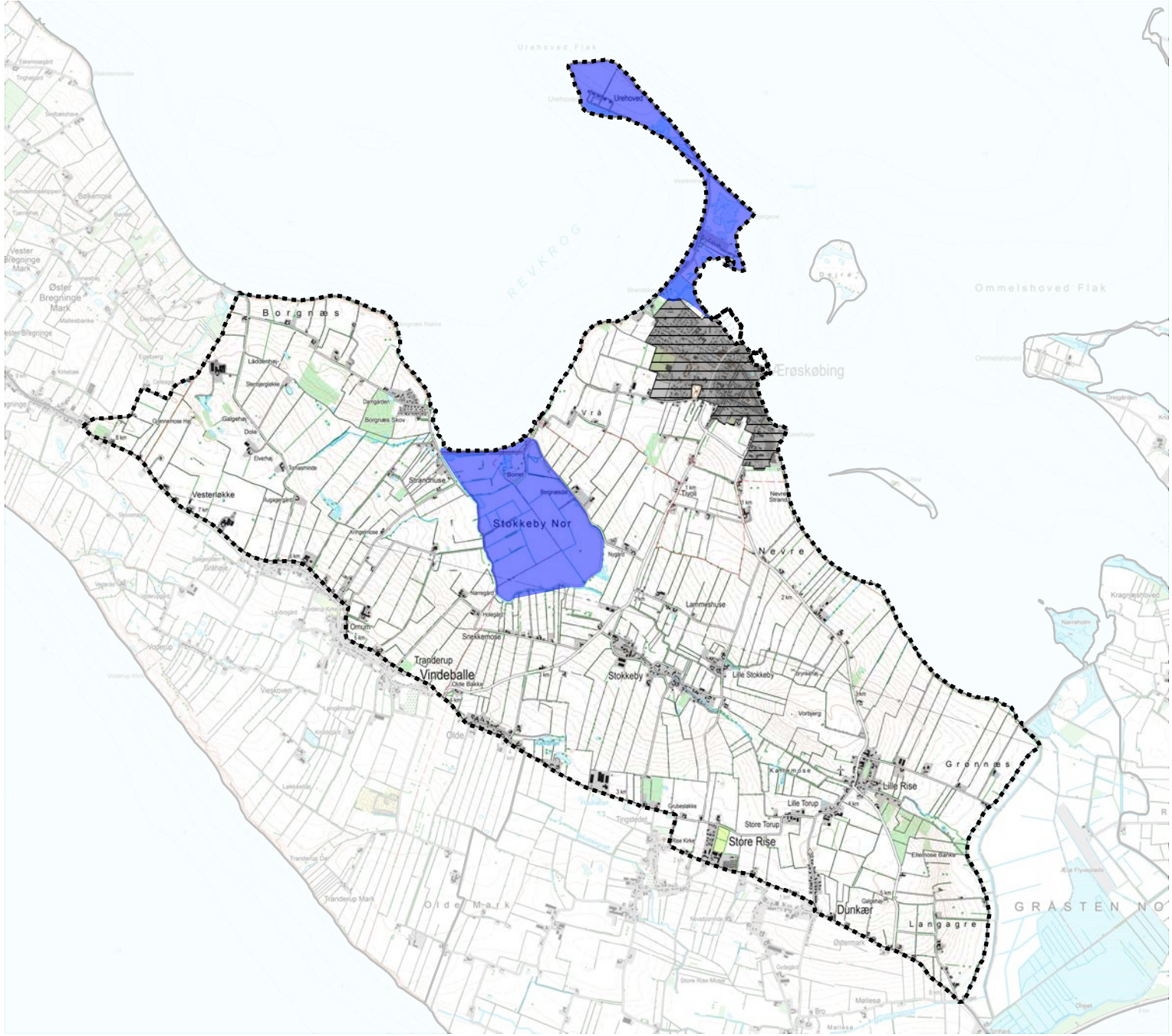
Karakterområdet Ærøskøbing Morænelandskab er et storbakket landskab omkring Stokkeby Nor. Områdets sydlige grænse ligger i landevejen mod henholdsvis Voderup Morænelandskab og Vejsnæs Morænelandskab. Mod vest grænser området op til det mere småbakkede Synneshøj dødislandskab. Mod øst grænser området op til det afvandede Gråsten Nor.

LANDSKABSKARAKTER

Karakterområdet Ærøskøbing Morænelandskab er kendetegnet ved to drumlinbakker omkring det inddæmmede Stokkeby Nor i et stort skålformet landskab. Den øvrige del af området er et kystlandskab, der orienterer sig mod Øhavet. Landskabet består af middelstore marker inddelt af diger med varieret orientering. Mange steder er digerne bevoksede med levende hegn af pil og poppel, der står som transperante brudte bevoksninger på digerne. Bebyggelsen er koncentreret i Ærøskøbing og i et bånd af landskabsbyer langs med landevejen i områdets sydlige grænse. Området rummer herudover både landsbyer og en del bebyggelse langs med områdets forgrenede vejnet. Området har en middel skala og en landskabskarakter, der er sammensat af flere elementer. Pånær en elledning igennem området opleves området som uforstyrret af større tekniske anlæg.

Det bakkede landskab ved Borgnæs med udsigten til Urehoved og Øhavet

- ⋯ Karakterområde
- Delområde
- ▨ Byområde

Ærøskøbing Morænelandskab

De ekstensive arealer i Stokkeby Nor er i kontrast til de opdyrkede, skånende landskaber omkring noret

TERRÆN OG GEOLOGI

Terrænet i området består af to drumlinbakker, der omgiver det flade inddæmmede Stokkeby Nor. Fra Lille Rise og syd for Ærøskøbing løber et bakkestrøg med bakketoppe som Vorbjerg (56 meter) og Møllebakken med Ærøskøbing Mølle (36 meter). Fra Dunkær og mod Søby løber Ærø's markante højderyg med toppunkter som Galgehøj (45 meter) og Grønnemose Høj (56 meter). Terrænet omkring Stokkeby Nor opleves, på grund af de to bakkestrøg, som et stort skålformet landskabsrum, med Stokkeby landsby liggende i en dalsænkning sydøst for noret. I karakterområdets østlige del falder terrænet jævnt mod kysten og Gråsten Nor. Nord for Ærøskøbing er den tidligere ø Urehoved forbundet med Ærø ved et drag, så de samlet udgør en markant landtange ud i Øhavet nord for Ærøskøbing.

Den dominerende jordtype i karakterområdet er moræneler. I Stokkeby Nor er det dog sand og saltvandsgytje.

KYST

Områdets kyster vender mod Øhavets milde havområde, og der er et stort visuelt samspil til øernes modstående kyster. Ved Borgnæs og Urehoved er der kystkliner.

KARAKTERGIVENDE STRUKTURER

Landskabskarakterens oprindelse udspringer af landboreformerne og områdets udskiftning og udflytning og af historien om afvanding af inddæmning af Ærø's nor.

Landskabets arealanvendelse er overvejende intensivt landbrug på middelstore marker der er inddelt af diger, der varierer i retning og følger områdets topografi.

Ærøskøbings bykant opleves fra syd grøn og med kig til byens markante bygninger, men også dens nye anlæg

Bevokningsstrukturen er kendetegnet ved mange brudte, transparente levende hegn på områdets diger. Der er enkelte skove ved Borgnæs og Lille Rise, men landskabet opleves åbent. Omkring Stokkeby Nor er der stedvist tæt bevoksning.

Bebyggelsesmønstret er domineret af Ærøskøbing i områdets nordlige del. Byen fremstår meget velbevaret og oprindelig. Meget bebyggelse er samlet i et bybånd langs med landevejen i områdets sydlige grænse. Her ligger landsbyerne Tranderup, Vindeballe, Olde, Store Rise og Dunkær. Tranderup og Vindeballe var oprindelig en samlet by. Kirkebyen Store Rise er en vejklungeby. Dunkær er en vejklungeby. Op mod Dunkær Mølle er Dunkær udbygget med parcelhuse. Inde i området ligger Stokkeby og langs med Thorupevej ligger

klynger af bebyggelse og landsbyen Lille Rise. Stokkeby ligger i en lavning i landskabet, med gårdene beliggende inde i byen. Lille Rise ligger højt i landskabet. Generelt rummer området meget bebyggelse, og der er mange ejendomme langs med områdets veje, fx langs vejene Nevre og Borgnæsvej. Ved Borgnæs ligger Ærø's eneste sommerhusområde. Karakterområdets vestlige del er mindre tæt bebygget, og her ligger flere større landbrugsejendomme.

Der løber en højspændingsledning tværs igennem hele området fra øst til vest, og der er en enkelt vindmølle ved Lille Rise. Ved Store Rise er et fjernvarmeanlæg med solceller opstillet på terræn. Landskabet er påvirket af nærhed til bykanten ved Store Rise og bebyggelsen ud i området. Herudover opleves området uden større tekniske anlæg.

Badehusene ved Vestre Strand er et særligt kulturmiljø i området

KULTURHISTORIE

Området rummer flere fredede fortidsminder, fx flere gravhøje på de højtliggende bakkestrøg. I Stokkeby Nor ligger rester af et gammel borganlæg og voldsted "Borret" som angiveligt stammer fra vikingetiden.

Stokkeby Nors kulturhistoriske fortælling knytter sig til inddæmningen og afvanding af noret og om skiftende tiders natursyn.

Landsbyerne Store Rise, Tranderup og vindeballe kendes tilbage fra middelalderen og menes at være anlagt omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder. Landsbyerne Olde, Dunkær, Stokkeby og Lille Rise kendes tilbage fra middelalderen.

I Ærøskøbing ligger kirken fra 1756 midt i byen. Den er synlig fra landskabet syd for

byen, hvor også Ærøskøbing Mølle fra 1848 står på en markant bakke syd for byen. Dunkær Mølle fra 1847 står på det høje bakkeplateau i områdets sydlige del. Ved Vestre Strand ligger en samling af de karakteristiske farvede badehuse fra omkring 1920'erne, hvor de lokale byboer tog til stranden for at bade.

DELOMRÅDER

Karakterområdet indeholder to kontrasterende delområder: Stokkeby Nor og landtangen Urehoved nord for Ærøskøbing.

Stokkeby Nor ligger som en plan flade omgivet af skrånende dyrkede marker, der falder i retning af noret. Noret fremstår med et mere naturnært udtryk end omgivelserne bl.a. med områder med søer, tagrør og blandet bevoksning. Noret er inddæmnet

Det skrå kystlandskab ved Nevre er kendetegnet af mange diger og levende hegn, der danner et tydeligt mønster

i 1856 og afvandes med en række kanaler og et pumpehus placeret, hvor den centrale afvandingskanal møder landkanalen langs bebyggelsen Strandhuse. Langs kysten løber et højt dige og en vej syd for diget. Noret har sandsynligvis tidligere fungeret som havn.

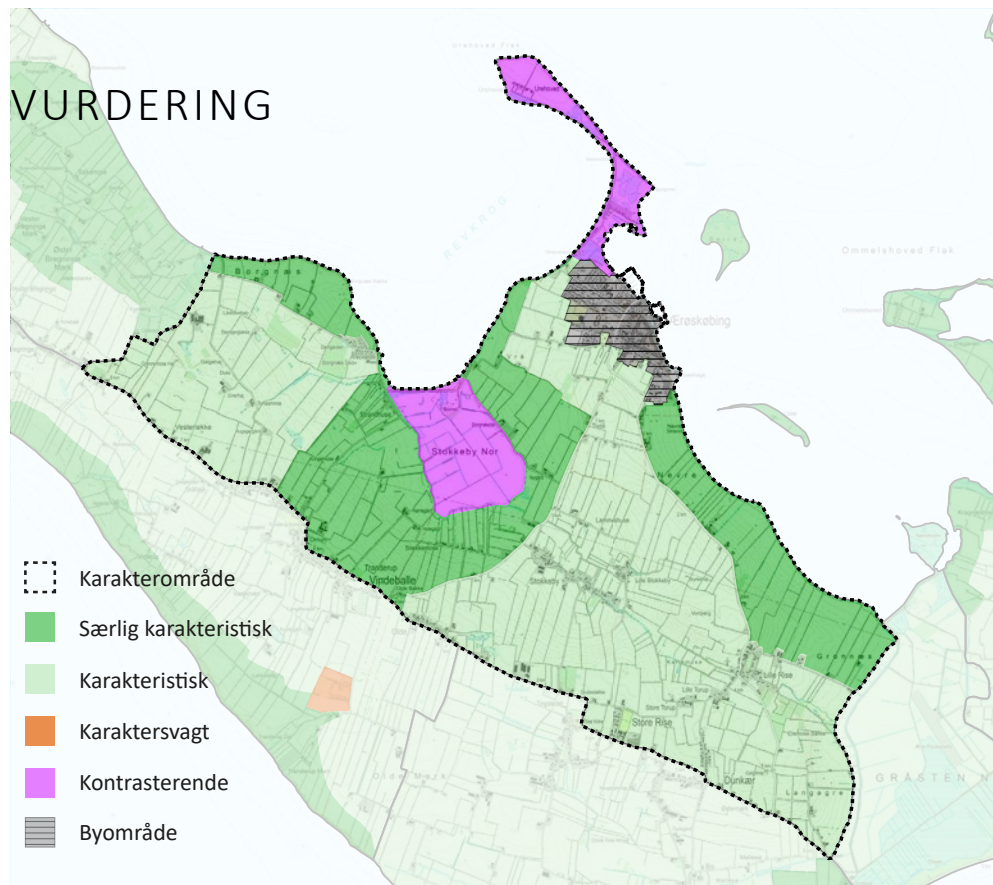
Urehoved, der tidligere var en ø, ligger i dag for enden af en markant landtange nord for Ærøskøbing. På østsiden af draget, der forbinder Urehoved til Ærø, er et vinkelforland med afsnørede strandsøer og strandensvegetation. Delområdet indeholder de ikoniske badehuse fra 1920'erne langs med Vestre Strand. Herudover ligger en mindre samling huse i området "Bjerget" umiddelbart nord for Ærøskøbing samt ude på Urehoveds yderste spids.

DEN RUMLIGE OPLEVELSE

Området opleves som et forholdsvis åbent med vide udsigter og en tydelig orientering på grund af det skrånende terræn mod Stokkeby Nor og mod Øhavskysten. Området har overvejende en middel skala, der afspejles i strukturen af marker inddelt af diger og levende hegn, der understreger områdets bakkede terræn.

Fra områdets højtliggende bakkeplateauer opleves landskabet åbent og med mange vide udsigter og stort visuelt samspil med Øhavet, Gråsten Nor og Stokkeby Nor. Landskabet opleves sammensat af mange landskabselementer som diger, hegn og bebyggelse samt terrænets variation.

Landskabet er generelt præget af bebyggelse og områdets bykanter.

KARAKTERSTYRKE

SÆRLIG KARAKTERISTISK

De kystnære landskaber er særligt karakteristiske med områdernes tydelige digestruktur og geologiske fortællinger. Landskabet omkring Stokkeby Nor fremstår særlig karakteristisk med områdets tydelige digestruktur og landskabets orientering.

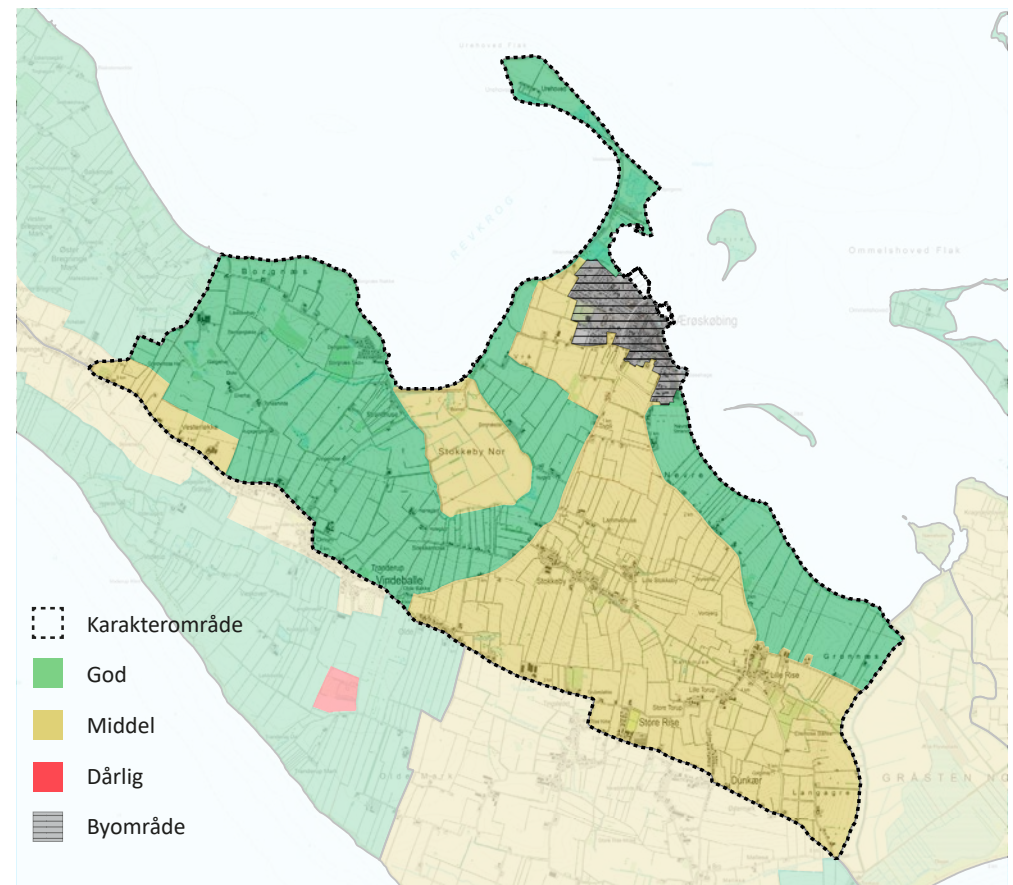
KARAKTERISTISK

Store del af landskabet fremstår karakteristiske med de middelstore marker inddelt af diger og stedvist af levende hegn.

KONTRASTERENDE

Landskabet i Stokkeby Nor opleves, med sit helt flade terræn og mere naturprægede udtryk, som kontrasterende til områdets øvrige landskabskarakter.

Landskabet på landtangen ved Urehoved med det havskabte drag og vinkelforland og sin bebyggelse opleves som kontrasterende til områdets øvrige landskabskarakter.

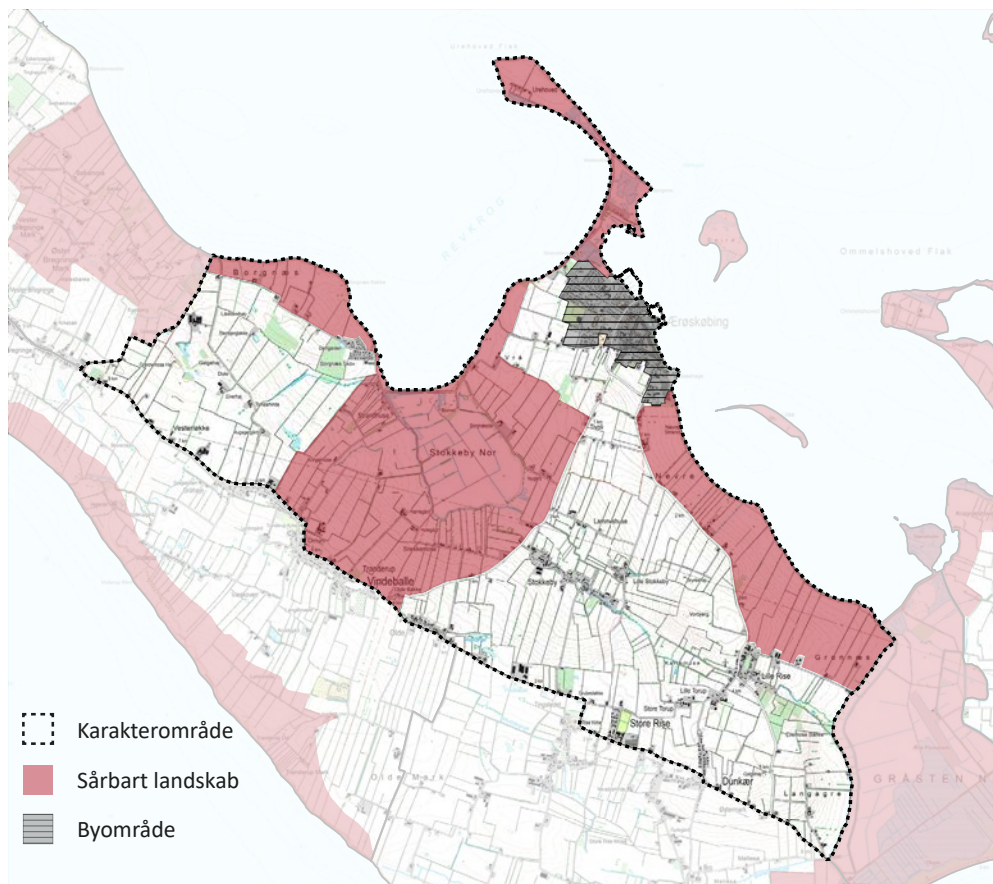
TILSTAND

GOD

De karaktergivende elementer med diger, levende hegn fremstår god tilstand i områdets kystnære dele ved Borgnæs, Nevre og Urehoved samt i landskabet omkring Stokkeby Nor.

MIDDEL

I den øvrige del af området er landskabet let påvirket af den bynære beliggenhed.

SÅRBARHED

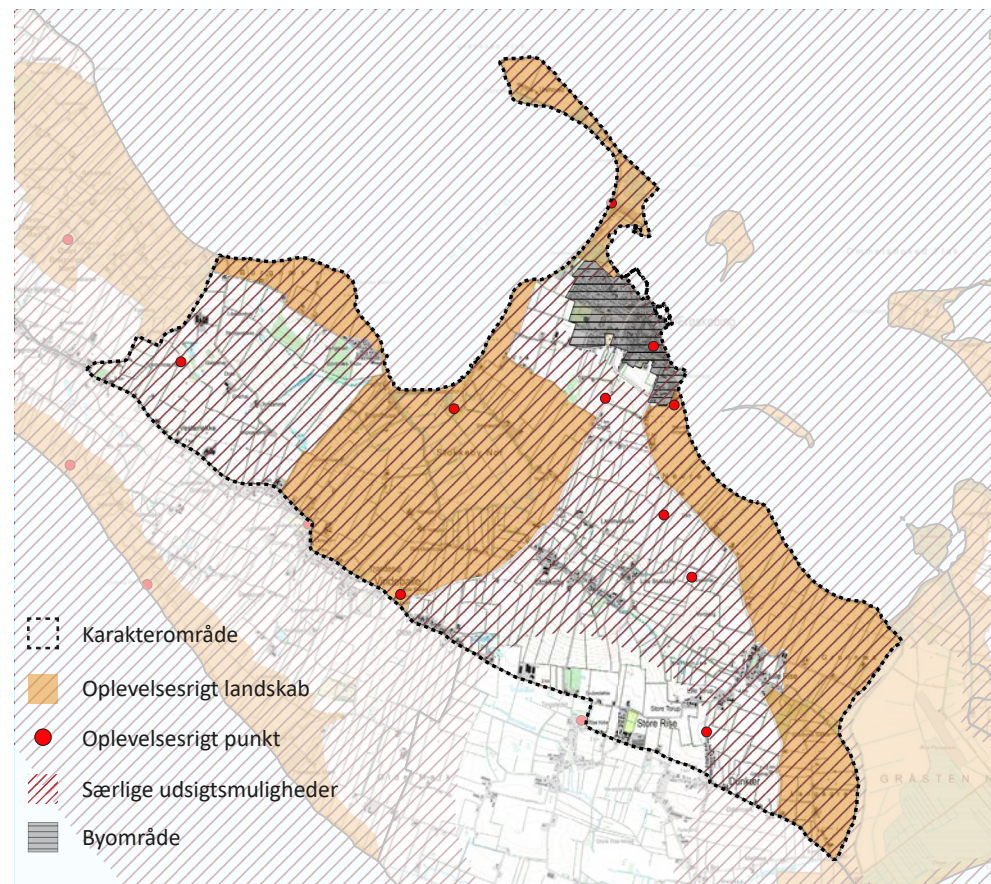
KARAKTEROMRÅDET GENERELT

Landskabet i området er generelt sårbart over for ændringer, der kan påvirke landskabets struktur af diger og stedvise levende hegn, der inddeler landskabet i små marker. Terrænnets samspil med diger og hegn giver landskabet dets særlige kulturhistoriske fortælling.

SÅRBART LANDSKAB

De kystnære områder ved Nevre, hvor

digerne optræder rytmisk og vinkelret på kysten er særligt sårbart over for ændringer. Det gælder også landskabet omkring Stokkeby Nor, der sammen med selve noret opleves som et sammenhængende landskabsrum. Landskabet ved Borgnæs og Urehoved er, som det øvrige landskab, meget sårbart over for indplacering af landskabselementer der kan ses over store afstande, da landskaberne rummer store visuelle samspil - både på tværs af landskabet og til Øhavet.

OPLEVELSESVÆRDIER

OPLEVELSESRIGT LANDSKAB

Områdets varierede kyststrækning byder på oplevelsesrige landskaber ved Borgnæs, Urehoved, mod Nevrebugten og i det højtliggende landskab der grænser op til Gråsten Nor. Herudover er det store skålførmede landskab omkring og med Stokkeby Nor særligt oplevelsesrigt.

OPLEVELSESRIGT PUNKT

Områdets markante fredede fortidsminder, fortidsmindet Borret i Stokkeby Nor, kirker-

ne i Ærøskøbing, Tranderup og Store Rise samt Ærøskøbing Mølle og Dunkær Mølle er oplevelsespunkter i landskabet. Herudover er badehusene ved Vestre Strand, poppelrækken langs Molestien i Ærøskøbing og Olde Bakke udpeget som oplevelsesrige punkter i landskabet.

SÆRLIGE UDSIGTSMULIGHEDER

Størstedelen af landskabet indeholder på grund af det højtliggende terræn særlige udsigtsmuligheder over Øhavet, Gråsten Nor, Stokkeby Nor og Urehoved.

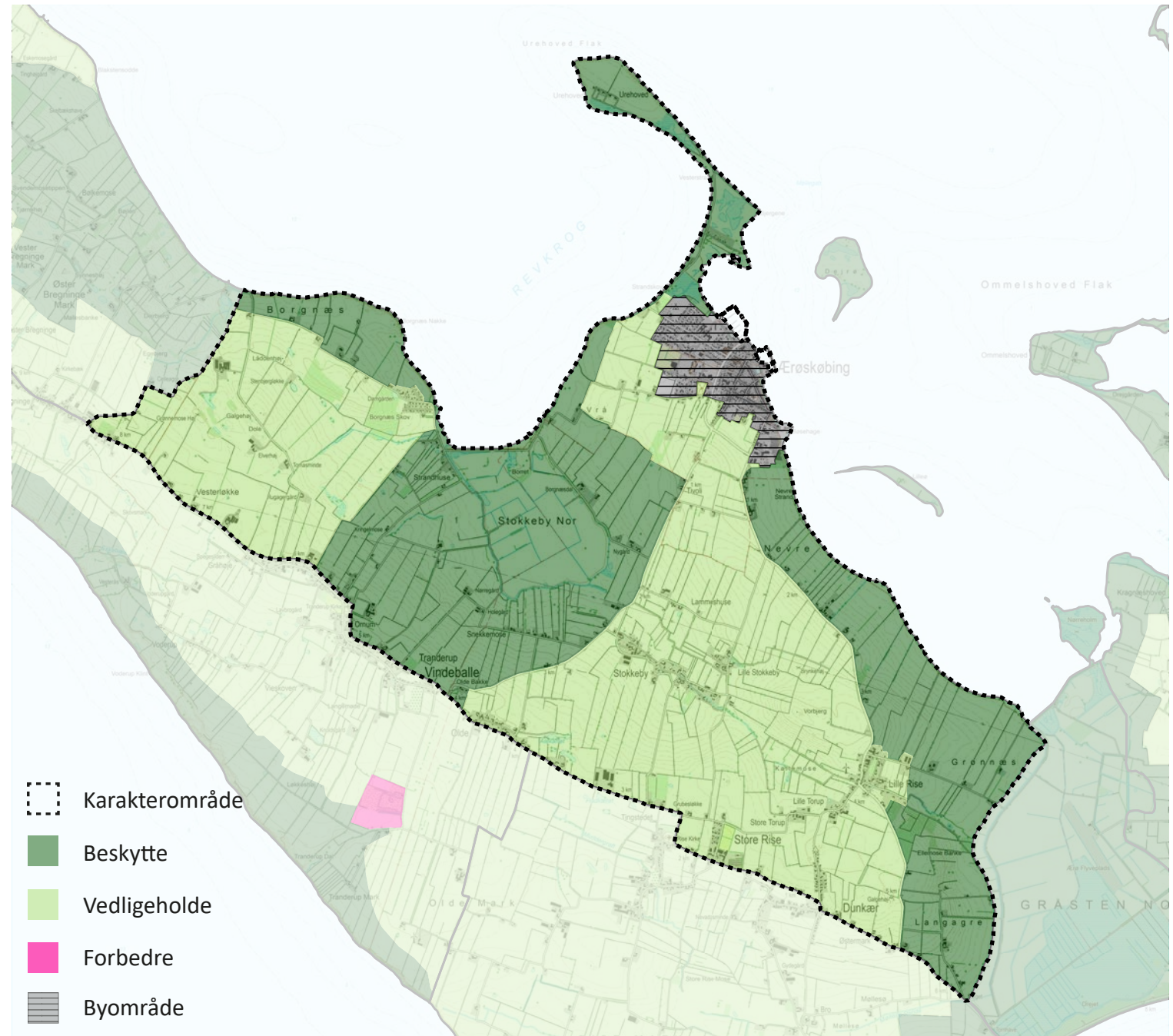
STRATEGISKE MÅL

BESKYTTE

Ærøskøbing Morænelandskabs kystnære landskaber og hele det skålformede landskabsrum med Stokkeby Nor og de skrånede sider mod noret har fået det strategiske mål beskytte. Området er vurderet særligt karakteristisk, i god tilstand og som et oplevelsesrigt landskab. Desuden er området vurderet sårbart. Målsætningen betyder at ændringer i området kun må finde sted for at beskytte eller forbedre de karaktergivende strukturer og landskabselementer samt landskabets fortællinger.

VEDLIGEHLDE

Den øvrige del af karakterområdet, der ikke er kystnær har fået det strategiske mål vedligeholde. Området er vurderet karakteristisk og i god eller i middel tilstand, men er flere steder er præget af bebyggelse eller nærhed til bykanter. For området gælder, at ændringer i landskabet skal indpasses med størst muligt hensyn til den eksisterende landskabskarakter og landskabets karaktergivende strukturer.

ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

LANDSKAB

Der bør lægges vægt på at understøtte og bevare landskabets åbne kig over vandet og områdets struktur af diger og mange levende hegn, der giver landskabet sin karakter. Hvor diger og hegn optræder med særlige mønstre eller orientering, bør denne understøttes og sikres.

Områdets åbne udsigter og særlige udsigtsmuligheder bør bevares. Oplevelsen af det skålfornede landskabsrum omkring Stokkeby Nor, kysterne og udsigterne over Øhavet, det bakkede terræn på Borgnæs og udsigterne over Gråsten Nor bør i særlig grad sikres. Der bør ikke indplaceres markant byggeri eller anlæg, der kan sløre udsigterne og terrænets form.

Kystklinterne ved Borgnæs, syd for Ærøskøbing og på Urehoved bør beskyttes og sikres som dynamiske landskaber uden kystsikring, bebyggelse og anlæg mv. Ligesom de marine landskaber på tangen ved Urehoved bør beskyttes.

Områdets kystklinter, smalle stenstrande, drag og vinkelforland bør sikres som dynamiske landskaber uden kystsikring. Områdets åbne kystnære overdrev og strandenge bør sikres.

KULTURHISTORIE

Fortællingen om landbrugslandet og synligheden af samspillet imellem naturgrundlaget og arealanvendelsen bør vedligeholdes og sikres.

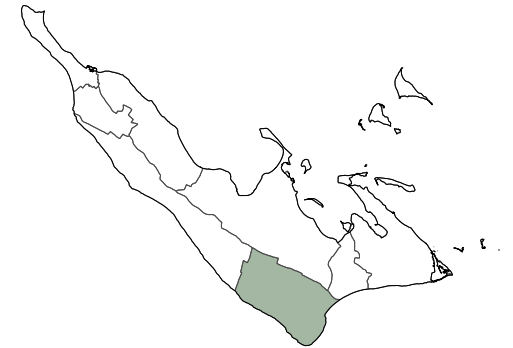
Områdets mange fredede fortidsminder kan formidles.

Badehusene ved Vestre Strand bør bevares og den fine fortælling om de først badegæster og friluftsliv på Ærø kan bruges til inspiration til at styrke en bæredygtig turismeudvikling på øen.

6 VEJSNÆS MORÆNELANDSKAB

BELIGGENHED

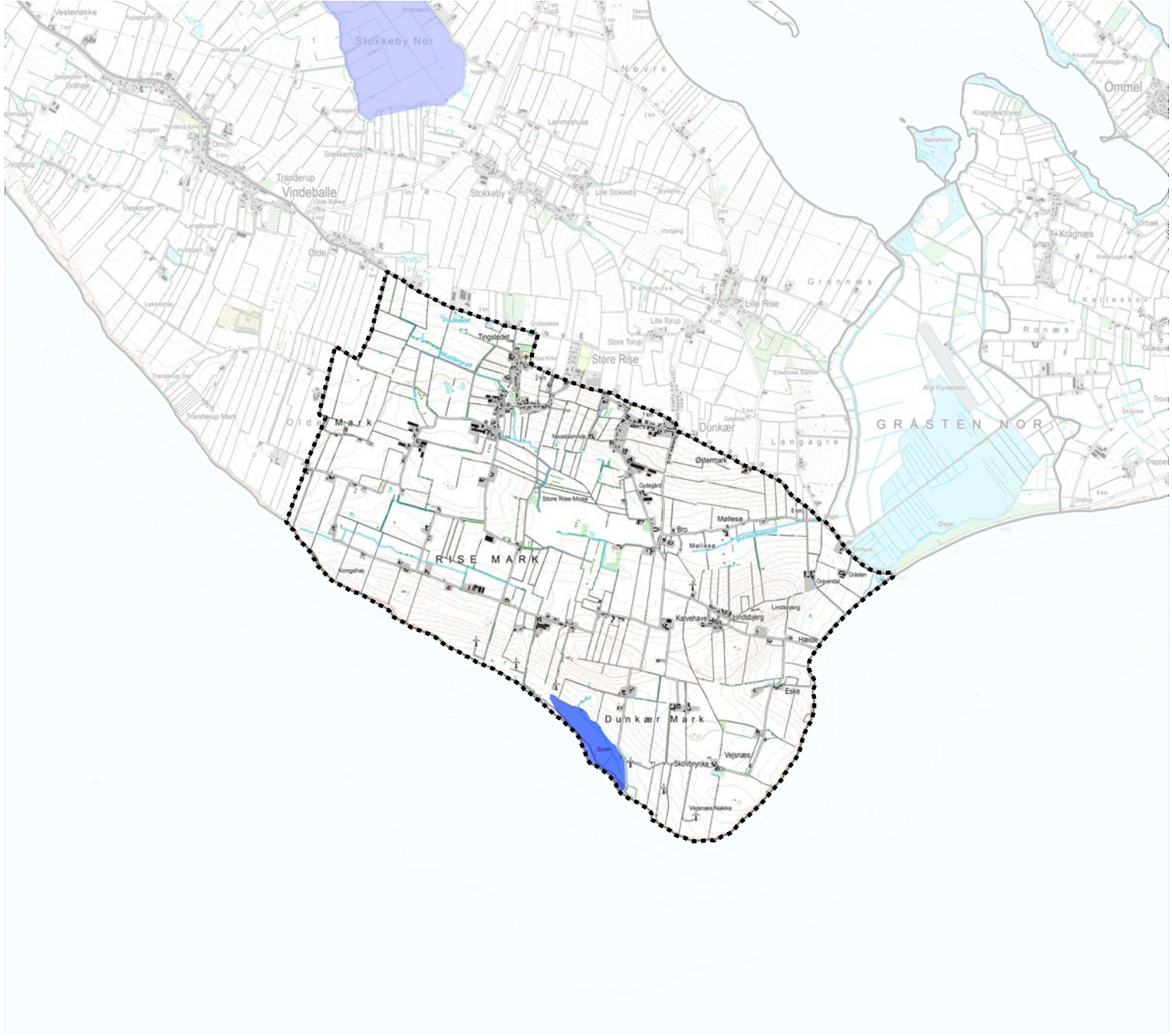
Karakterområdet Vejsnæs er et storbakket landskab omkring Ærø's sydlige spids Vejsnæs Nakke. Området er omgivet af hav mod øst og syd. Den nordøstlige grænse ligger i landevejen mod nabokarakterområderne Ærøskøbing Morænelandskab og Gråsten Nor. Mod vest afgrænses området af Voderup Morænelandskab, hvor landskabet bliver mere opdelt af levende hegn og diger.

LANDSKABSKARAKTER

Vejsnæs Morænelandskab er især karakteriseret ved et storbakket terræn, hvor to langstrakte højdedrag er adskilt af et lavere liggende område. Områdets kyststrækning er præget af stejle eroderede kystklinter, der stiger op til Vejsnæs Nakke kun brudt af det lavtliggende området Sjoen med strandeng. Områdets mange diger, stedvist med levende hegn, omgiver middelstore regulære marker. Bebyggelsen er samlet i landsbyerne Store Rise og Dunkær med landevejen mod nord og langs områdets veje ofte ved foden eller i randen af bakkerne. Karakterområdet fremstår generelt åbent og har en enkel til let sammensat landskabskarakter med intensivt opdyrkede marker i middel skala. Området er påvirket af vindmøller langs med kysten, hvor der også er fine udsigter over Østersøen.

Området er kendetegnet ved store bakker, middelstore marker og spredte ejendomme ud i landskabet

- Karakterområde
- Delområde
- Byområde

Vejsnæs Morænelandskab

Lindsbjerg og kystlinjen set fra Sct. Alberts Kirkegård

TERRÆN OG GEOLOGI

Området er præget af velafgrænsede kuppelformede bakker. Det storbakkede terræn er dannet under sidste istid. Her har store ismasser passeret og blandt andet formet en tydelig drumlinbakke langs den sydøstlige kyst. I bakkens form kan man aflæse isens bevægelsesretning mod nordvest. Nord for bakken Vejsnæs Nakke ligger yderligere en markant bakke - Lindsbjerg - der når op til 45 meter over havet. Mellem Lindsbjerg og områdets nordlige del, der er en del af Ærø's karakteristiske højderyg fra Dunkær mod Søby, løber en lavning gennem område fra øst til vest. Den dominerende jordtype er moræneler.

KYST

Områdets retlinede kyst vender mod Østersøens åbne hav, hvor den tyske kyst ligger

ca. 30 km væk. Langs kysten er der kystkliner kun afbrudt af et lavtliggende område med strandenge kaldet Sjoen. Klinerne stiger op til 20 meters højde ved Vejsnæs Nakke.

KARAKTERGIVENDE STRUKTURER

Landskabskarakterens oprindelse udspringer af landboreformerne med områdets blokudskiftning og udflytning.

I store dele af området er landskabets arealanvendelse præget af intensivt landbrug på middelstore marker, inddelt af diger. Digerne er ofte orienteret i enten nord/sydgående eller i øst/vestgående retning, og omgiver næsten kvadratiske marker. Centralt i området løber et stort engræget område omkring Møllersørenden og Store Rise Mose igennem området fra øst til vest.

Bebyggelsen langs med Østermarksvej afgrænser området mod nord. Her set fra Lykkevej

Området har en mere ekstensiv karakter end den øvrige del af karakterområdet.

Bevokningsstrukturen er kendetegnet ved lave eller brudte levende hegn på områdets diger. Der er typisk bevoksning og levende hegn omkring områdets landbrugsejendomme. Herudover opleves området åbent, på trods af at der er flere mindre områder med bevoksning og krat på lavereliggende engrægede områder. Der er ingen større skove i karakterområdet.

Bebyggelsesmønstret er præget af landsbyerne Store Rise og Dunkær omkring landevejen i nord. Begge byer grener sig ind i karakterområdet. Store Rise er en kirkeby, der er udbygget med flere nyere bygninger og anlæg. I Dunkær samler bebyggelsen sig langs byens forgrenede vejnet, der bugter

sig i landskabet. Fra begge byer er der sket blokudskiftning ud i landskabet. Områdets øvrige bebyggelse består af ejendomme beliggende langs veje, ofte neden for områdets store bakker.

Langs med kysten mod syd er der opstillet seks vindmøller, der er med til at præge oplevelsen af landskabet. Møllerne er placeret tre og tre i en række, hvilket giver et enkelt og let opfatteligt mønster. Møllernes skala spiller fint sammen med kystlandskabets åbne vidder. Ved Store Rise opleves bykanten med fjernvarmeanlæg og telemast fra landskabet, men herudover er området frit for tekniske anlæg.

KULTURHISTORIE

På den højtliggende bakke langs med kysten er flere gravhøje, og på Lindsbjerg er rester-

Langs kysten står en række vindmøller, der understreger kystområdets store skala

ne af en langdysse og en jættestue. Ved områdets østvendte kyst ligger St. Alberts Kirke og fæstning. Et tidligere forsvarsværk ca. fra år 700-1200 og senere kirke ca. fra år 1300. I dag er volden og kirkens grundplan rekonstrueret.

Landsbyen Store Rise kendes tilbage fra middelalderen og menes at være anlagt omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder. Landsbyen Dunkær kendes tilbage fra middelalderen.

I Store Rises sydvestlige kant ligger den hvidkalkede Rise kirke fra middelalderen. Kirken er synlig fra landskabet, navnlig sydvest for kirken.

Syd for Gråsten Nord i områdets nordøstlige del er en gammel vold og senere skanse.

Volden er fra middelalderen. I 1809 blev voldstedet omdannet til en skanse med kanonbatteri.

DELOMRÅDER

Karakterområdet indeholder det kontrasterende delområde Sjoen. Sjoen fremstår som et lavtliggende kystområde med strandenge og uden de stejle kystklinter, der iøvrigt kendetegner karakterområdet.

DEN RUMLIGE OPLEVELSE

Landskabet er karakteriseret ved en middel skala, der afspejles både i markstørrelserne og i bebyggelsen. Markerne er omgivet af diger og stedvise levende hegn. Udsigterne fra områdets mange høje bakker giver store visuelle sammenhænge på tværs af landskabet. I det lavere liggende engområde opleves landskabet mere lukket.

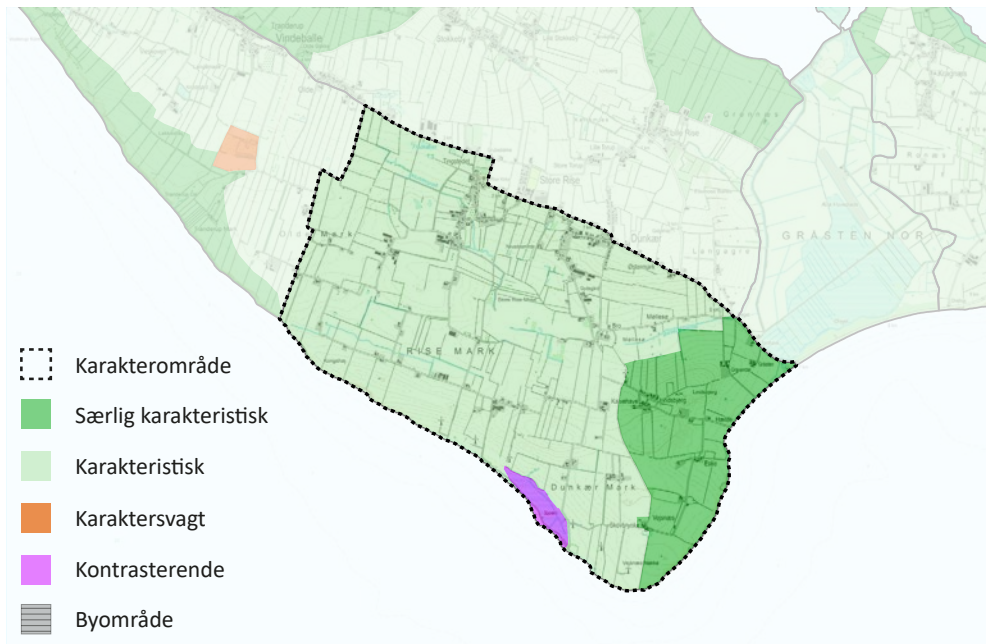
Området er kendetegnet ved store svungne bakker, diger, gårde omgivet af beplantning og de store vindmøller

Fra store dele af området er der ikke visuel kontakt til vandet, på grund af de høje bakker langs med kysten, hvilket ellers kendetegner store dele af Ærø. Langs med den sydlige kyst er der vide udsigter over Østersøen, hvilket giver kystlandskabet en stor skala.

Landskabet har en forholdsvis enkel og struktureret karakter i mark og bebyggelsesstrukturen, men de engprægede landskaber skiller sig let ud, da der her er mere bevoksning end i det øvrige område.

Landskabet opleves let forstyrret af de store vindmøller langs med kysten og af indkig til bykanten ved Store Rise.

VURDERING

KARAKTERSTYRKE

SÆRLIG KARAKTERISTISK

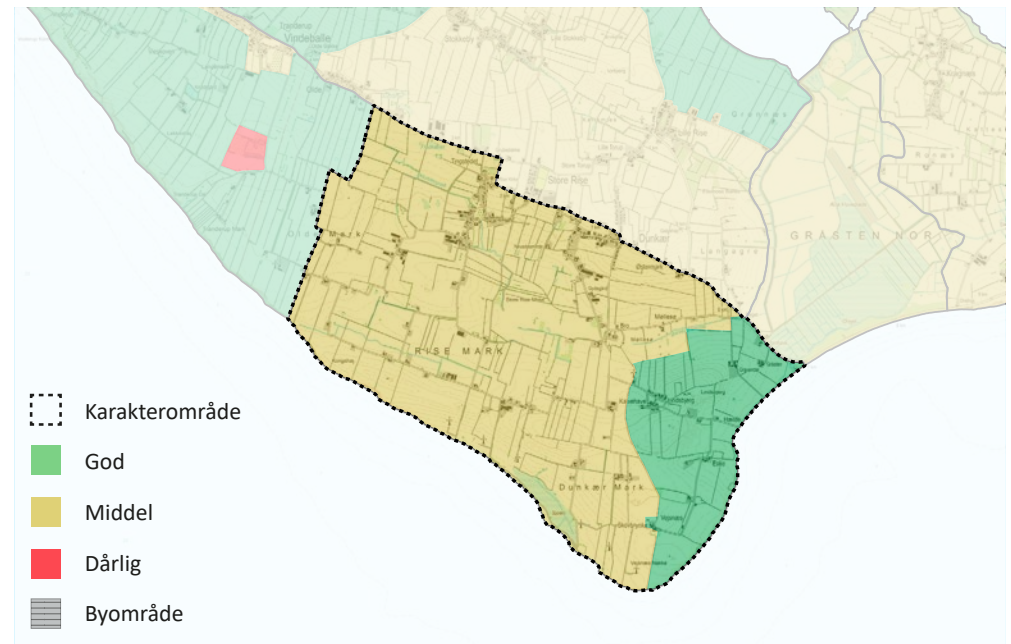
Landskabet langs med Vejsnæs Nakkes østlige kyst er særligt karakteristisk med sin tydelige digestruktur, kystklinter og geologiske og kulturhistoriske fortællinger.

KARAKTERISTISK

Størstedelen af landskabet fremstår karakteristisk med de middelstore marker inddelt af diger og stedvist af brudte levende hegn.

KONTRASTERENDE

Det lavtliggende kystnære landskab - Sjoen - med strandenge og uden de stejle kystklinter fremstår med sit flade terræn og mere naturprægede udtryk, som kontrasterende til områdets øvrige landskabskarakter.

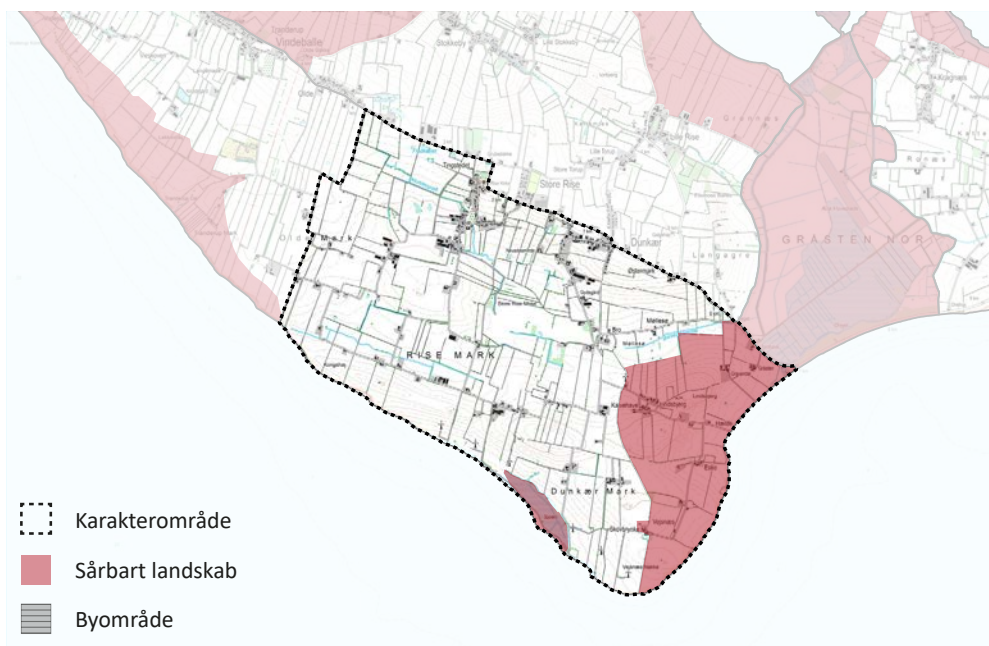
TILSTAND

GOD

De karaktergivende elementer med diger, levende hegn fremstår god i det kystnære landskab på den østlige side af Vejsnæs.

MIDDEL

I den øvrige del af området er landskabet mod nord let påvirket af den bynære beliggenhed. Mod syd er landskabet påvirket af de store vindmøller i kystlandskabet.

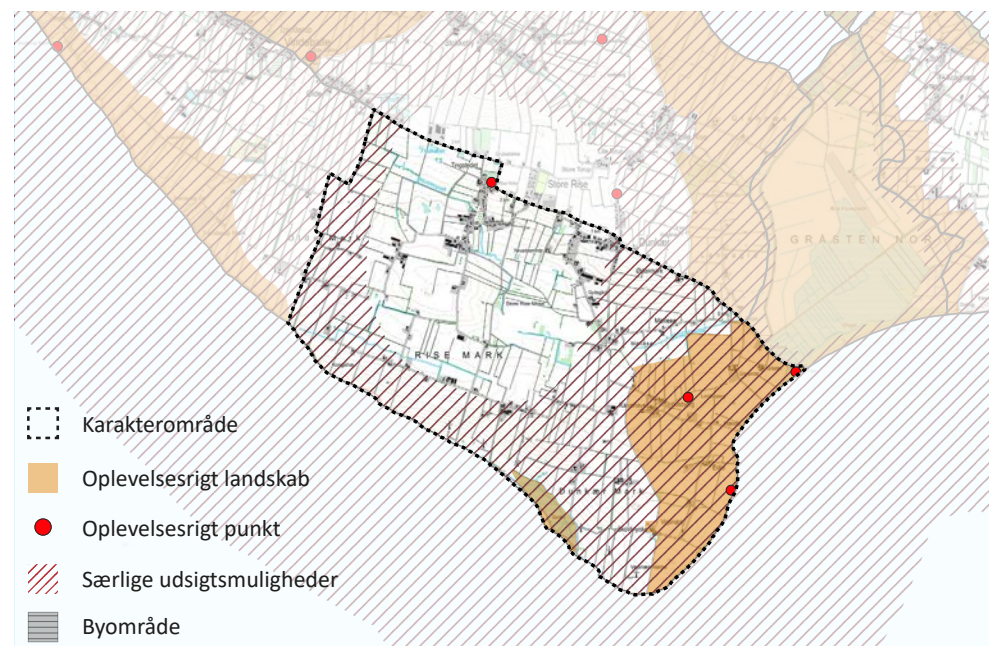
SÅRBARHED

KARAKTEROMRÅDET GENERELT

Landskabet i området er generelt sårbart over for ændringer, der kan påvirke landskabets struktur af diger og stedvise levende hegn, der inddeler landskabet i små marker. Diger og hegn i samspil med terrænet giver landskabets dets særlige kulturhistoriske fortælling. Områdets fortidsminder som ofte er højt placeret på bakketoppene er også sårbare over for ændringer og tilgroning mv.

SÅRBAKT LANDSKAB

Det lavtliggende landskab med strandenge omkring Sjoen er sårbart over for tilgroning og ændringer. Områdets kyststrækning mod øst, der i dag er frihold for anlæg, er sårbar over for flere anlæg, der vil påvirke kyststrækningen.

OPLEVELSESVERDIER

OPLEVELSESRIKT LANDSKAB

Områdets kyststrækning mod øst, uden store vindmøller, byder på oplevelsesrige landskaber. Herudover er det lavtliggende landskab med strandenge omkring Sjoen oplevelsesrigt.

OPLEVELSESRIKT PUNKT

Rise Kirke opleves navnlig fra landskabet sydvest for Store Rise. Herudover er de markante fortidsminder på bakketoppen af Lindsbjerg, ved Sankt Alberts Kirke og voldstedet/skanseanlægget sydvest for Drejet oplevelsesrige punkter i landskabet.

SÆRLIGE UDSIGTMULIGHEDER

Store dele af landskabet indeholder på grund af det højtliggende terræn særlige udsigtsmuligheder over Østersøen. Fra landskabet omkring landevejen er der dog ikke visuel kontakt til kysten, hvilket giver færre særlige udsigtsmuligheder i landskabet.

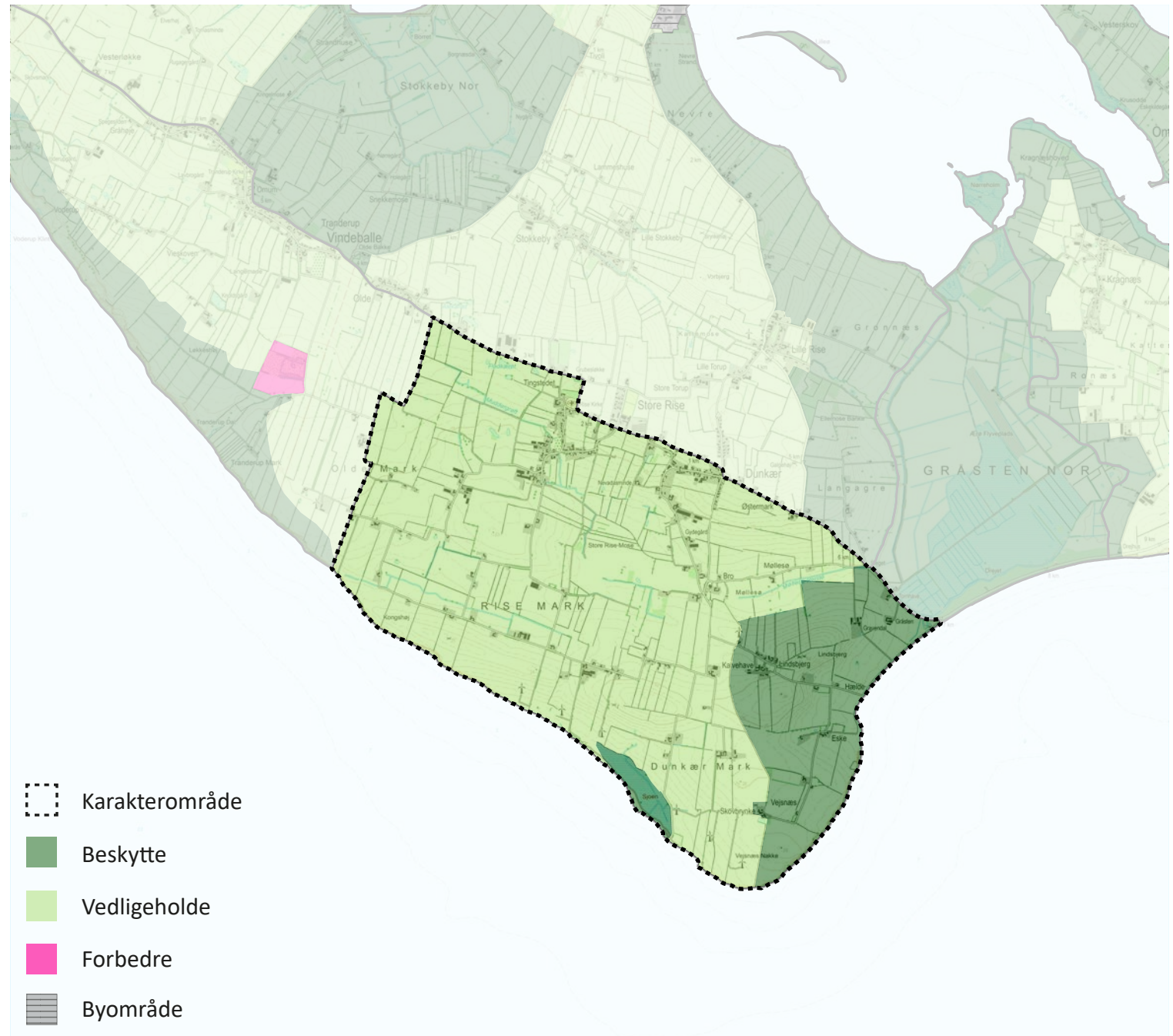
STRATEGISKE MÅL

BESKYTTE

Områdets kyststrækning mod øst, uden store vindmøller og det lavtliggende landskab med strandenge omkring Sjoen har fået det strategiske mål beskytte. Området er vurderet særligt karakteristisk, i god tilstand og som oplevelsesrigt og sårbart landskab. Målsætningen betyder, at ændringer i området kun må finde sted for at beskytte eller forbedre de karaktergivende træk og området særlige geologiske fortællinger.

VEDLIGEHOLDE

Størstedelen af området har fået det strategiske mål vedligeholde. Området er karakteristisk og i middel tilstand, men er delvist påvirket af nærhed til bykanten ved Store Rise og til dels Dunkær. Herudover er området påvirket af store vindmøller langs med kysten. For området gælder, at ændringer i landskabet skal indpasses med størst muligt hensyn til den eksisterende landskabskarakter og landskabets karaktergivende dige- og hegnstrukturer med respekt for områdets middel skala og forholdsvis enkle karakter. Selvom området er ibrugtaget til vindmøller bør opstilling af yderligere vindmøller begrænses.

ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

LANDSKAB

Der bør lægges vægt på at understøtte og bevare landskabets åbne kig over Østersøen fra de kystnære dele af landskabet. Herudover bør områdets struktur af diger og blokudskiftede ejendomme bevares. Hvor diger og hegn optræder med særlige mønstre eller orientering, bør denne struktur understøttes og sikres.

Oplevelsen af Vejsnæs Nakke og det højtliggende kystlandskab er en særlig værdi i området, der bør sikres. Navnlig landskaberne med høje kystklinter bør sikres som dynamiske landskaber uden kystsikring.

På strækningen mellem Vejsnæs og Ærøskøbing er Ærø bredest og her er den kystnære orientering på øen mindst.

Landskabet tæt på Store Rise og Dunkær er let påvirket af bykanten og anlæg placeret i byernes kant. Der bør fremover arbejdes med at sikre en velfungerende overgang mellem by og landskab. Indkig til Rise Kirke bør sikres.

Områdets kystklinter og smalle stenstrande bør sikres som dynamiske landskaber uden kystsikring. Området omkring Sjoen med kystnære strandenge bør sikres og plejes.

KULTURHISTORIE

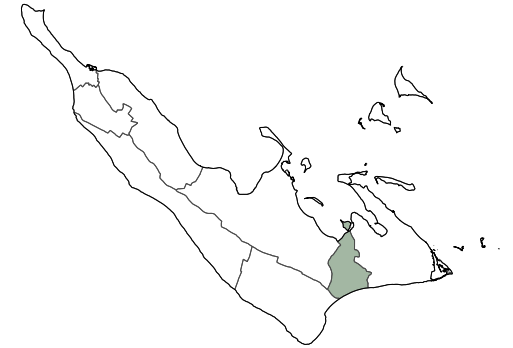
Fortællingen om landbrugslandet og synligheden af samspillet imellem naturgrundlaget og arealanvendelsen bør vedligeholdes og sikres.

Områdets mange fredede fortidsminder kan formidles som en samlet fortælling i landskabet.

7 GRÅSTEN NOR

BELIGGENHED

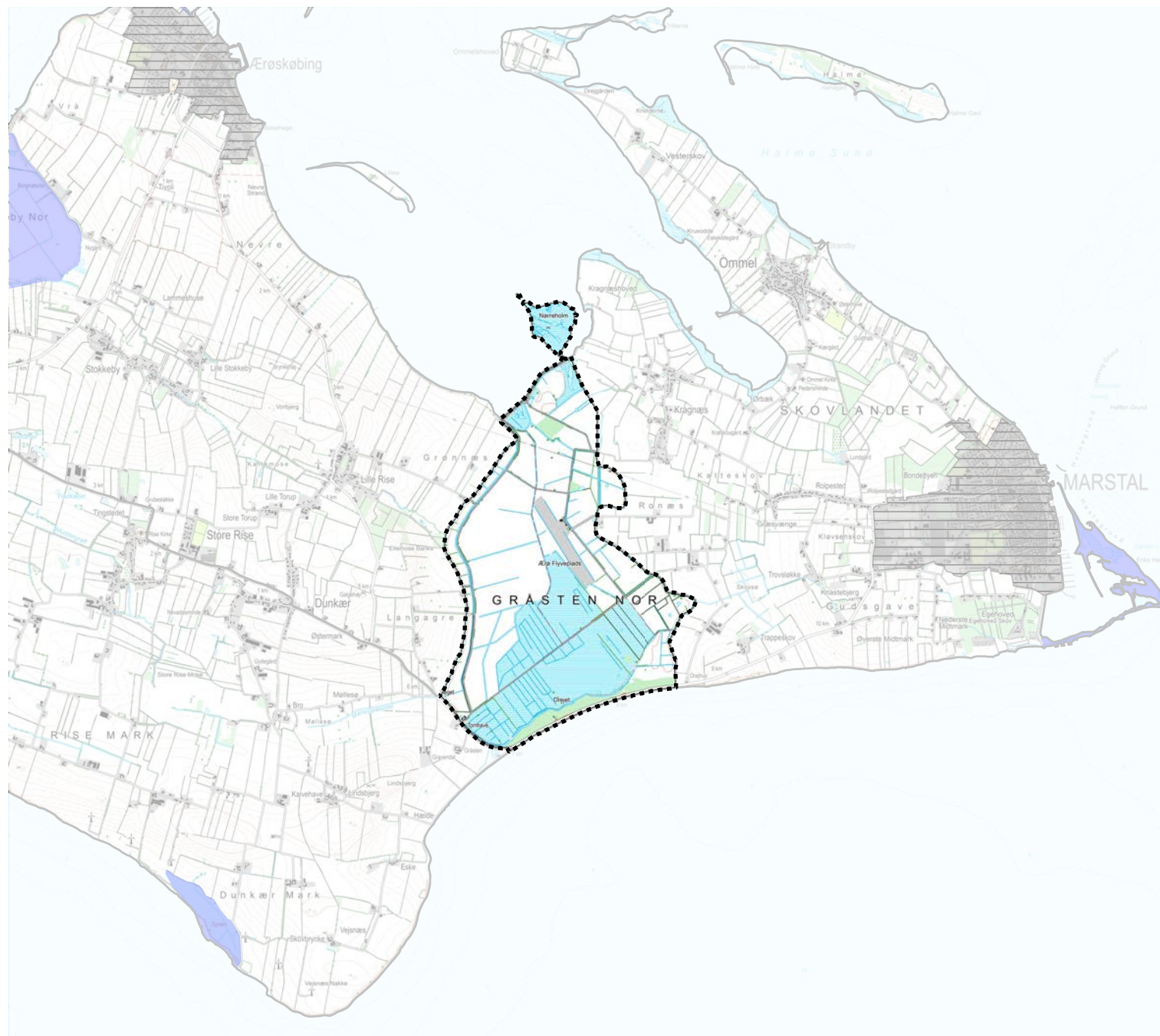
Karakterområdet Gråsten Nor omfatter det store inddæmmede landskab mellem Ærøskøbing Morænelandskab mod vest og Marstal Morænelandskab mod øst, hvor områdets grænse er markeret af terrænet. Området, der strækker sig på tværs af Ærø, er mod syd afgrænset af landtangen Drejet med landevejen til Marstal. Mod nord grænser området op til Øhavet, og afsluttes af øen Nørreholm.

LANDSKABSKARAKTER

Gråsten Nor er kendetegnet ved et åbent fladt landskabsrum med store enge, strandenge og stedvist dyrkede marker kun let markeret af diger og levende hegn. I området er der en tydelig struktur af kanaler, der afvander området. Mod syd er området afgrænset af Drejskoven - et langstrakt skovområde langs kystvejen. Mod nord danner et dige områdets visuelle og fysiske afgrænsning. Karakterområdet omfatter også øen Nørreholm, der er landfast med noret. Landskabet fremstår i middelskala og er let påvirket af større tekniske anlæg. Der er stor visuel sammenhæng mellem landskabet i noret og de omgivende morænelandskaber. Ligesom der er åbne kig over Øhavet mod nord fra diget og Nørreholm og over Østersøen mod syd fra landskabet syd for Drejskoven.

Det store åbne landskab i Gråsten Nor er kendetegnet af enge og strandenge omgivet af markante bakkelandskaber i nabokarakterområderne

- ⋯ Karakterområde
- Delområde
- ▨ Byområde

Gråsten Nor

Gråsten Nor opleves som en et overvejende åbent fladt landskabsrum med meget lidt bebyggelse

Terrænet omkring noret stiger markant, navnlig på den vestlige side af noret

TERRÆN OG GEOLOGI

Gråsten Nor var indtil 1856 et stort fladvandet havområde, der delte Ærø i en vestlig og en østlig ø. Noret var adskilt fra Østersøen af "Drejet" en naturligt aflejet landtange af marint forland, der forbandt Ærø's to dele. Terrænet i området er fladt og ligger ca. 1 meter under havoverfladen. Området er inddæmmet med en dæmning fra Grønnæs til Kragnæs. Området afvandes ved åbne grøfter, der leder vandet til en større ringkanal i områdets østlige og vestlige sider samt langs med Drejet. Området er periodevis oversvømmet i vinterhalvåret. Den dominerende jordtype i noret er saltvandssand og saltvandsgytje.

KYST

Karakterområdets sydlige kyst vender mod Østersøens åbne hav. Den nordlige

kyst vender mod det milde Øhav. Nord for Gråsten Nor ligger Nørreholm, en marint dannet ø, der er landfast med Gråsten Nor. Nørreholm fremstår som en lav græsklædt holm med strandenge og strandsøer.

KARAKTERGIVENDE STRUKTURER

Landskabskarakterens oprindelse knytter sig til inddæmningen og tørlægning af noret.

Arealanvendelsen i noret er ekstensivt landbrug med store engområder med græsning eller høslæt samt enkelte opdyrkede marker.

Områdets mest markante bevoksning er Drejskoven, et langstrakt skovområde på landtangen mod syd. Skoven er plantet omkring i begyndelsen af 1900-tallet. Herudover er der mindre skovområder i norets nordlige del. Området opleves åbent.

De få steder hvor der er levende hegn, står de langs kanalerne, langs med områdets få veje eller som markering af skel i området. Gråsten Nor rummer store botaniske interesser blandt andet findes der en stor bestand af Maj-gøgeurt i området. Noret og øen Nørreholm nord for Gråsten Nor er yderligere vigtige fuglelokaliteter.

Noret er stort set uden bebyggelse. Der er enkelte bygninger i tilknytning til Ærø Flyveplads i noret samt enkelte bygninger ved dæmningen mod nord.

Området er gennemskåret af en højspændingsledning i den nordlige del. Herudover opleves området uforstyrret af tekniske anlæg. Flyvepladsen i området er anlagt med græs, og virker ikke dominerende i

området, men der er enkelte bygninger og master i forbindelse med flyvepladsen.

KULTURHISTORIE

Noret er opkaldt efter den tidligere hovedgård Gråsten, der lå vest for Noret.

På Nørreholm er et fredet fortidsminde fra stenalderen.

Områdets kulturhistoriske fortælling knytter sig til inddæmningen og afvanding af Gråsten Nor. På Ærø var der gode vilkår med både søfart og landbrug, og allerede i 1787 var øen selvejende og udskiftet, så befolkningstallet steg. Det var Edward Bering der tog initiativ til inddæmningen af noret i midten af 1800-tallet.

Fra de omkringliggende bakker opleves Gråsten Nor som et lavtliggende fladt, åbent landskabsrum

Da noret var vandfyldt var der en færgeforbindelse på tværs af noret fra Grønnæs til Kragnæs, hvor der også lå en færgegård. Færgeforbindelse menes at være etableret omkring 1628 og haft to forskellige placeringer.

DELOMRÅDER

Karakterområdet indeholder ingen kontrasterende delområder.

DEN RUMLIGE OPLEVELSE

Landskabet er karakteriseret ved et åbent samlet landskabsrum afgrænset af dæmningen mod nord og Drejskoven mod syd samt af terrænet i de omkringliggende morænelandskaber i naboombråderne mod øst og vest. Landskabskarakteren er præget af det flade terræn med afgræssede eller stedvis dyrkede marker uden særlige markeringer i

form af diger eller levende hegn. Områdets marker fremstår i en middel skala. Mod syd og nord er åbne vide udsigter over henholdsvis Østersøen og Øhavet, der tilfører landskabsoplevelsen en stor skala. Landskabet opleves med en enkelt struktur, hvor få landskabselementer og det flade terræn er med til at give området sin karakter.

Området fremstår på en gang som meget formet og reguleret af mennesker på grund af de lige kanaler og lige skel, men har samtidigt et naturnært udtryk på grund af områdets fravær af bebyggelse og de mange engområder. Området ligger som en grøn pause i Ærø's landbrugslandskab.

Området opleves uden forstyrrende tekniske anlæg. Kun højspændingsledningen gennem området ses. Bebyggelser og anlæg

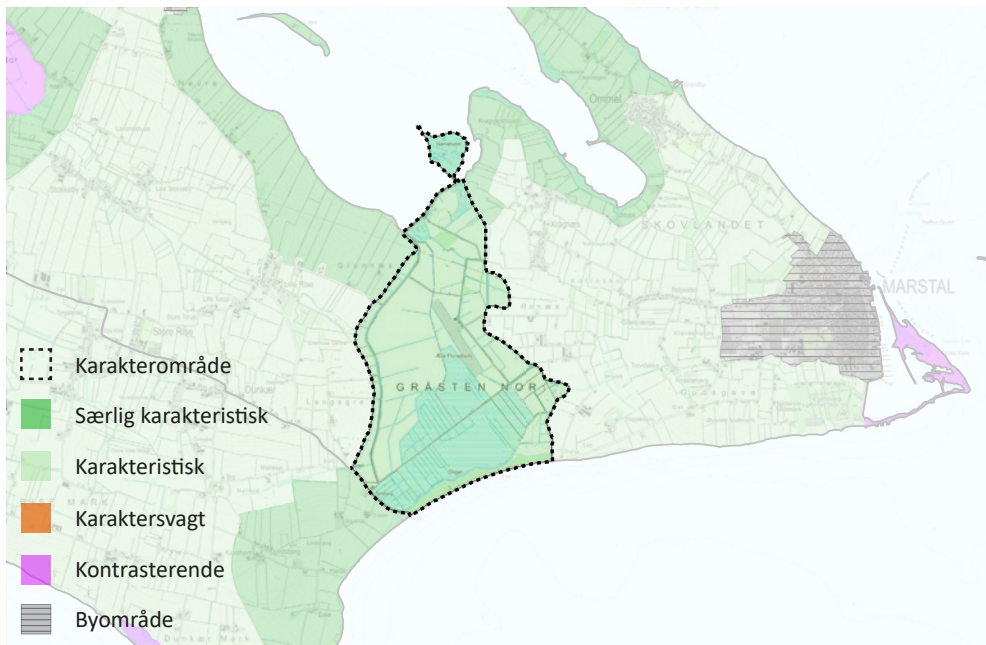

Langs norets sydlige kant er en dæmning og en skovbevoksning - Drejskoven

omkring områdets flyveplads påvirker i let grad oplevelsen af landskabet. Oplevelsen fra landevejen langs med Drejskoven og Østersøen har også et let teknisk præg, da den forløber på et forhøjet dige.

Gråsten Nor er ikke synligt fra vandsiden på grund af diget mod nord og Drejskoven i syd. Derimod er området meget synligt fra de omkringliggende landskaber, hvorfra det opleves som en stor grøn flade i stor kontrast til morænelandskaberne der præger det øvrige Ærø. Ligeledes er omgivelserne i stor kontrast til noret. Set fra noret rejser omgivelserne sig markant og danner en klar ramme om noret, der giver fornemmelsen af et samlet landskab.

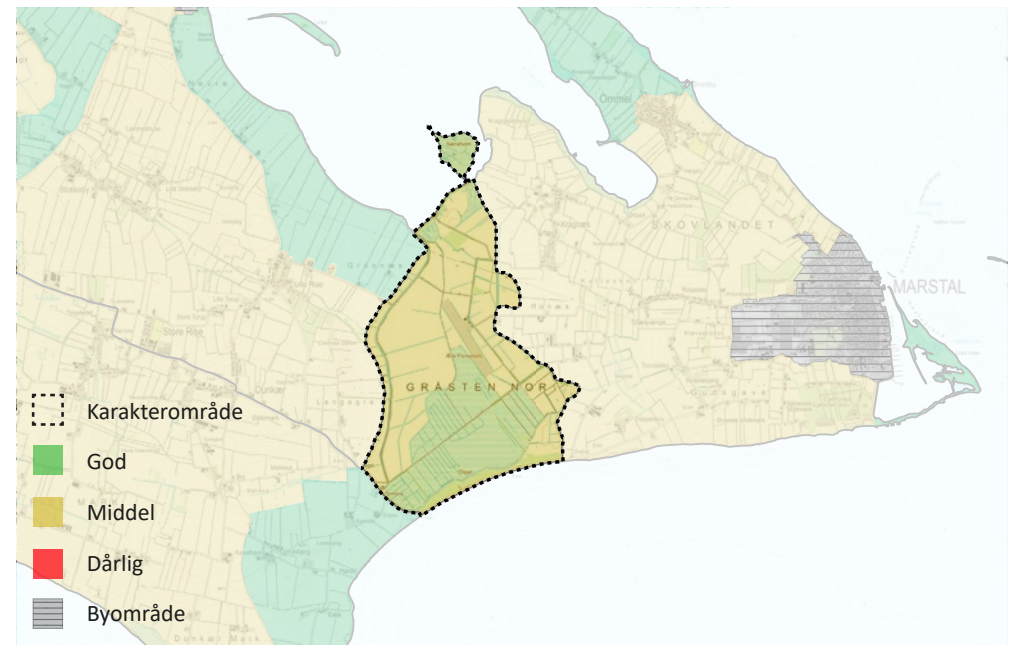
VURDERING

KARAKTERSTYRKE

KARAKTERISTISK

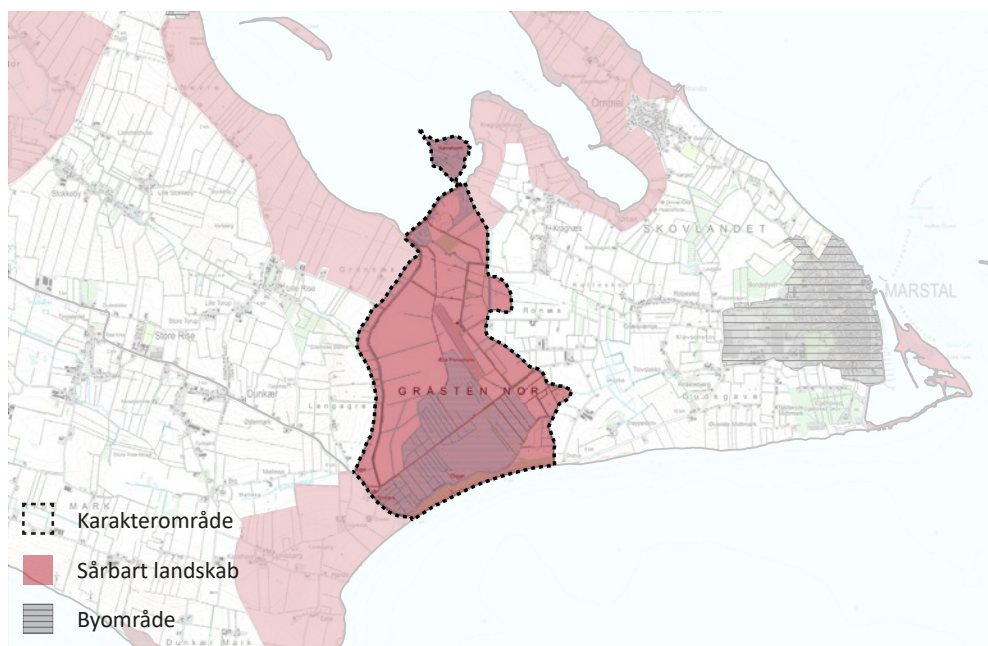
Det samlede landskabskaraktermråde vurderes som karakteristisk.

TILSTAND

MIDDEL

Områdets karaktergivende elementer såsom levende hegn og diger træk vurderes at have en middel tilstand.

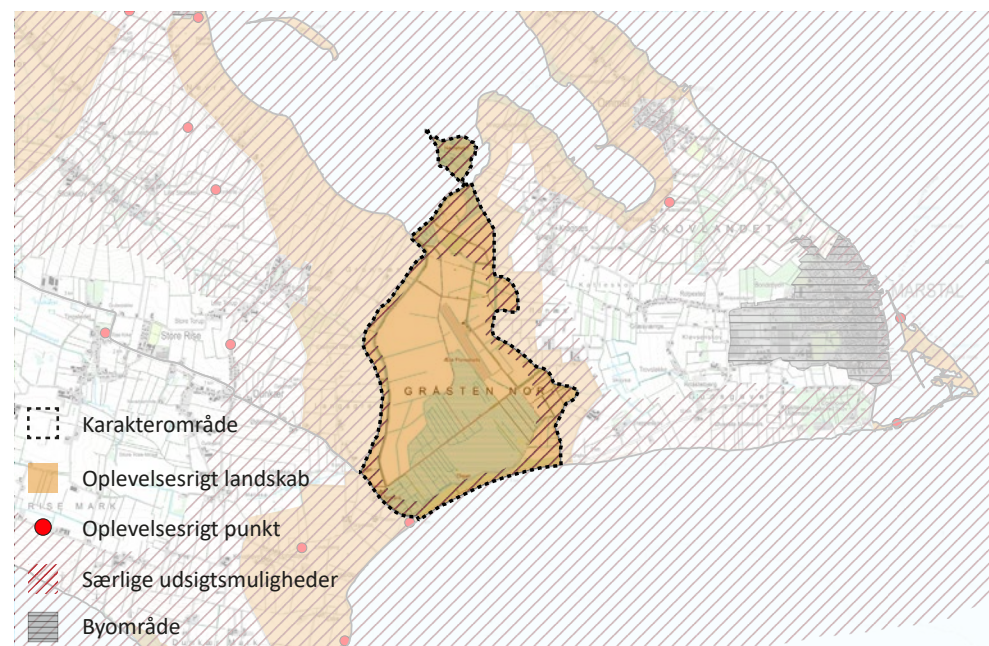
SÅRBARHED

KARAKTEROMRÅDET GENERELT

Landskabet i området er generelt sårbart over for byggeri og anlæg der vil ændre områdets ubebyggede udtryk, og som vil kunne ses over store afstande på grund af områdets åbne karakter og flade terræn.

SÅRbart landskab

Området er vurderet oplevelsesrigt på grund af det åbne landskabsrum og den store kontrast mellem det flade åbne nor og de bakkede morænelandskaber, der omgiver karakterområdet. På den baggrund er landskabet fx sårbart over for tilgroning, som vil ændre områdets åbne udtryk og sløre det samlede landskabsrum.

OPLEVELSESVÆRDIER

OPLEVELSESrigt landskab

Hele karakterområdet vurderes at rumme særlige visuelle oplevelsesmuligheder og er derfor udpeget som oplevelsesrigt landskab. Områdets oplevelsesværdier er navnlig set i forhold til oplevelsen af området i samspil med nabokarakterområderne, hvor landskabet har en markant anden landskabskarakter med sit flade terræn og åbne landskabsrum. Set fra noret står de omkringliggende morænelandskaber i stor kontrast til noret og danner en markant afgrænsning af landskabsrummet. Nørreholm udgør et oplevelsesrigt landskab i Øhavet.

OPLEVELSESrigt punkt

Området vurderes ikke at indeholde oplevelsesrige punkter.

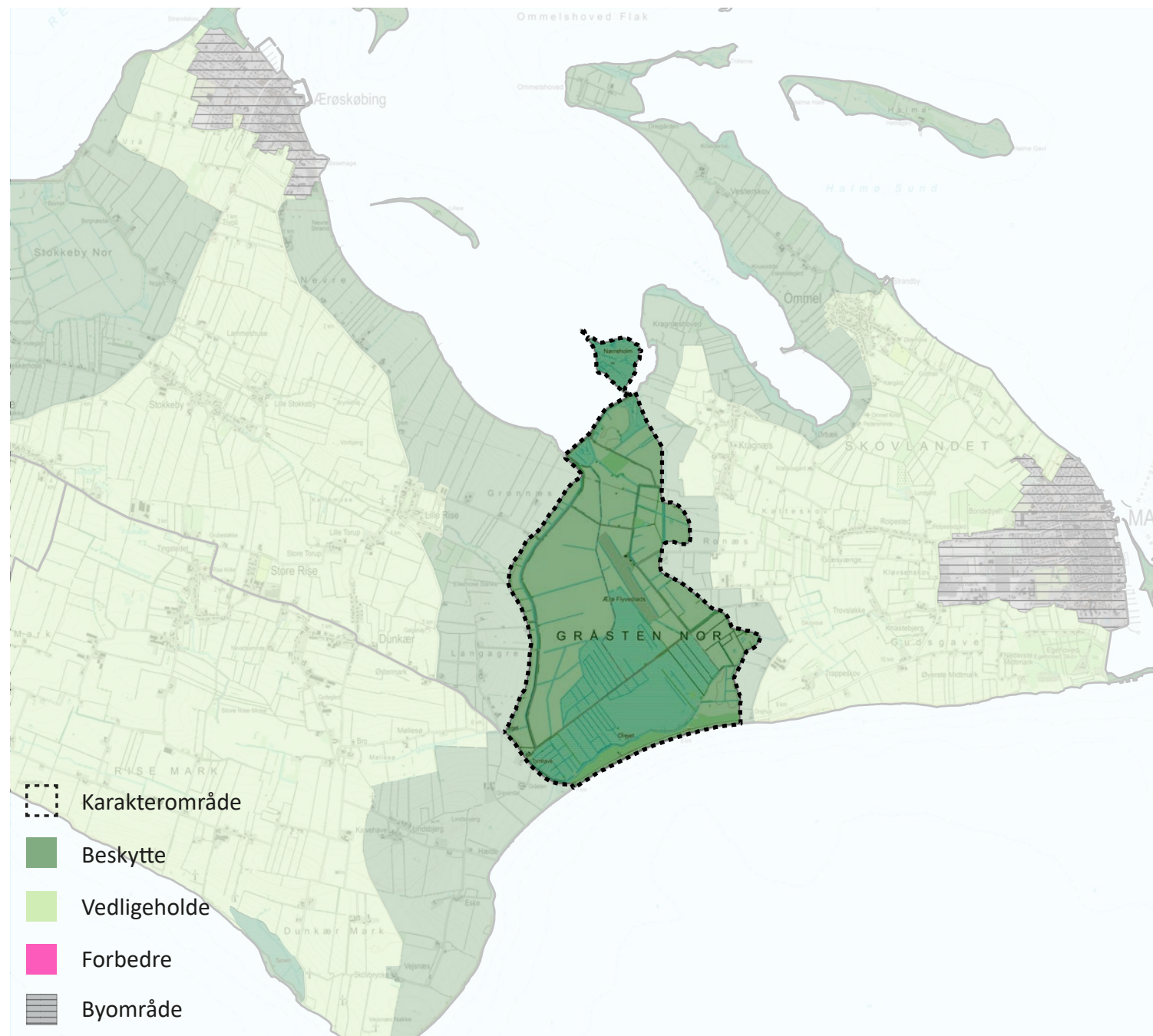
SÆRLIGE UDSIGTMULIGHEDER

Der er særlige visuelle oplevelsesmuligheder mange steder i området, navnlig fra diget i nord over Øhavet og fra vejen syd for Drejskoven og over Østersøen. Herudover er der særlige udsigtsmuligheder fra noret og mod morænelandskaberne mod øst og vest.

STRATEGISKE MÅL

BESKYTTE

Hele området er vurderet karakteristiske, i middel tilstand og som oplevelsesrigt landskab. På den baggrund har Gråsten Nor og Nørreholm fået det strategiske mål beskytte. Målsætningen betyder, at ændringer i området kun må finde sted for at beskytte eller forbedre de karaktergivende strukturer og landskabselementer samt landskabets fortællinger og udsigter.

ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

LANDSKAB

Der bør lægges vægt på at understøtte og bevare Gråsten Nor som et samlet landskabsrum i middel skala, stort set uden bebyggelse og med åbne engområder. Der bør være et særligt fokus på at opretholde områdets naturprægede udtryk og åbne karakter med enge og strandenge. Området opleves som en spændende kontrast til landbrugslandskaberne i nabokarakterområderne.

Områdets åbne udsigter og særlige udsigtsmuligheder over Øhavet fra diget i nord og fra Nørreholm bør bevares og sikres, og der bør sikres god tilgængelighed til landskabet.

De åbne udsigter over Østersøen fra landevejen syd for noret bør ligeledes bevares og sikres.

Der bør ikke placeres byggeri og anlæg i området, da det vil bryde med områdets ubebyggede karakter og da byggeri og anlæg vil kunne ses over store afstande på grund af det flade terræn og områdets åbne karakter.

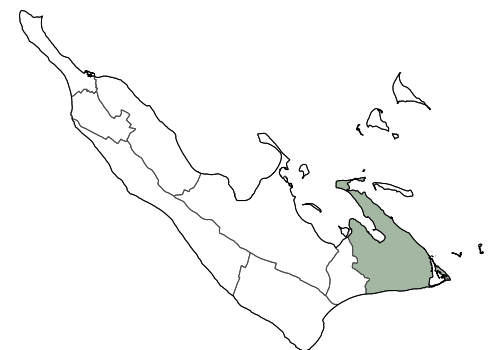
KULTURHISTORIE

Fortællingen om norets afvanding er formidlet flere steder men kan indgå som en samlet fortælling om Ærø's nor og om skiftende tiders natursyn og nyttesyn på landskabet. Til områdets fortælling om afvanding indgår strukturen af kanaler og diger, som bør bevares.

8 MARSTAL MORÆNELANDSKAB

BELIGGENHED

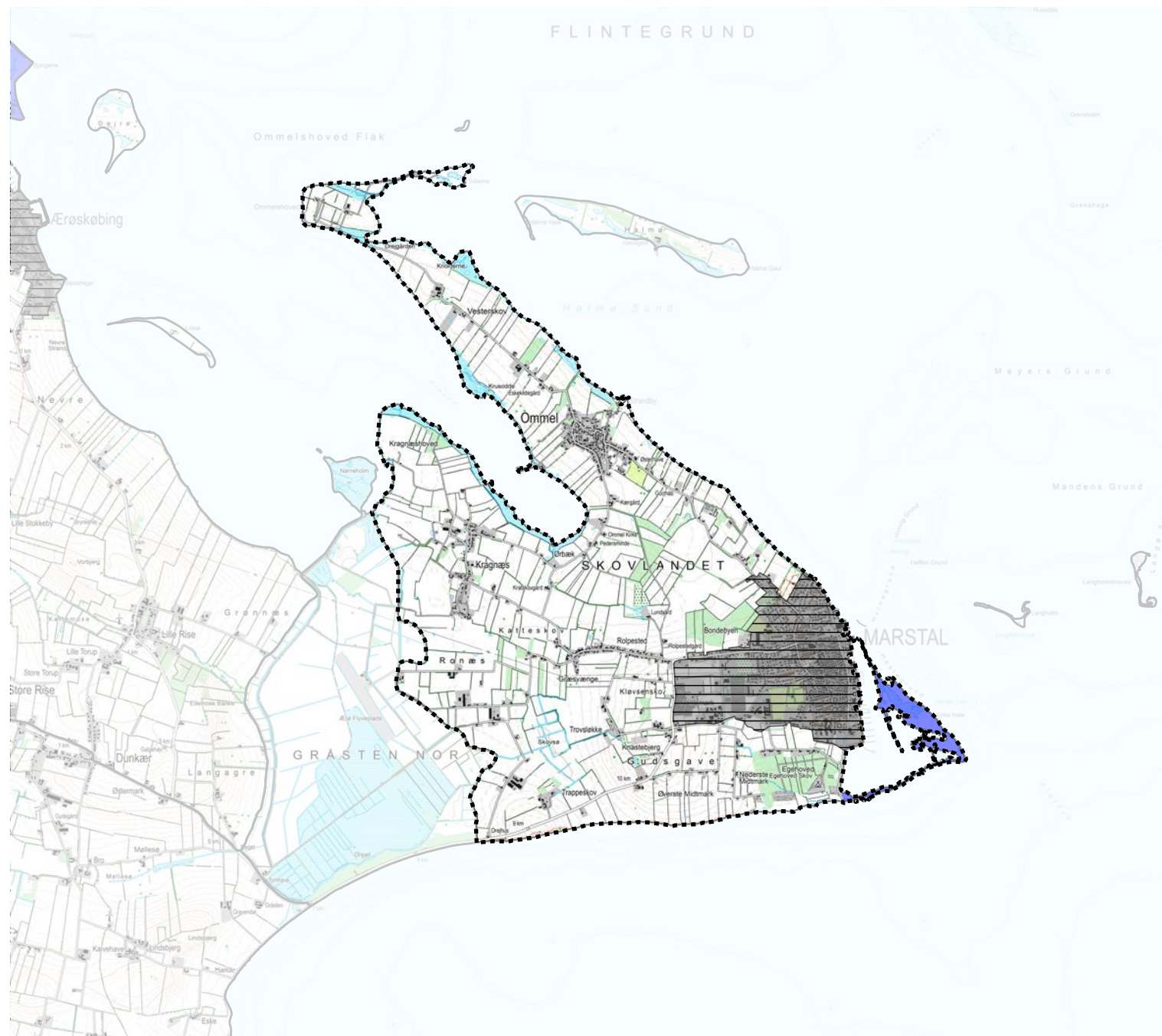
Karakterområdet Marstal Morænelandskab omfatter Ærø's østlige del, der grænser op til Gråsten Nor mod vest. Mod Nord afgrænser områdets bugtede kystlinje med det langstrakte Ommel Næs, der afsluttes af Ommelshoved ud mod Øhavet. Mod øst ligger Marstal og landtangen Eriks Hale og mod syd grænser området op til Østersøen.

LANDSKABSKARAKTER

Marstal Morænelandskab var tidligere en ø, der kun var forbundet med det øvrige Ærø af en smal landtange syd om Gråsten Nor. Karakterområdet er kendetegnet ved et svagt til let bølget morænelandskab, hvor små til middelstore marker er inddelt af diger stedvist med levende hegn i et overvejende uregelmæssigt mønster. I områdets østlige del er flere nyere skovområder. Bebyggelsen er koncentreret i Marstal, Ommel og Kraghnæs, men landskabet rummer også en del spredt bebyggelse i tilknytning til områdets veje. Landskabet opleves delvis præget af større tekniske anlæg, navnlig omkring Marstals bykant mod landskabet. Karakterområdet har en sammensat landskabskarakter. Området er i lille til middel skala, men de åbne kig over havet, navnlig mod syd, tilfører landskabet en stor skala.

Marstal Morænelandskab er kendetegnet ved et let-bølget landbrugslandskab med spredt bebyggelse

- Karakterområde
- Delområde
- Byområde

Fra Ommel og mod Kragenæs er landskabet fladt og åbent

TERRÆN OG GEOLOGI

Området fremstår som et svagt til let bølget kystnært morænelandskab. Mod syd er området storbakket og afsluttes mod Østersøen af kystklinter. I de øvrige områder skræner terrænet jævnt mod de milde kyster, der vender mod Øhavet. Områdets nordlige kystlinje bugter sig omkring Kraghøved, Kleven Bugt og langs Ommel Næs og ud til Ommelshoved, der er forbundet til næsset af et smalt drag. På næssets yderste spids er en krumodde mod øst, der fortsættes på Halmø. Den østvendte kyst mod Marstal er ret, men ved Eriks Hale ud for Marstal ses igen et system af krumodder, skabt af østgående havstrømme. Den dominerende jordtype i området er moræneler.

KYST

Mod syd fremstår kysten med markante klinter mod Østersøen. Langs de øvrige kyster er smalle, stenede strande og i Kleven Bugt er der områder med tagrør og strandenge.

KARAKTERGIVENDE STRUKTURER

Landskabskarakterens oprindelse knytter sig til udskiftningen og inddelingen af landbrugslandskabet med diger og hegn.

Landskabets arealanvendelse er præget af intensivt landbrug på små til middelstore marker, der danner et mosaikmønster markeret af diger, og stedvist med mere eller mindre sammenhængende hegn og bevoksninger. På Ommel Næs optræder diger og hegn i et regelmæssigt mønster af diger vinkelret på kysten og landevejen.

Ommel ligger højt i landskabet. I forgrunden ses Kleven Bugt og havn

Området blev tidligere kaldt "Skovlandet", da det i gamle dage var rigt på skovområder, hvilket flere stednavne som fx Katteskov og Vesterskov vidner om. I dag er der, som på det øvrige Ærø, relativt få skovområder, dog ligger der flere mindre skove i områdets østlige del omkring Marstal og Ommel. Tæt på Marstal ligger Egehovedskoven fra 1980'erne syd for byen, og helt ind til bygrænsen mod nordvest ligger Toftegårdsskoven fra 1990'erne.

Bebyggelsesmønsteret er domineret af Marstal, som områdets hovedby og landsbyerne Ommel og Kraghøved. Marstal har spor fra flere perioder, den oprindelige bondeby mod nord, fiskerlejet og søfartsbyen. Landskabet omkring Marstal er præget af bebyggelse langs vejen mod Ommel og mod vest ad "Græsvænget" strækker der

sig en bebyggelse af villaer ud i landskabet langs med vejen. Mod sydvest er der mindre ejendomme og husmandsbrug med små jordparceller langs vejene. I Ommel ligger gårde og huse uregelmæssigt placeret omkring et indre landskabsrum. Til Ommel er knyttet to små havne ved Strandby og ved Kleven Bugt. Kraghøved ligger omkring et T-formet vejforløb. Begge byer er blokudskiftet og flere gårde er flyttet ud i landskabet. Den øvrige bebyggelse i området består mindre ejendomme langs områdets let snoede veje.

Området er delvis præget af tekniske anlæg. Fra Marstal løber en højspændingsledning mod vest, og der er to telemaster, industripræget bebyggelse og to solcelleanlæg i byens vestlige kant.

På Eriks Hale ved Marstal ligger farvede badehuse

KULTURHISTORIE

Ved Kragnæs er en velbevaret jættestue fra stenalderen.

Landsbyerne Ommel og Kragnæs er oprindeligt rydningsbyer fra middelalderen. På hver side af Ommel landsby er der anlagt havne. Kleven Havn ud til Kleven Bugt og Strandby Havn mod Øhavet. Begge havne rummer fine fortællinger om Ærø's søfart.

For enden af Kleven Bugt ligger den yngste af Ærø's kirker Ommel Kirke fra 1894. Annekskirken til Marstal Kirke ligger åbent ud til landskabet og Øhavet men lavt og beskedent i landskabet.

Indtil 1738 var der ikke kirke i Marstal og alle fra øens østlige del skulle i kirke i Rise.

Det foregik bl.a. via færgeforbindelsen mellem Kragnæs og Grønnæs over Gråsten Nor.

Landskabet øst for Gråsten Nor blev i gamle dage kaldt for "Skovlandet" på grund af områdets mange skove. I 1800-tallet var der dog stort set ingen skove tilbage på Ærø.

På Eriks Hale ligger en samling af de karakteristiske farvede badehuse, hvoraf de første er fra omkring 1920'erne, der fortæller om, hvordan de lokale byboer tog til stranden for at bade. For enden af Eriks Hale over for Marstal Havnefront er en markant stenmole, der blev bygget i 1825 af frivillige.

DELOMRÅDER

Karakterområdet indeholder det kontrasterende delområde Eriks Hale øst for Marstal.

Syd for Marstal ligger Egehovedskoven, der rummer campingplads og badehuse

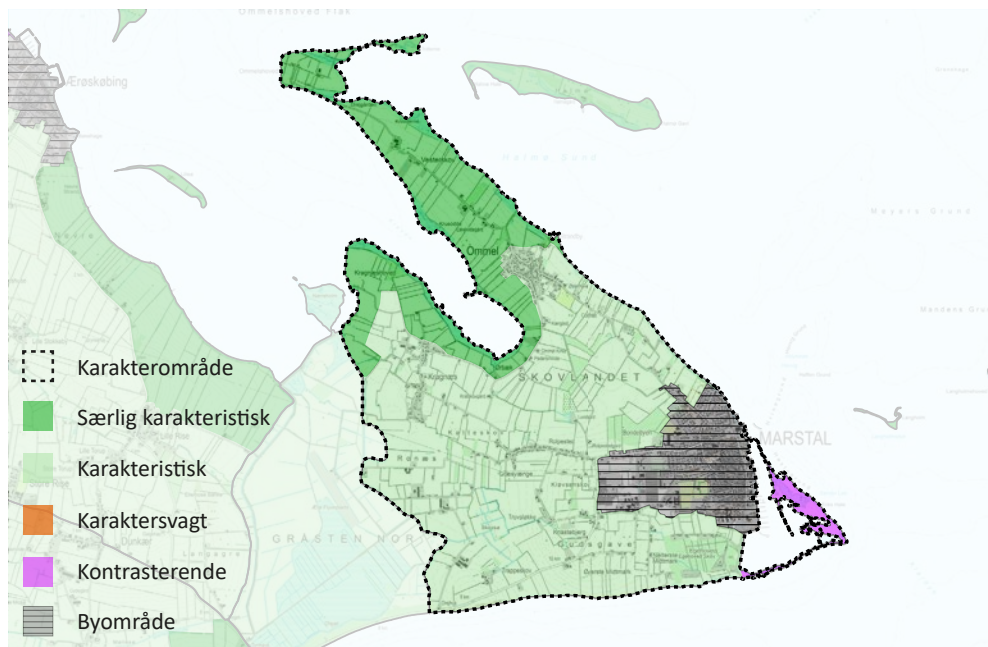
Området er et strandvoldslandskab, hvor en krummodde skyder sig ud i vandet langs med den sydlige kyst. Her ligger også en række af Ærø's karakteristiske badehuse placeret. Hvor odden krummer mod nord, er landskabet præget af strandenge og mere eller mindre afsnørede strandsøer. I områdets vestlige del overfor Marstal Havn strækker der sig en imponerende stenmole sig i nord/sydgående retning. Molen er i stor kontrast til det øvrige havskabte landskab på Erik Hale.

DEN RUMLIGE OPLEVELSE

Terrænet, bevoksningen og bebyggelsen danner tilsammen et landskab i lille til middel skala. Landskabet opleves skiftevis åbent og lukket afhængig af tætheden af hegn, og om der er visuel sammenhæng til kysten. Udsigterne mod syd og øst præ-

ges af Østersøens store vidder og tilfører landskabet en stor skala. Den tyske kyst kan anes i klart vejr. Mod Øhavet er udsigterne præget af de modstående kyster på Halmø og Birkholm - Tåsinge og Langeland længe væk. Fra den nordlige bugtede kystlinje og næsset ved Ommelshoved er der flere kig ind til resten af Ærø og Ærøskøbing på Klevenbugtens og Nevrebugtens modstående kyster. Her opleves vandfladerne mellem kysterne flere steder som lukkede kystrum, hvor vandfladen næsten optræder som søer i landskabet. Landskabet har generelt en sammensat karakter.

VURDERING

KARAKTERSTYRKE

SÆRLIG KARAKTERISTISK

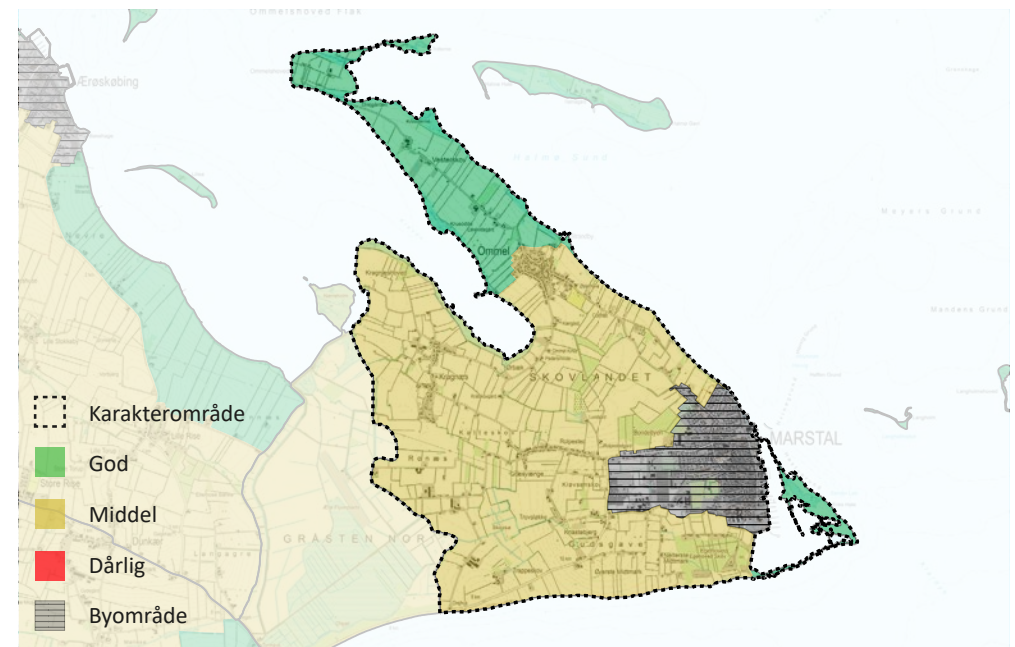
Karakteren af det kystnære svagt bølgede landskab med små markfelter stedvist markeret med bevoksede diger vurderes særlig karakteristisk i den nordlige del af området omkring Ommel, på Krag næs samt på Ommelshoved.

KARAKTERISTISK

Størstedelen af karakterområdet er vurderet karakteristisk. Her fremstår diger og hegn i en mosaikstruktur og landskabet er præget af spredt bebyggelse.

KONTRASTERENDE

Eriks Hale fremstår kontrasterende i forhold til det øvrige karakterområde med sit meget naturprægede udtryk.

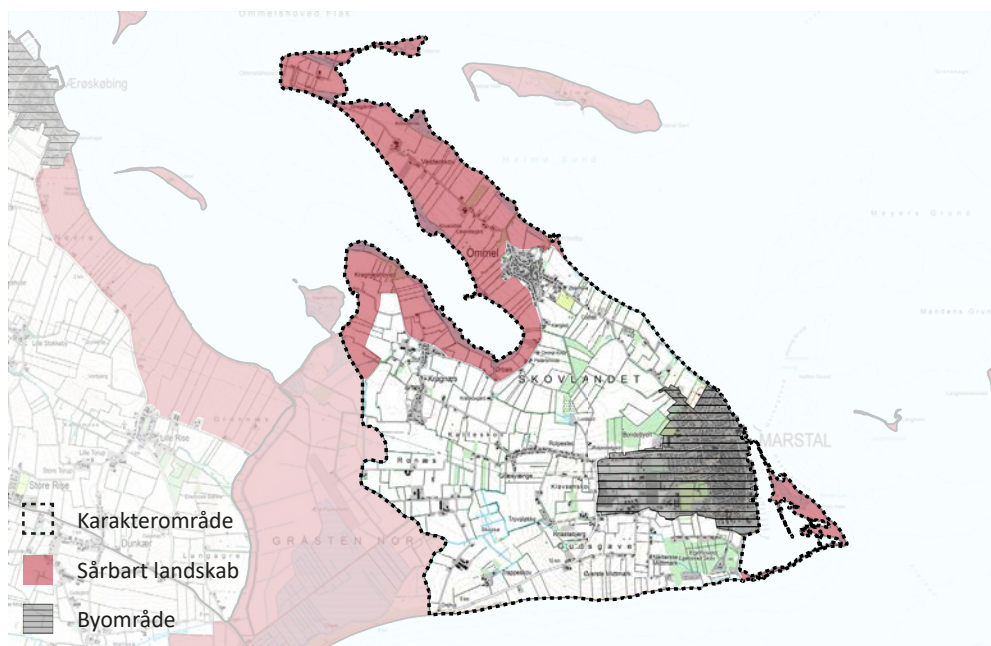
TILSTAND

GOD

På Ommel Næs og Ommelshoved fremstår de karaktergivende strukturer af diger og levende hegn i god tilstand. På Eriks Hale fremstår området i god tilstand.

MIDDEL

I størstedelen af karakterområdet fremstår de karaktergivende elementer i middel tilstand. De levende hegn er mere brudte, men strukturen af diger er dog overvejende intakt.

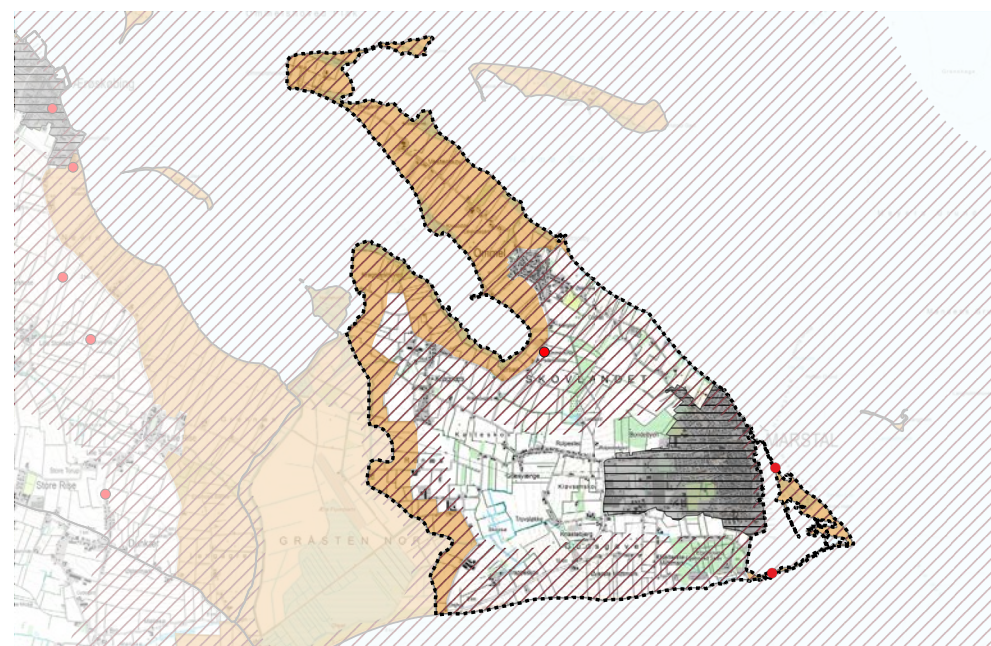
SÅRBARHED

KARAKTEROMRÅDET GENERELT

Landskabet i området er generelt sårbart over for ændringer, der kan forringe landskabets udsigter og strukturen af diger og hegn i landskabet.

SÅRBAKT LANDSKAB

De lavtliggende kyster mod Øhavet og landskabet på næsset og Ommelshoved er sårbare over for ændringer, der vil tage fokus fra områdets smukke udsigter og som vil kunne påvirke de naturlige kyster.

OPLEVELSESVÆRDIER

OPLEVELSESRIGT LANDSKAB

Den nordlige kyststrækning mod Øhavet udgør sammen med kanten mod Gråsten Nor et sammenhængende oplevelsesrigt landskab. Her fra er der spændende udsigter over noret og Øhavet, der rummer dels den geologiske fortælling om de havskabte kyster og fortællingen om noret inddæmning.

På Eriks Hale er landskabet oplevelsesrigt med dets geologiske dannelseshistorie og de kulturhistoriske fortællinger om badehuset og stenmolen.

OPLEVELSESRIGT PUNKT

Ommel Kirke og stenmolen og badehusene ved Marstal udgør oplevelsesrige punkter i landskabet.

SÆRLIGE UDSIGTMULIGHEDER

Der er særlige visuelle oplevelsesmuligheder mange steder i området på grund af de mange smukke kig over vandet. Ommel Næs og Ommelshoved med strandene og udsigten ind mod Ærøskøbings huse og de markante popler langs Molestien og Øhavet. Der er også mange smukke kig langs sydkysten.

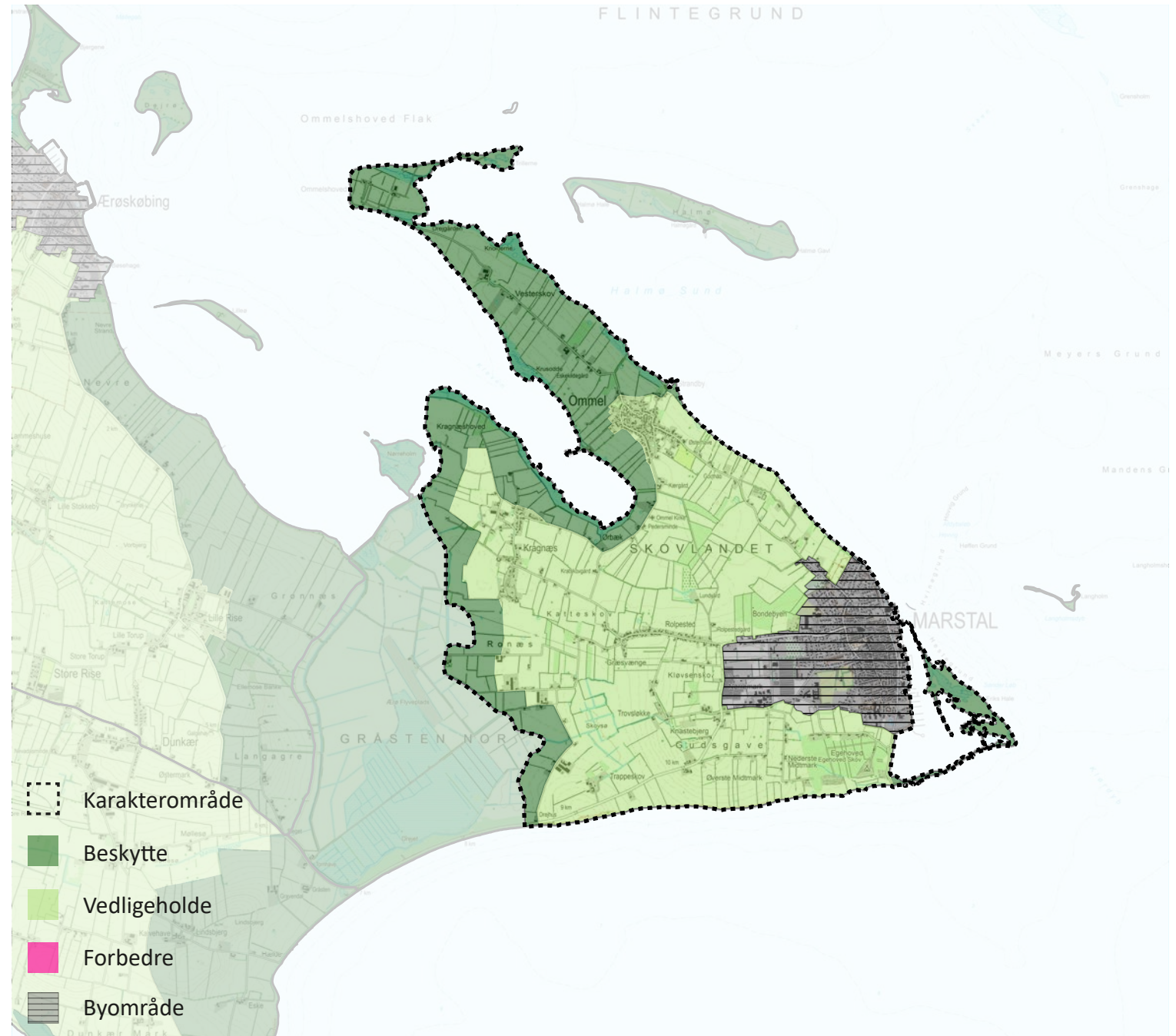
STRATEGISKE MÅL

BESKYTTE

De kystnære landskaber langs med Øhavs-kysten er vurderet som særligt karakteristisk. De er sammen med landskabet mod Gråsten Nor og Eriks Hale vurderet som oplevelsesrigt landskab, og de har alle fået det strategiske mål beskytte. Målsætningen betyder, at ændringer i området kun må finde sted for at beskytte eller forbedre de karaktergivende strukturer og landskabs-elementer samt landskabets fortællinger og udsigter.

VEDLIGEHLDE

De svagt til let bølgede landbrugsarealer der omgiver Marstal har fået det strategiske mål vedligeholde. Området er vurderet karakteristisk og i middel tilstand og er i nogen grad præget af bebyggelse spredt i landskabet langs områdets veje. For området gælder, at ændringer i landskabet skal indpasses med størst muligt hensyn til den eksisterende landskabskarakter og landskabets karaktergivende strukturer.

Marstal Morænelandskab

ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN

LANDSKAB

Der bør lægges vægt på at understøtte og bevare landskabets lille til middel skala med dets varierede struktur af diger, levende hegn og småskove, der afgrænser landskabets rum.

Områdets åbne udsigter over Øhavet og landskabets særlige udsigtsmuligheder bør bevares og sikres, og der bør ikke placeres byggeri, der kan sløre de åbne kig over Øhavet eller landskabet.

Kystklinerne mod Østersøen bør beskyttes og sikres som dynamiske landskaber uden kystsikring, bebyggelse eller anlæg mv. og området åbne kig bør sikres.

I området omkring Marstal er landskabet visuelt påvirket af bykantens anlæg. Her bør samspillet mellem by og landskab have særlig opmærksomhed. Her kan der i større grad end i den øvrige del af karakterområdet indpasses nødvendige anlæg, hvis det gøres med respekt for landskabskarakteren, og med henblik på at forbedre områdets landskabelig værdier og samspil mellem landskab og by.

Kysterne vil være sårbare over for havvandsstigninger og der skal så vidt muligt

sikres plads til at fx strandenge kan etablere sig længere inde i land, hvis vandstanden stiger.

KULTURHISTORIE

Fortællingen om landbrugslandet, digestrukturen og synligheden af samspillet mellem naturgrundlaget og arealanvendelsen bør vedligeholdes og sikres.

De to små havne ved Kleven og Strandby rummer en spændende kulturhistorie, der kan formidles, og områderne kan udvikles som støttepunkter for formidling og bæredygtig turisme.

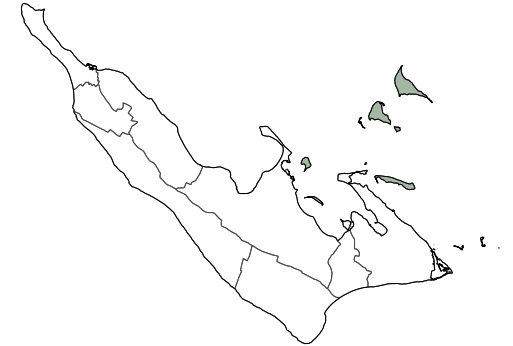
Områdets fortællinger om "skovlandets" gamle skove kan bruges som inspiration til etablering af ny skov i området og til formidling.

Den fine fortælling om badehusene og de først badegæster og friluftsliv på Ærø kan bruges til inspiration til at styrke en bæredygtig turismeudvikling på øen.

9 ØERNE

BELIGGENHED

Det Sydfynske Øhav er havområdet mellem Fyns sydkyst, Tåsinge, Langeland, og Ærø. I Øhavet nord for Ærø ligger syv øer og holme som hører til Ærø Kommune: Dejrø, Store Egholm, Lille Egholm, Nyland, Birkholm, Lilleø og Halmø. Øerne indgår i Øhavets sluttede havområde sammen med nabokommunernes øer. Birkholm på 96 ha er den største, og den eneste ø der er beboet.

LANDSKABSKARAKTER

Øhavet er et "druknet" istidslandskab, der blev oversvømmet i stenalderen. Langs Øhavets kyster er der en mangfoldighed af kystformer og landskabsoplevelser. Her er strandenge, odder, klinter, vinkelforlande, nor, strandvolde og drag, der er formet af bølgenes og vindens påvirkning. For ca. 11.700 år siden sluttede istiden. Da istidens gletsjere smeltede littede presset på landjorden og landskabet begyndte at hæve sig. På det tidspunkt lå Øhavet som en del af et sammenhængende landområde. Da de store iskapper smeltede for ca. 8.000 år siden steg havene, og det menes at Øhavet fik sin nuværende kystlinje for omkring 2.000 år siden. Øerne består overvejende af morænemateriale, mens de små holme er skabt af sand aflejret af bølgerne. Øhavet er et geologisk værdifuldt område. Et dynamisk landskab der fortsat ændrer sig. Herudover rummer Øhavet store biologiske og kulturhistoriske værdier.

Dejrø ud for Ærøskøbing

STRATEGISKE MÅL

BESKYTTE

Alle de små øer og holme i Ærø Kommune har fået det strategiske mål beskytte. Øerne er værdifulde elementer i Det Sydfynske Øhav og bør beskyttes.

Den største udfordring i forhold til at bevare øernes kystformer er kystsikring, der kan forstyrre den naturlige balance mellem erosion og aflejring af materiale, der gør Øhavet til et naturskabt dynamisk landskab. Bebyggelse og synlige anlæg er også en udfordring, og det bør begrænses på alle øer og holme i Øhavet.

- Karakterområde
- Beskytte
- Vedligeholde
- Forbedre
- Byområde

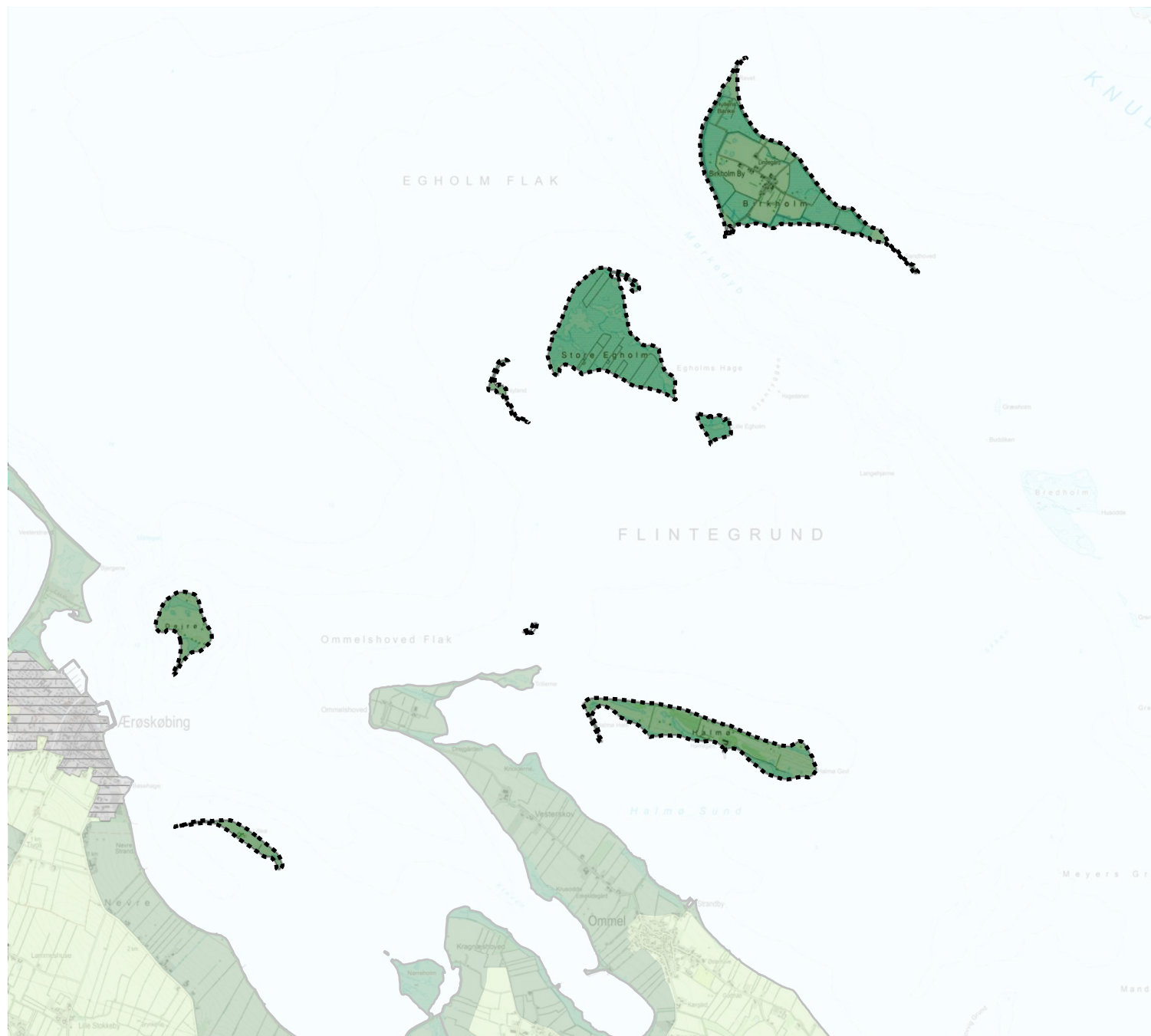

Foto fra Ærø: De levende hegn er meget forskellige, men et tilbagevendende træk er de stynede popler som her på Ommel Næs